

POŠTNINA
V KRALJEVINI
JUGOSLAVIJI
PLAČANA
V GOTOVINI

ČAS

revija
leonove
družbe

letnik:
XXVIII

III-IV

1933-34

VSEBINA:

Dr. Aleš Ušeničnik: Naše krščanstvo (str. 65) // Dr. Anton Brocelj: Verstvo in zdravstvo (str. 73) // Dr. Josip Jeraj: Verski in нравni razvoj kmečkoga otroka (str. 87) // Drago Potočnik: K naši valutni in denarni politiki (str. 91) // Dr. Molitta Pivec-Stelò: Univerzitetna in narodna biblioteka v Ljubljani (str. 100) // Dr. Ivan Ahčin: Katoliška akcija (str. 103) // Obzornik: Nemški katoliški shod na Dunaju (str. 111) // Ž. Janežič: Nova Spenglerjova knjiga (str. 115) // Ocene (str. 118) // Zapiski (str. 129)

»Čas«, revija Leonove družbe v Ljubljani, izhaja vsak mesec razen v avgustu in septembru. Uredništvo si pridržuje pravico tuintam združiti dve številki.
Naročnina: 60 Din za Jugoslavijo, 70 Din za inozemstvo. Za dijake velja znižana cena 40 Din, ako se jih naroči vsaj pet na skupen naslov.

Uredništvo: Dr. Janez Fabijan, univ. prof., Ljubljana, Dunajska c. 17/III., dr. Ivan Ahčin, glavni urednik »Slovenca«, Ljubljana, Jugoslovanska tiskarna in dr. Stanko Gogala, prof. na drž. učiteljski v Ljubljani.

Uprava: Ljubljana, Miklošičeva cesta 5; tel. št. 3030.

Račun pri Poštni hranilnici, podružnici v Ljubljani, št. 10.433 (lastnica računa Leonova družba v Ljubljani).

Odgovornost pred oblastjo: Prof. dr. Fabijan za uredništvo, ravnatelj Karel Čeč za Jugoslovansko tiskarno.

Ponatisovanje razprav je dovoljeno samo s privolitvijo uredništva in z navedbo vira.

NAŠE KRŠČANSTVO.

Dr. Aleš Ušeničnik.

V lepem članku dr. St. Gogala v zadnjem zvezku »Ali na pol ali celo krščanstvo« je nekaj stvari, ki bi utegnile tega in onega motiti. Zdi se mi, da so motljive zlasti tri stvari.

1. Prva je opredelitev sodobnih katoličanov. Iz Gogalove razprave bo mnogokdo povzel, da je v naši dobi dvoje vrst katoličanov. Eni so svoje vere veseli, polni krščanskega optimizma in aktivizma, ki ne čutijo nobenih težav, kam li dvomov, temveč so ob uspehih ali neuspehih mirni, zaupajoč v vsem v božjo previdnost. Drugi — in teh, pravi Gogala, je mnogo — so pa malodušni, nezadovoljni s krščanstvom, češ da je odpovedalo, da ni več sodobno, da ne daje več odgovora in rešitve v neznosnih duhovnih in gospodarskih stiskah naše dobe. Ali ni potrebno izrečno dodati še tretjo vrsto? Največ katoličanov je dandanes, ki jih ne moremo dejati niti v prvo niti v drugo vrsto. Niso veseli, ampak žalostni; niso pogumni, ampak malodušni; niso mirni, ampak nemirni. V prvo vrsto torej ne sodijo. A v drugo še manj. Ob vsej tegobi in malodušnosti »verujejo v svojo vero«, verujejo, da je krščanstvo božja religija, dana človeštvu v zveličanje. Nič ne dvomijo o božji previdnosti, nič ne o božji moči krščanstva, a muči jih skrivnost. Verujejo v božjo previdnost, a ko gledajo to strašno bedo po svetu, jih muči vprašanje, zakaj Bog vse to dopusti? Verujejo v božjo moč krščanstva, a ko gledajo, kako na videz zmagujejo po svetu moči teme, jih muči vprašanje, zakaj se božja moč krščanstva bolj ne udejstvuje? Tako nosijo v duši premnogo težav, da ne morejo biti prav veseli. A nikakor ne dvomijo. Težava ob skrivnosti ni še dvom. Nikdar ne bi izrekli besed, da je krščanstvo odpovedalo ali da ni več sodobno, saj se dobro zavedajo, da bi bile take besede izraz nevere, a oni verujejo in hočejo verovati. Celo tega ni mogoče reči, da niso dobri kristjani. Saj zvesto izpolnjujejo svoje dolžnosti, molijo, se premačujejo, hodijo v cerkev, prejemajo sv. zakramente, živijo krščansko, so usmiljeni, dobrotljivi, skratka, dobri kristjani. Tiste popolnosti seveda še niso dosegli, da bi z veseljem prenašali vse težave. Toda je li to greh? Saj ne mrmrajo proti božji previdnosti, le trpe. Samo trpljenje pa še ni greh.

In tudi to, da trpe ob skrivnosti, ne more biti greh. Saj je veri, kakor po pravici uči sv. Tomaž Akvinski,¹ svojsko vprav to, da se um ne umiri, ker ne vidi tega, kar veruje. Vera je sicer radi božje resnice, ki se nanjo opira, trdnejša kakor vsaka znanost, je pa manj trdna kakor znanost glede na to, da je nje predmet skrivnost, ki je um ne doume.² Zato se duh ne umiri. Res dvomiti bi bilo kajpada greh, ker bi bil dvom odpor proti božji avtoriteti, ni pa greh težava in tudi ne duševno trpljenje, ki ga morda kdo čuti ob skrivnosti. Saj je to trpljenje le psihološki izraz tiste neumirjenosti duha. Da vsi ne trpe ob skrivnosti, je seveda resnično, a to je le dokaz, da je psihološko razpoloženje različno. Saj so mnogi tudi v navadnem življenju polni tegob, drugi pa so ob vseh težavah mirni in vedri. Ali ni ta različnost tudi iz živčevja? Nekateri so zdravi, drugi imajo živčevje vse razrvano in so zato v vednih duševnih stiskah. Ali ni tako tudi umljivo, da je prav po svetovni vojni, ki je s svojim razdejanjem zadela tudi rod v živi stržen, tako malo veselja in toliko tegobe? Kot kristjani tudi ne smemo prezreti delovanja milosti. Če je že vera božji dar, je vesela, otroško zaupna vera še prav posebej božji dar.

Če je tako, sodim, da je slika, kakor jo je naslikal St. Gogala o našem krščanstvu, pretamna. Mislim celo, da mnogo od tistih mnogih, ki o njih govori dr. Gogala, spada v našo tretjo vrsto, ki sicer ni vrsta popolnih, a je vrsta dobrih kristjanov. Celó kako tako besedo, da je krščanstvo odpovedalo, ki bi bila sama po sebi gotovo izraz nevere, bi jaz pri tem in onem rajši tolmačil kot nepremišljen izraz nekega nezadovoljstva, izvirajočega iz nejasnosti spoznanja.

2. Nejasnost spoznanja, to je drugo, kar bi želel, da bi bilo v Gogalovem članku bolj poudarjeno. Premnogo tega, kar dela težavo tistim »mnogim« iz druge vrste — in tajiti si ne moremo, da je vsaj dosti tudi takih — je nejasnost spoznanja. Sedaj jih pa dr. Gogala še sam potrjuje v tej nejasnosti z dvoumnim izrekom, da podaja krščanstvo rešitev vseh življenjskih vprašanj in da zato ni treba iskati rešitev drugod. Ker pa tisti »mnogi« v krščanstvu ne najdejo teh rešitev, so s krščanstvom nezadovoljni. Kajpada dr. Gogala prav misli in se da prava misel iz njegovega izvajanja tudi razbrati, a zakaj ne bi jasno povedali, če vprav nejasnost tiste »mnoge« bega in zavaja v zmote, če ne celo v nevero? Jasno povedano je pa tako, da moramo ločiti življenje, ki je res polnost življenja in zato najbolj vredno tega imena, onostransko večno življenje v Bogu, pa življenje na zemlji, ki naj bi bilo priprava za ono resnično življenje. Za večno

¹ De ver. XIV, 1: In fide motus intellectus nondum est quietatus... et inde est, quod in credente potest exurgere motus contrario huius, quod firmissime tenet.

² S. Thom. Summa theol. 2 II, 4, 8.

življenje daje krščanstvo res odgovor na vsa vprašanja, ki so potrebna — so tudi nepotrebna vprašanja in še vprašanja, na katera nam odgovor ni potreben —, a na vprašanja za življenje na zemlji, ki so torej tudi »življenjska vprašanja«, krščanstvo na splošno odgovarja le »sub specie aeterni«, po njih pomembnosti za večno življenje, kolikor naj bo življenje na zemlji vprav priprava na ono življenje. Življenje na zemlji je zelo mnogolično: je fizično, je gospodarsko, je socialno, je politično, je znanstveno, je umetniško itd. itd. Za vsako teh oblik življenja je polno vprašanj. Za večno življenje je v teh oblikah premnogo relativnega. Ali si zdrav ali bolan, ali kmetuješ ali obrtuješ, ali si delavec ali gospodar, ali živiš v republiki ali monarhični državi, ali je znanost pri vas že zelo napredovala ali še ni, ali imate že veliko umetnost ali še ne — vse to samo po sebi za večno življenje ni odločilnega pomena, je dosti »vse eno«, odločilno pa je, ali si dober in pošten, kar si in kjerkoli si. Zato na premnogo vprašanj, ki se ob teh raznoterih oblikah življenja pojavljajo, krščanstvo sploh ne odgovarja. Zdravstvo prepušča higieni, gospodarska vprašanja ekonomski znanosti, socialna sociologiji, politična državoznanstvu itd. Krščansko daje le npravne pravce, da bo življenje res priprava za večno življenje, in se na splošno oglasi le tedaj, kadar pride kaka oblika življenja v nasprotje z življenjem za večno življenje. Krščanstvo je nekaj nadnaravnega, poleg nadnaravnega sveta je pa narava, naš naravni svet, ki ima svoje zakone, in proučavati te zakone in njih pomembnost za naše življenje na zemlji je naloga znanosti ali po domače, pa prav dobro filozofsko povedano, delo uma in pameti: um skuša naravno zakonitost doumeti, pamet jo praktično uporablja za življenje. Vatikanski cerkveni zbor je to samostojnost naravne znanosti tako krepko naglasil, ko je dejal: »Cerkev si nikakor ne zakriva ugodnosti, ki jih donašajo naravne znanosti človeškemu življenju, prav tako tudi ne brani, da rabijo te znanosti vsaka v svojem območju svoja načela in svojo metodo, da le ne uče zmot, ki nasprotujejo božjemu nauku, in ne segajo preko svojih mej v območje vere.«³ Seveda je povzelo krščanstvo naravo v nadnaravni red, a le v tem zmyslu, da bodi življenje na zemlji priprava za večno življenje — to dosega krščanstvo z npravnimi pravci in milostjo —, ne pa da bi krščanstvo zakone naravnega reda izpreminjalo. Če je pa tako, se morajo tisti »mnogi«, ki tožijo, da je krščanstvo odpovedalo, vselej najprej vprašati, ali ne zahtevajo morda, naj bi krščanstvo nekaj reševalo, kar bi moralo rešiti človeštvo samo s svojim umom in s svojo pametjo, in prav dostikrat se bo pokazalo, da je le človeštvo s svojim umom in s svojo pametjo

³ Constit. de fide catholica, c. 4: De fide et ratione

odpovedalo. Kdo je izumil kapitalizem? ali ne človeški um in človeška pamet, ki sta z Adamom Smithom mislila, da bosta z njim osrečila človeštvo? Kdo je omogočil vse strahote svetovne vojne? ali ne človeška tehnika? Sedaj pa nekateri tožijo, zakaj Cerkev ne pomaga, zakaj ne ustvari novega gospodarskega reda in zakaj za vselej ne prepreči novih vojn? Ljudje božji, oduševstvo in vojne so vaše delo, vi spremenite svoje ravnanje! Cerkev vam oznanja večna načela ljubezni in pravičnosti, ravnajte se po teh načelih, pa ne bo ne krivic ne vojn! Še več! Cerkev oznanja tudi osnovna нравna načela, kako naj bi bila po božji uredbi urejena človeška družba, družine in države, da življenje v človeški družbi ne bo nasprotovalo življenju za večno življenje, temveč ga naravnavalo na večnost. Takšna ureditev bi bila pa obenem najboljša tudi za časno življenje, saj nadnarava, kakor pravi teološki aksiom, ne uničuje narave, temveč jo usovršuje. Vi, ki se tožite na Cerkev, zakaj ne sprejmete teh načel in ne skušate v luči teh od Boga danih smernic s svojim umom in s svojo pametjo, s pomočjo gospodarskih in socioloških znanosti ustvariti takšnega gospodarskega in socialnega reda, da bo vsem kolikor mogoče dobro? Pravim: kolikor mogoče, zakaj isto krščanstvo vam že naprej pove, da popolne sreče na zemlji nikdar ne bo in sicer tudi zato ne, ker bi za ljudi same ne bilo dobro; ljudje so namreč lehkomišelní in bi v sreči na zemlji pozabili na to, za kar so končno ustvarjeni. A zakaj Cerkev ne izdela tega programa? Zato ne, ker je premnoško vprašan za tak program, ki jih je Bog prepustil človeškemu umu in človeški pameti. »Cerkvi ni bilo odkazano to področje, da bi vodila ljudi k časni in minljivi sreči, ampak k večni; dá, mešati se brez razloga v posvetne posle smatra Cerkev sebi za nedovoljeno. Cerkev sodi ne o tehničnih rečeh, za kar nima ne primernih sredstev in sploh ne poslanstva, pač pa o vseh tistih vprašanjih, ki se nanašajo na нравnost in nje pravec.« Tako je avtoritativno izjavil poglavar Cerkve sam.⁴ Ne zahtevajmo torej od Cerkve, kar moremo in moramo sami s svojo glavo doognati in s svojim dejanjem ostvariti! Prav tako pa tudi ne zvrčajmo posledic svoje nedelavnosti ali svojih zmot na Cerkev!

Glede Cerkve in nje uspehov ali neuspehov smo pa že dejali, da je skrivnost, ki je na zemlji ne bomo popolnoma doumeli. Vsi, ki verujemo, verujemo tudi, da bi moglo krščanstvo samo po sebi zares prestvariti vse narode in ves svet. Zakaj evangelij je »božja moč« (Rim 1, 16). Kje je torej vzrok, da je še toliko milijonov in milijonov ljudi zunaj Cerkve v »smrtni senci«? Kdo bi doumel to skrivnost? Je skrivnost človeškega srca, je skrivnost milosti. Skriv-

⁴ Pij XI. v okrožnici »Quadragesimo anno«, 41.

nost milosti je silna skrivnost, a strašna skrivnost je tudi skrivnost človeškega srca. Saj je tožil mislec, kakršen je bil sv. Avguštín, da je sam sebi uganka. Pred njim je pa tožil že sv. Pavel, pač v imenu »človeka«: »Jaz nesrečni človek, veselim se božje postave po notranjem človeku, vidim pa v svojih udih drugo postavo, ki nasprotuje postavi svojega duha. Kar delam, ne umevam (Rim 7, 15—25). Govori pa sv. Pavel tudi o »skrivnosti hudobije« (mysterium iniquitatis), ki deluje na svetu (2 Tes, 2, 7). Tega sodelovanja temnih nagonских sil v človeka in skrivnosti hudobije v svetu ne bomo na zemlji nikoli do konca doumeli. Toda — in to je važno — početnik krščanstva Kristus dokončne zmaže na zemlji krščanstvu in Cerkvi tudi ni obetal. Krščanstvo je vera križa in Cerkev bo hodila na svetu s Kristusom po križnem potu. »Na svetu boste imeli stisko; ali zaupajte, jaz sem svet premagal« (Jan 16, 13). Če pravi, da bo ena čreda in en pastir, ne pravi s tem, da bodo vsi verovali in vsi prišli v njegovo Cerkev; pravi le, da bo njegova Cerkev katoliška, zbrana izmed vseh narodov pod enim vidnim poglavarjem. Saj je Kristus sam napovedoval, da »bo ljubezen premnogih omrznila in hudobija narasla« (Mt 24, 12). Da, izrekel je celo strašno vprašanje: »Ali bo Sin človekov, kadar pride, našel vero na zemlji?« (Lk 18, 8). To so torej skrivnosti, ki jih moramo s krščanstvom sprejeti, ne torej radi njih dvomiti nad Cerkvijo in nje delom. Te skrivnosti bi morale biti marveč močan nagib na apostolstvo, da bi vendarle čim največ ljudi spoznalo resnico in se rešilo! Zakaj — zopet nova skrivnost — v zgodovini očitni zakon božje previdnosti je, da je usoda enih odvisna od drugih (zakon nadnaravne solidarnosti); časih je celo od enega človeka odvisna usoda celih narodov, v zveličanje ali v pogubo. Skrivnost je v tem: nihče se ne pogubi brez svoje krivde, in vendar se jih premnogo pogubi po tuji krivdi! Tega nas vera uči in vidimo, da je dejansko tako; če je torej v tem skrivnost, moramo verovati v skrivnost.

Ne smemo kajpada gledati na tej sliki le senc in teme. Kristus je tudi v največjem ponižanju razodeval, da je Sin božji. Tako je tudi s Cerkvijo. V vsem ponižanju, ko jo preganjajo in ko doživlja neuspehe, vendar jasno očituje, da je božja ustanova. Tisti sloveči izrek sv. Hilarija o Cerkvi izkazuje svojo veljavnost vsa stoletja do danes: »Ko jo nasilno preganjajo, zmaguje; ko jo umsko napadajo, se (kot božja ustanova) očituje; ko jo zapuščajo, pridobiva.«⁵ Samo na duše misli, pa ustvarja kulturo, samo o božji resnici razmišlja, pa ustvarja znanost, samo božjo lepoto ljubi, pa ustvarja umetnost. Močno države propadajo, ona mirno stoji na neporušni skali; sistem

⁵ De Trinit. VII 4: Hoc enim Ecclesiae proprium est, ut tunc vincat, cum laeditur, tunc intelligatur, cum arguitur, tunc obtineat, cum deseritur.

pobija sistem, ona vsa stoletja in po vsem svetu uči en nauk in milijoni od veka do veka, od rodu do rodu izpovedajo z njo en Credo; misleci napovedujejo Evropi propad (Spengler, *Untergang des Abendlandes*), v Cerkvi poganja vedno novo življenje. Nekateri malo-verneži (iz tiste druge vrste kristjanov) so z njo nezadovoljni, češ da se ne uveljavlja zadosti v sodobnem življenju, a nič ne mislijo na tisto življenje, ki je Cerkvi najbolj svojsko življenje in ki je tudi najbolj resnično življenje. Ali so se že kdaj razmišljali o evharistični akciji Pija X in opazovali, kakšne čudeže dela po krščanskem svetu? Ali ne vidijo, kako vstaja nov rod, ki se nič ne boji sveta, ki ne bo delal z njim nobenih »kompromisov«, ki se bo neustrašeno boril za Kristusa Kralja? Ali o Katoliški akciji in misijonski akciji Pija XI? Kako sega po vsem svetu nov apostolat in kako izhajajo iz poganskih rodov samih katoliški duhovniki, ki bodo oznanjali kot rojaki svojim rojakom Kristusa? Ali so se kdaj resno zamislili v čudovito dejstvo, kako tudi v naši duhovnemu življenju tako odtujeni dobi med svetom živi svetost, tudi heroična svetost, ki pije svojo moč iz virov katoliške Cerkve? Ako človek brez predsodkov resno preučuje življenje Cerkve in življenje kristjanov, ki zares žive iz življenja Cerkve, mu ni težko izpovedati: Credo, verujem v eno, sveto, katoliško in apostolsko Cerkev.

Le iz nejasnega spoznanja Cerkve, nje bistva in nje poslanstva izvira toliko tožb in tudi toliko dvomov!⁶

3. Po pravici naglašja dr. Gogala, da bi našli rešitev za premnoga življenjska vprašanja, če bi prav močno razvili dve osnovni zahtevi krščanstva: ljubezen in odpoved. Kakor je pa vse, kar je o tem povedal, izredno lepo, vendar je tudi tu po mojem mnenju neka motnja, to je tretja izmed motenj, ki sem jih izpočetka omenil.

Najprej je že iz dosedanje razprave jasno, da tudi krščanska ljubezen in odpoved ne moreta sami rešiti vseh vprašanj. Ljubezen z odpovedjo je res čudovita moč, ki more premagati premnogo težav, a vsega sama ne zmore. Že dr. Gogala sam je pozneje v zvezi z ljubeznijo navedel tudi pravičnost, pravtako bi bil po pravici navedel še druge glavne kreposti. Seveda je v nekem zmislu ljubezen že tudi pravičnost in vsa krepost. Kdor zares ljubi Boga in bližnjega, je tudi pravičen in ima vse kreposti, ljubezen je, kakor pravi sv. Pavel, »vez popolnosti« (Kol 3, 14), ki družji vse kreposti. Vendar moramo radi jasnosti ljubezen in pravičnost ločiti. Pravica ima svoje zahteve, ljubezen pa še povrhu svoje. Če že v tem zmislu sama ljubezen ne zadostuje, zadostuje pa tem manj za pravo oblikovanje gospodar-

⁶ Prim. sedaj o Cerkvi lepo in tehtno knjižico: dr. A. Zupan, *Sentire cum Ecclesia*. (Misliti in čutiti s Cerkvijo). Lj. 1933.

skega in socialnega življenja. Ljubezen je, kakor smo dejali, čudovita moč in je čudovito hotenje, a uslužiti si mora naravni um in naravno pamet, da ji ustvarjata primerne oblike naravnega gospodarskega in socialnega življenja, razne pravne ali humanitarne institucije, ki naj ščitijo zatirane in pomagajo ubogim. Seveda pravimo: krščanska ljubezen jih je zamislila, a zamislila jih je vendarle z naravnim umom in naravno pametjo (če ne mislimo na kak izreden primer božjega razsvetljenja in pa na primere, kjer nam že Cerkev kaže konkretne oblike).

Še bolj pa moti to, da dr. Gogala nič ne loči odpovedi in odpovedi. In vendar moramo ločiti, če nočemo ljudi zbegati. Po pravici kaže dr. Gogala na ideale, a ne smemo že samo radi tega obsojati tistih, ki idealov popolnosti ne dosežajo. Saj je že Kristus sam ločil: »Če hočeš priti v življenje, spolnuj zapovedi!... Ako hočeš biti popoln, pojdi, prodaj vse, kar imaš, in daj ubogim..., potem pridi in hodi za menoj!« (Mt 19, 17—21.) S tem ni rečeno, da bi ne bili vsi kristjani dolžni prizadevati se za popolnost, saj je isti Kristus rekel: »Bodite popolni, kakor je popoln vaš Oče nebeški!« (Mt 5, 48). Toda niso vsi dolžni hoditi po istih potih k popolnosti in popolnost sama ima več stopenj. Sv. Tomaž Akvinski je to zopet tako jasno povedal: »Popolnost ljubezni je zapoved tudi v tem življenju. Toda to, kar je zapovedano, je mogoče na več načinov izpolniti. Zapovedi ne prekrši, kdor je na najpopolnejši način ne izpolni, da je le kakorkoli izpolni. Je torej neka popolnost ljubezni, ki je ljubezni bistvena, to je, da ničesar bolj ne ljubimo kakor Boga in da ničesar ne ljubimo zoper Boga. Ta stopnja je obenem najnižja. Kdor te ne doseže, zapovedi ne izpolni; kdor to doseže, zapoved izpolni. Je pa še druga popolnost v tem življenju, ko se n. pr. človek odpove tudi dovoljenim rečem, da svobodneje služi Bogu.« Odpoved je torej dvojna: ena je dolžnost, druga ni dolžnost. Dolžan je človek odpovedati se vsemu, kar nasprotuje ljubezni do Boga; ni pa dolžan odpovedati se temu, kar ljubezni ne nasprotuje, a ovira popolnejše dejstvovanje ljubezni.

Zakaj je potrebno to ločiti? Prav zato, ker dr. Gogala brez te ločitve tako zelo naglaša odpoved, da bi se krščanstvo mnogokomu res utegnilo zdeti »preveč božansko« in ne za nas ljudi ali »človeke«, kakor pravi. Kakor moramo klicati ljudem: kvišku! — in glede tega je Gogalov članek vsega priznanja in vse hvale vreden —, tako pa ne smemo nikjer kakorkoli zabrisati mej med tem, kar je zapoved, in med tem, kar ni zapoved, da bi tako ljudje imeli za greh, kar ni greh, ali za nevredno kristjana, kar je manj popolno. Navedimo za zgled vprav »Knaus-Ogino teorijo«, ki je dr. Gogala sam omenja.

⁷ Summa theol. 2 II, 184, 3.

Dr. Gogala namiguje, da rešitev pretežkega sodobnega vprašanja s pomočjo te teorije ni »krščanska rešitev«. Seveda misli on po svoji teoriji, da rešuje krščanstvo samo iz sebe vsa življenjska vprašanja, najprej na to, da je ta rešitev povzeta ne iz krščanstva, ampak iz svetne znanosti, da je torej v reševanju življenjskih vprašanj »tuj element«. Vendar iz njegovega naglašanja odpovedi smemo sklepati, da smatra tisto rešitev za nekrščansko tudi v etičnem zmislu. Glede prvega že vemo odgovor: Krščanstvo ne rešuje vseh vprašanj vsega, tudi fizičnega življenja. Tudi vprašanja, ki ga rešuje Knaus-Oginova teorija, krščanstvo ne rešuje. To vprašanje spada v biološko znanost. Kakor pa krščanstvu nič ni »tuje«, kar je zares znanstveno — saj je Bog »scientiarum Dominus«, kakor pravi za sv. pismom (1 Kr 2, 3) lepo vatikanski cerkveni zbor, tako pa tudi teologija na podlagi znanstvenih ugotovitev lahko rešuje svoja vprašanja. Moralna teologija se torej vprašuje: Ako bi se dognalo, da je Knaus-Oginova teorija resnična, ali bi bilo nravno dovoljeno tudi v medsebojnem življenju po njej se ravnati in se tako izogniti težkim socialnim nepravilnostim? Vprašanje še ni dognano ne v biološko-znanstvenem ne v moralno-znanstvenem pogledu. A sodba se v obojnem pogledu že nagiblje na afirmativno plat. Ako bodo torej teologi v luči versko-nravnih načel po resnem premisleku razsodili, da takšno ravnanje ni nedovoljeno, zakaj bi bila ta rešitev nekrščanska? Kajpada je idealnejša rešitev odpoved, toda ali ni tudi krščansko olajšati breme človeku, ki se bori z grehom, če je to le nravno dopustno? Res je to manj popolno, a bolje manj popolno kakor prepustiti človeka pogubi!⁸

S temi pripombami sem hotel služiti samo jasnosti, ker je nejasnost kriva premnoogo zla. Nikakor pa ne bi hotel niti najmanj ovirati spoštovanega tovariša pri njegovem idealnem in apostolskem delu. Resnica je namreč, da je nam vsem treba še več življenja iz vere, več zaupanja, več poguma, več veselja. Resnica je, da še vse premalo umevamo Cerkev, premalo z njo mislimo in čutimo. Resnica je, da imamo premalo ljubezni in da premalo ljubimo odpoved, zato pa čutimo še toliko težav, ki bi jih sicer ne čutili. Resnica je, da še premalo živimo s Kristusom, zato smo mnogokdaj malodušni, ko bi zaupanje ustvarjalo čudeže. Resnica je, da smo še premalo požrtvovalni, da le preveč mislimo nase, na svojo udobnost in svoje ugodje, zato pa imamo premalo krščanske dejavnosti in krščanske borbenosti. Katoliška akcija, ki jo apostolski klicar oznanja v svet in ki hoče z njo svet preurediti, bo le tedaj izkazala svojo božjo moč, če bo našla ljudi, ki so pripravljeni tudi na žrtve. Zato pa res več ljubezni in odpovedi!

⁸ Prim. o tem vprašanju s pastoralnega stališča: Fr. Ušeničnik, Pastoralno bogoslovje, 2. izd. 1932, 296 sl.

VERSTVO IN ZDRAVSTVO.

Kot uvod v „pastoralno medicino“ predaval dr. Ant. Breclj.

Viri:

- Meyer-Steinig und Sudhoff, Geschichte der Medizin, Jena, Fischer, 1921.
Dr. Julius Preuss, Biblisch-talmudische Medizin, III. Aufl. Berlin 1923, Karger.
J. K. Proksch, Die Geschichte der venerischen Krankheiten. I. Th. Alterthum und Mittelalter, Bonn, 1895.
M. Torkar, Življenje svetnikov in svetnic Božjih. IV. del. Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1874.
Dr. J. Lesar, Apostoli Gospodovi. Družba sv. Mohorja v Prevaljah, 1924.
- Joseph Antonelli, Medicina pastoralis. Vol. I. Editio V. Pustet, Romae 1932.
Capellmann-Bergmann, Pastoralmedizin, 19. Aufl. Paderborn 1923.
G. Surbled-Sleumer, Die Moral in ihren Beziehungen zur Medizin in Hygiene, Hildesheim 1909.
L. Ruland, Grenzfragen der Naturwissenschaften und Theologie (Pastoralmedizin). Hueber, München MCMXXX.
- K. A. Kneller S. J., Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft. III. u. IV. Aufl. Freiburg im Breisgau, 1912, Herder.
Albert Moll, Ärztliche Ethik. Stuttgart, Enke 1902.
Oswald Bumke, Eine Krisis der Medizin. Münchener Universitätsreden Heft iz Hueber, München 1929.
Otfried Müller, Wissen und Glauben in der Medizin 1929, Enke, Stuttgart.
Erich Ebstein, Ärztliche Lebensweisheit. 1931. Enke, Stuttgart.
A. Ušeničnik, Knjiga o življenju. Nova izdaja. Dr. sv. Mohorja v Celju 1929.

Pregled razmerja v preteklosti.

Človek — čudovita spojina tvari in duše in navzlic raznovrstni sestavljenosti enotno bitje — je podvržen zakonom vzročnosti (kavzalnosti) in namernosti (finalnosti), a svoboden po svoji duševnosti. Človek uspeva, če mu poteka življenje v skladu z zakoni telesnosti in smotri duševnosti, sicer nastopijo kvarne motnje. Da se preprečujejo motnje in odpravljajo nastale škode, ima človeštvo že izza davnine varihe in urejevalce telesnega in duhovnega življenja — zdravnike in duhovnike.

Kajpada je bilo skrbstvo za telesno in duševno blaginjo i z p r v a i n p o v s o d združeno v enem in istem človeku ali stanu, d u h o v n i k j e b i l h k r a t i z d r a v n i k. Ta združba dveh dozdevno si različnih poklicev ni bila samo potrebna zgolj zaradi preprostih razmer, ampak je bila tudi miselno utemeljena v zavestnem spoznanju, da je človek enotno bitje, ki mu blodnje duševnega reda kvarijo zdravje in da telesne bolezni motijo njegovo duhovno življenje, da torej oni, ki združuje v sebi oboje skrbstvo, najbolje služi splošni blaginji. Takšno združbo duhovništva in zdravništva v enem

poklicu je zahtevalo tudi splošno prepričanje tedanjega človeštva, ki je videlo v boleznih kazni božanstva ali vplive zlih duhov — najstarejša, a ne najslabša teorija o medicini — in zato pričakovalo najuspešnejše zdravljenje od onih, ki imajo že po svojem poklicu stike z božanstvom in duhovi.

Takšno navezanost zdravništva na duhovništvo imajo še danes mnogi preprosti narodi na vseh koncih in krajih zemeljske oble, tako je bilo tudi pri onih narodih, ki so polagali temelje naši omiki. V Mezopotamiji in Egiptu je bilo že dvatisoč let pred K. zelo razvito zdravništvo, opravljali so je duhovniki. Bržkone niso bili vsi duhovniki zdravniško izobraženi, pač pa so bili zdravniki tudi duhovniki. Tako so bile duhovniško-zdravniške šole okoli svetišč onih božanstev, ki imajo kakršnokoli vez s človeškim zdravjem — in takih božanstev je bilo mnogo. Zdi se tudi, da se je v duhovniških družinah dedovala zdravniška umetnost in vednost. Že v tistih prastarih časih se je izvršila nekakšna delitev dela v zdravništvu. Duhovnik-zdravnik je prepuščal nižja opravila, potrebna za zdravljenje bolnikov, svojim pomočnikom kot rokodelstvo (cheiroergia — kirurgija — je točen prevod). Tako so se razvili polagoma strokovnjaki, ki so spretno obvladovali vsak svojo stroko (ranocelstvo, zobarstvo, puščanje krvi, rezanje mehurja) in prejemale tudi za svoja dela znatne nagrade, a vse to pod nadzorstvom duhovnikov, ki so bili javno nastavljeni in živeli ob prihodkih svetišč.

Svetopisemski Judje so imeli zdravstvo zelo v čisljih. Koliko je v judovskem zdravstvu domačega in samoniklega, je težko presojati, prilike so imeli Judje dovolj, da so se ga učili pri izobraženih narodih (v egiptovski in babilonski sužnosti, pa tudi sicer spričo mnogih, največ trgovskih stikov z njimi). Izredno obsežna in smotrna je njihova higiena, ki se v obliki verskonravnih in obrednih predpisov dotika vsega javnega, družinskega in osebnega življenja, celo zatiranje kug in preprečevanje nalezljivih bolezni je bilo vzorno izvedeno. Zdravstveno nadzorstvo so vršili duhovniki nižjih redov, zdravniške posle pa so opravljali zdravniki s poklicno izobrazbo. Vsako večje selišče je imelo zdravnika, ki je bil samostojen in izvrševal vse zdravstvo, pripravljal je celo zdravila. Poleg zdravnikov so poznali Judje puščalce krvi, obrezovalce in babice, bólnic pa niso poznali.

Nadarjeni Grki so bili marljivi učenci vzhodnih učiteljev in so njihovo zdravstveno omiko prenašali domov in jo doma samostojno razvijali. Okoli Asklepejevih svetišč so nastajale bolnišnice in učilnice za zdravnike. Zdravništvo je bilo več stoletij del bogoslužja, kesneje se je zdravništvo osamosvojilo, dasi se je še vedno naslanjalo na bogoslužje. Ustanovile so se zdravniške šole »asklepejske

družine«, najznamenitejša je bila na otoku Kosu, kjer je deloval največji grški zdravnik Hipokrat. Središče šole — »asklepeja« — je bilo Asklepejevo svetišče, okoli njega smotrno urejeni prostori za zdravljenje in bivanje bolnikov. Hipokratovi spisi razodevajo čudovito opazovalno darovitost in ogromno znanje, mnogi odstavki se bero kot moderni. Značilna za Hipokratovo naziranje je njegova navada, da je po uspelem zdravljenju hude bolezni vedno daroval Asklepiju. V kasnejši dobi in za dolga stoletja je vodila zdravniško izobrazbo vsega tedanjega sveta visoka šola v Aleksandriji, ki je imela najbogatejšo zbirko vseh zdravniških del, kjer so celo v znanstvene namene razkosavali trupla (hudodelcev). V tej dobi se je razvilo zdravništvo v samostojen življenjski poklic. Po večjih krajih je bilo dovolj zdravnikov in zdravnic, grške kolonije so imele celo občinske zdravnike.

Pri starih Rimljanih je bilo zdravstvo nerazvito in spojeno z bogoslužjem. V zdravstvenih stiskah so se zatekali Rimljani za pomoč k božanstvom, znana je bila dea Salus, pa tudi dea Febris in celo dea Lucina (za porode); zdravljenje je bilo združeno z darovanjem bolnikov ali njihovih svojcev — ostanke zaobljubljenih podob bolnih telesnih delov vidimo v rimskih muzejih — in z zagovarjanjem in molitvami duhovnikov. Veliko umevanje za splošno higieno so pokazali Rimljani že v starih časih v zakonodaji (glede pokopavanja oz. sežiganja mrličev, oskrbe umobolnih) in higijenskih napravah (kanalizacija Rima, Cloaca maxima, že v dobi kraljev, hkrati vzorni vodovodi in obilna javna kopališča).

Zdravništvo se je začelo razvijati v Rimu, ko so Rimljani prevzemali in si prisvajali grško omiko: zdravniki so bili ponajveč Grki, največji med njimi je bil Galen, dvorni zdravnik rimskih cesarjev ob koncu 2. stoletja po Kristu, ki je malone vse tedanje zdravniško znanje književno obdelal in uredil, da so dolga stoletja živela ob njegovih spisih. Rimljani so ustanavljali vsepovsod vojne bolnice (valetudinarije), kjer so imeli stalne aličasne garnizije, na vojnih pohodih so imeli izvežbano saniteto, zdravnike, strežnike in vso opremo.

V tisti dobi, ko se je grško rimska kulturna moč na zunaj najbolj razmahnila, a na znotraj že močno razpadala, ker ji je racionalistični skepticizem in praktični materializem razjedel versko-nravno jedro, se je pojavilo krščanstvo, ki je v popolnem nasprotju s tedanjim splošnim pojmovanjem človeškega življenja pokazalo vir sreče v človeku samem, v njegovi duševnosti, v netvarnem svetu. Navzlic duhovni usmerjenosti ni krščanstvo zanemarjalo zunanjega, telesnega življenja in njegovih potreb. V življenjepisih božjega Ustanovitelja

samega so naštete premnoge tegobe, ki tlačijo človeštvo in ki jih je on na svoj božanski način odpravljaj; omenjena je dolga vrsta bolezni in telesnih pohab, ki jih je ozdravljaj. Življenjepisec Lukež, izučen zdravnik iz Antijohije, navaja več ozdravljenj in v priliki o usmiljenem Samarijanu celo način zdravljenja telesnih poškodb. Oskrba bolnikov je bila učencem naročena kot dolžnost, ki so jo apostoli opravljali z vso gorečnostjo. Zdi se, da se je že v prvi dobi apostolov izvršila neka delodelitev, apostoli so si zavoljo preobite zaposlitve pridržali službo duhovnikov in oznanjevalcev Kristusovih nauk, za oskrbo telesnih potreb pa so si izbrali pomočnike — diakone. Apostol Pavel si je izbral za tovariša in pomočnika Lukeža, menda ker ga je radi svoje bolehnosti potreboval za zdravnika na svojih napornih potovanjih in v rimskih ječah.

Iz prvih stoletij krščanstva nam ni ostalo dosti poročil, kako so kristjani skrbeli za bolnike, saj se je moralo krščanstvo radi neprestanih in krutih pregananj skrivati in svoje poslanstvo vršiti ponoči in pod zemljo. Iz tiste dobe se bleščita imeni dveh znamenitih zdravnikov, Arabcev Kozme in Damijana, ki sta se izučila bržkone v Aleksandriji in slovela kot zdravnika po vsem Vzhodu. Umrla sta mučeniške smrti.

Bazilij Veliki, škof v Cezareji, je zgradil gostišče za onemogle in velikansko bolnišnico s posebnimi oddelki za posamične bolezni in celo izolirnicami ter prevoznimi napravami. Poklical je sloveče zdravnike vanjo, sam bil zgled streznika. Ta zavod, ki so ga po njem imenovali Bazileja, je veljal kot osmo čudo tedanjega sveta.

Komaj je zasijalo krščanstvu sonce svobode, so se začele v ogromnem rimskem imperiju notranje homatije in z njimi hkrati preseljevanje narodov v evropskem delu te države, v azijskem in afriškem delu pa je vstal izlam. Stoletne kulturne pridobitve so bile trajno uničene, izpod ruševin se je dvignilo v krvi in umskih bojih preskušeno krščanstvo, ki je v novih razmerah stvarjalo novo kulturo.

Tudi v zdravstvenem pogledu. V vsakem samostanu so imeli bolnišnico za lastne potrebe, ki se je brž razširila, da so sprejemali tudi druge ljudi, bolniške oskrbe potrebne, v vsakem samostanskem vrtu je bila gredica z zdravilnimi zelišči, ki so bila na razpolago tudi nesamostancem. Povsod so nastala zavetišča za domače in tujce, ki se niso mogli oskrbovati iz lastnih sredstev, zlasti za gobave. Z redovniki so tekmovali tudi svetski duhovniki v oskrbi bolnikov in drugačnih betežnikov. V novonastajajočih mestih so si rokodelski cehi in pobožne bratovščine ustanovljale bolnišnice, ki so imele izučene zdravnike duhovskega in svetskega stanu.

Nastala je potreba zdravniških učilišč. Prva krščanska zdravniška šola se je razvila v Salerno, »civitas Hippocratica«, ki je bila v ozki zvezi z benediktinskim samostanom na Monte Casino, že v 9. stoletju. Zaslovela je in se razmahnila v dobi križarskih vojn, ko je bilo Salerno važno prometno križišče med zahodom in vzhodom. Poučevali so v tej znameniti šoli redovniki, svetni duhovniki in poročeni zdravniki, ki so predavali o porodništvu, ženskih in otroških boleznih. Znanje so črpali izprva iz prastare tradicije, saj je bila južna Italija še v zgodnjem srednjem veku na pol grška (»Graecia magna« v starem veku).

Na novo je oživila salernska šola, ko je Kostantin iz Afrike v 11. stoletju prevedel arabske medicinske knjige na latinščino. Ta arabska učenost je bila zajeta iz aleksandrijskih virov, prav za prav je bila arabska medicinska, prirodoznanska in modroslovna književnost ponajveč samo jezikovno prestavljena klasično grška književnost. Najvišje se je razvila arabska učenost v tedanji mavriški Španiji; prvo mesto zavzema med njimi Avicena, ki je učil v Toledu. Iz njegovih spisov je dobil krščanski srednji vek grško modrost in znanost.

Po salernskem zgledu so se osnovala manjša zdravniška učilišča in zbirališča (»bratovščine«) po drugih italjskih in francoskih mestih. Ime in ugled so si pridobile zdravniške šole v Bologni in Montpellieru, kasneje tudi v Padovi in Parizu. Ta žarišča zdravstvene prosvete so bila s cerkvenimi krogi v najožjem stiku, v njih so imela gmotno oporo, iz duhovniških vrst so prihajali odlični učitelji zdravstva in spretni kirurgi. Papeži in drugi cerkveni knezi so imeli na svojih dvorih sloveče zdravnike, ki so se odlikovali tudi po znanstvenih delih.

Soglasje v naziranju življenja in delovna vzajemnost med duhovništvom in zdravništvom sta trajala do novega veka, ko se je začelo to razmerje krhati v veliko škodo obeh poklicev in še večjo nesrečo omikanega človeštva. Razdor je nastal, ker je ubralo zdravništvo druga pota. Zdravstvena veda sloni na prirodoznanstvu, prirodoznanstvo temelji na modroslovju; izvrševanje zdravništva se ravna po nraštvenih načelih. Dotlej enotno svetovno naziranje in krščansko pojmovanje življenjskih nalog se je razcepilo; velik, kmalu večji in naposled pretežni del zdravništva se je udal novemu naziranju, ki je bilo krščanskemu nasprotno in vsakemu verskemu sovražno. Vse miselne zablode novega veka se zvesto zrcalijo v vsakokratnem zdravniškem slovstvu in delovanju.

Najbolj žalostna je poslednja doba, ki jo še preživljamo mi. Naše javno življenje je razkristjanjeno in zmaterializirano, kakor še nikdar v zgodovini, tako tone tudi zdravstvena veda in zdravništvo v mate-

rialistični poplavi. Navzlic zunanjemu sijaju razpada kulturno človeštvo v svoji notranjosti, nepopisna beda začinja čezdalje širše kroge in sloje, zdravje narodov se maje že v temeljih in ruši, ko se novodobno zdravstvo ponaša z neverjetnimi in čudovitimi zunanjimi uspehi.

Očiten je prepad med verskim in brezverskim pojmovanjem življenja, a ta dejanska razdvojenost, ki se tako britko vtepa v razduhovljenem človeštvu, ni nujna, ne naravna, saj je po pravilnem pojmovanju človeška narava krščanska. To pričajo tudi odlični zastopniki zdravništva, ki so navzlic splošni materialistični poplavi ohranili svoje globoko versko prepričanje. Imenujem samo iz novejšee dobe Francoza, kemika Louisa Pasteurja, ustanovitelja bakteriologije, dunajskega anatoma Jos. Hyrtla, ki je v svojem rektoratskem govoru odločno zavrnil materializem, Angleža Williama Oslerja, ki se je proslavil kot učenjak in učitelj zdravstva v Ameriki in na Angleškem, in naposled še fizika Wilhelma Roentgena, čigar odkritje je nedoglednega pomena za zdravstvo.

Razmerje duhovnika do zdravstva.

Med bogoslovno in zdravstveno vedo ne more biti resničnih nasprotstev, ker resnica je samo ena, naj jo gledamo od katerekoli strani. Če se pojavijo dejanska nasprotja med bogoslovci in zdravniki, je vzrok zmeta, večkrat na strani zdravniških raziskovalcev, ki napačno ali nezadostno ovedejo ogromno snov svoje stroke ali na istinitih izsledkih prenačljeno sklepajo, časih pa tudi na strani bogoslovcev, ki pretesno ali preširoko podajajo pomen splošnega verskega nauka za posamičen primer. Glavni spori se pa sučejo okoli zadev, ki so naravnost ali posredno v zvezi s svetovnim nazorom, ki je stvar uma in — srca. Takih sporov je mnogo, ki so nerazrešni v znanstvu kot takem, ker segajo globlje in višje.

Človek in njegovo življenje je torišče zdravništvu in duhovništvu, dobršen del tega torišča je skupen, kjer naj se duhovnik in zdravnik sporazumno podpirata ali vsaj ne motita, dočim imata poleg tega še vsak svoj obsežen del torišča kot samostojno področje, ki naj bo opravljano in vardevano z vidika celote — enotnega človeka, kar pomeni, da naj zdravnik v vsem poklicnem delu upošteva duhovno življenje, kakor naj duhovnik v svojem poslovanju ne zanemarja ali ograža telesne strani — zdravja.

Kaj torej treba duhovniku vedeti iz zdravniškega področja?

Življenje v t. zv. omikanem svetu se je silno zamotalo v vseh panogah in v vseh stanovih. Tudi v samotnih gorskih župnijah je treba

duhovniku mnogo več znanja, kakor ga je še pred nedavnim časom zahtevala duhovniška služba v mestih. Kakor v drugih poklicih, se je tudi priprava za duhovniški poklic morala poglobiti in širiti. Učna snov čisto bogoslovnih predmetov narašča, kakor pri vsaki napredujoči vedi, k tem se družijo vedno novi kot pomožni predmeti, ker jih zahtevata bogoslovska izobrazba in duhovniško poslovanje, zlasti zategadelj, ker gimnazija ne nudi več splošne izobrazbe v toliki meri, kakor v preteklih dobah. Ni morda na gimnazijah manj učenja, kakor ga je bilo prej, a vse je nekako okorelo v zastarelih oblikah in razpečkano v drobce po geslu: vsakega nekaj, vsega skupaj malo (narobe »non multa, sed multum«)!

Mnogo se trapijo srednješolci s prirodopisnimi strokami, uče se celo somatologije, a o življenju rastlin in živali se nauče bore malo, o človeškem življenju skorajda nič. In vendar je življenjslovoje splošno zanimivo in mnogim prepotrebno znanje. Gotovo je bogoslovcem, ki bodo imeli toliko opraviti z živimi ljudmi, potrebno vedeti, kako živi človek po telesni in duševni strani, kako nastaja in se razvija, kakšnega pomena so dedni vplivi, kaj vse moti pravšno življenje in kako naj se vsaj glavne motnje preprečujejo.

Vsega tega znanja ne dobe dovolj gimnazijski ali drugi srednješolski abiturijenti, zato treba bogoslovcem, da se pouče vsaj v glavnih in temeljnih naukih življenjeslovja (biologije) človeka glede postanka in dedovanja, v splošnih vzrokih bolehanja in umiranja.

V srednjo šolo v obče ne spada pouk o spolnem življenju, ki je bodočemu duhovniku nujno potreben. Odkod naj zajame bogoslovec znanje o teh tako kočljivih in hkrati tako važnih zadevah? Ogromno je slovstvo o tem predmetu, poljudno in znanstveno. Poljudna dela so navadno enostransko prikrojena v tej ali oni smeri in splošno nezanesljiva; strokovna dela pa tako obsežna in razcepljena v podrobnosti, da jih komaj pregleda medicinec, in tako drugim, nemedicincem, težko dostopna oz. umevna. V dušnem pastirstvu sploh, posebno pa v spovednici, pri vzgoji mladine, pouku mladostnikov in odraslih ljudi mora duhovnik zadostno poznati tudi telesno stran spolnega življenja v pravšnem stanju in nepravšnih ali boleznih razmerah. Zato spada tak pouk med predmete bogoslovskega učilišča.

V oskrbo duhovnikov spadajo ljudje, kakršni pač so, zdravi in bolni. Posebno bolni, ker so potrebni skrbnejše pomoči. Lažja je duhovniku oskrba telesno bolnih ljudi, hvaležna in lahka tistih bolnikov, ki jih je daljša telesna bolezen duševno očvrstila. Presojanje, kdaj grozi smrtna nevarnost, je v posamičnem primeru težko vprašanje tudi poklicnemu zdravniku, vendar mora biti tudi

duhovnik poučen o glavnih znakih nastopajoče nevarnosti pri navadnejših boleznih in poškodbah.

Mnogo težja je oskrba živčno ali duševno okvarjenih ali bolnih ljudi, ki jih je med nami čezdalje več, ki so ne samo »crux medicorum« (križ zdravnikov), ampak tudi in še bolj nadlega in nevarnost duhovnikom. V spovednici in dušnem pastirstvu zasledujejo te vrste revčki duhovnike. Dober duhovnik je dolžan in voljan, da pomaga tudi takim dušam, in veliko jim koristi, če pravilno presoja njihovo bolešno stanje, mnogo pa škodi njim in sebi, ako se da varati. Duhovnik mora vsaj pregledno poznati glavne živčne in duševne bolezni (nevroze in psihoze) po njih značilnih pojavih in postanku. V marsikaterem dejanju, ki dela vtis naravnega pregreška, bo odkril znake izrazite bolezni, prav tako bo oprezen v presojanju primerov nenavadne pobožnosti ali drugačne vrline in jih ločil tudi od namernega svetohlinstva kot pojave nezakrivljene bolezni, kar je za njegovo smotrno ravnanje odločilnega pomena.

Med predmete duhovniškega učilišča določa cerkveni zakonik tudi higienski pouk¹. V naši dobi, ki se ponaša s higiensko prosveto, ne sme zaostajati duhovnik za drugimi izobrazenci, tem manj, ker ima kot duhovnik premnogo poslov, ki so zdravstveno pomembni zanj in za njegove vernike. Kako naj vrši te posle v cerkvi, v spovednici, pri bolnikih, v šoli, da ne bo zdravstvenih nevarnosti ali celo škod ne zanj ne za druge, ako ni dovolj podkovan vsaj v glavnih načelih in zahtevah splošne higiene? Poučen naj bo tudi o katerih posebnih higienskih panogah, o šolski in obrtni higieni, o higieni mladostne dobe in sportu, pred vsem pa o temeljih najnovejše panoge: duševne higie.

Kdaj naj si osvoji bogoslovec vse to obsežno snov iz zdravniških strok, ko komaj obvladuje ogromno bogoslovno tvarino?

Zadeva je lažja, kakor se komu zdi vnaprej. V pičlo odmerjenem času, ki je določen za predavanja iz t. zv. pastoralne medicine, je možen samo pregled onih medicinskih in higienskih poglavij, ki se dotikajo bogoslovnih strok, pred vsem npravstva in dušnega pastirstva. Pri tem pregledu izbranih poglavij iz zdravstva bo razložen tudi način zdravniškega gledanja v življenje, ki je zdravništvu svojski — vsaka veda ima svojo metodo, vsak poklic svoj način prizadevanja — in zdravniški je življenjesloven, biološki. S tako splošno orientacijo in metodiko vam bo kasneje, ko pridete v poklicno dejstvovanje, lahko izpopolnjevati svoje znanje ob zaresnih vsakdanjih potrebah iz slovstva, iz življenjskih izkušenj svojih

¹ Prim. kan. 1369, 2.

predstojnikov in starejših tovarišev. Dobri osebni, če mogoče prijateljski stiki s katerim zdravnikom omogočijo duhovniku, da pravilno presoja sprotne primere in si širi obzorje. Obema, duhovniku in zdravniku more tako vzajemno obdelovanje kočljivih in zamotanih primerov človeške siročine samo koristiti.

Izvrševanje zdravniške prakse je duhovnikom vobče zabranjeno po večstoletnih običajih in cerkvenem zakonu.² Ta določba je zelo umestna in potrebna, da se varuje ugled duhovništva. Pomniti treba, da zdravljenje ne obsega samo operativnega zdravljenja ali zdravljenja z lekarniškimi pripomočki in fizikalnimi napravami, ampak tudi vsa druga navodila glede odprave ali izboljšanja bolezni. V svoji preproščini si marsikdo misli, da je dejanje homeopatičnih kroglic, nasvetovanje knajpovskih polivov, priporočanje domačih ali drugih čajev ali celo »magnetiziranje« samo na sebi npravstveno neoporečno dejanje, ki more bolnemu človeku samo koristiti ali gotovo ne škoditi. Takšno ravnanje je že po splošnem zdravniškem pojmovanju neopravičeno poseganje v zdravniško področje in se označuje kot mazaštvo. Previdnost, ki je mati modrosti, pa velevala duhovniku, da se v zdravljenje drugih ljudi ne vtika iz vestnih razlogov, naj bo priložnost še tako zapeljiva, zakaj nikdar ne more presoditi, ali je njegov dobronamerni nasvet brez škode za bolnika, če ne drugače, da je bolnik prav zavoljo duhovnikovega vmešanja zamudil ugodni čas za zdravljenje ali je kaj dozdevno neškodljivega napravil, ko časih vesten in več zdravnik v takem primeru namenoma nič ne ukrene in prepusti potek bolezni samozdravilnim silam telesa, dasi pričakujeta bolnik in okolica nagle in tvorne pomoči. Zdravstvo kot znanost ali umetnost je lepa, mikavna stvar, ki se ti zdi od daleč in izprva lahka in dosegljiva, a čim bolj jo spoznavaš, tem bolj se ti odmika, tem večje spoštovanje ti nalaga, tem bolj se zavedaš svojega neznanja in svoje nemoči!

Ni pa mazaštvo, ampak pravo delo usmiljenja, ki ga nalaga sam Ustanovitelj krščanstva vsem vernikom in gotovo tudi duhovnikom — dajanje prvi pomoči v nezgodah in nenadnih boleznih, ko je pomoč nujna in izučenega zdravnika ni pri rokah. Teoretsko in praktično poznanje prve pomoči zahtevajo današnje življenjske okolnosti od vsakega izobraženca, tembolj od duhovnika. Ko treba koga oteči iz neposredne nevarnosti, naj duhovnik ve točno, kaj naj se napravi v tej ali oni nevarnosti, da daje smotrna naročila. Če pa ni v bližini drugih reševalcev, naj sam poprime in za prvo silo ustavi nevarno krvavitev, naj za prvo potrebo zavaruje ogroženo rano ali poveže zdrobljen ud ali izvrši umetno dihanje ali poišče uspešen

² Prim. kan. 139 § 2 in kan. 985, n. 6.

protistrup. Takšno samaritansko ravnanje menda ne spravi duhovnika v nasprotje s cerkveno oblastjo in tudi ne z zdravniškim stanom; poznanje teh stvari je za duhovnika neprimerno važnejše, kakor razločevanje raznih spačkov ali znakov dozdevne in resnične smrti ali celo poznanje dvomljivih naprav, ki naj omogočijo pokopanemu človeku vrnitev iz groba, skratka zadev, ki se tičejo samo poklicnih zdravnikov.

Razmerje, zdravnika do verstva.

Zdravništvo preživlja dandanes kar dve hudi krizi, zunanjo in notranjo.

Zdravniški, do nedavnih časov prost izobražen poklic s precejšnjo možnostjo stanu primernega življenja, zapada ob ubožanju in sicer v hujši meri kakor drugi izobraženi poklici. Obubožanju meščanskih slojev in kmetskega stanu, ki so bili zdravništvu najboljše torišče, in podružabljenje zdravstva (socializacija medicine) krčita zdravnikom zaslužek in samostojnost. Zdravnik postaja nameščenec javnih in zasebnih ustanov, ki nudijo svojemu članstvu zdravniško pomoč kar se da poceni. V tem poslovanju mora zdravnik upoštevati poleg osebnih zdravniških še druge vidike in smernice, ki ga odtujujejo bolniku. In še za te, zdravništva večkrat nedostojne službe, se zavoljo preobilega naraščaja in gineče zaposlenosti vrše srdite borbe. Kvarni vpliv gmotne bede na nravstveno stanje je splošno znan, ne uvažuje se pa izredna nevarnost za splošno blagostanje, ako ni več priložnosti, da razumnik uporablja svoje kočljive sposobnosti smotrno, ampak ga življenjske nuje zavajajo na stranpota. Ali ni klavrn znak splošnega propada, ako zdravnik, ki je varuh in zaščitnik življenja že po zmislu svojega poklica, usmerja svoje delovanje v drugačne svrhe?

Vzporedno z gmotno bedo in družabnim propadom pa se je vršil v zdravništvu notranji razkroj, ki se je začel že davno prej, prav za prav že takrat, ko je v zdravniških vedah zavladal materializem kot svetovni nazor. Materialistično naziranje je v prekem nasprotju z vsem, kar naj bo po splošnem pojmovanju zdravniška miselnost in zdravniško dejstvovanje. Kaj naj počne zdravnik z materializmom, ki mu zapira vpogled že v telesno življenje in ki naravnost zanika duševnost, ki je odlika in glavni del človekovega življenja? Dosleden materializem v medicini si je mogel privoščiti kateri učenjak na visoki šoli in učiti kot nujno posledico svojih nauk ničevost zdravljenja (terapevtski nihilizem), ogromna večina zdravništva pa je morala spričo zahtev dejanskega življenja zatajevati miselni materializem in ravnati po vidikih, ki so vse prej ko materialistični.

Razdvojenost med izobrazbo in življenjskimi potrebami je prinesla zdravništvu še druge kvare. Enostransko materialistično pojmovanje življenja ga je odtujilo duhovnim vedam in ga napravilo domišljavega v naziranju in neuravnaneža v delovanju. Tako je zdravništvo samo potrgalo mnogo vezi, ki so ga spajale z drugimi življenjskimi poklici in mu dovajale mnogo hranivnih sokov, tvarnih in duhovnih. Nezaupanje v zdravništvo se širi med omikanci in širokimi ljudskimi sloji, bohato se je razpaslo z dravstveno diletantstvom in namerno mazaštvom, kakor v nobenem drugem učenem poklicu.

Sicer pa nista gmotno-družabna beda in duševna razrvanost zajela samo zdravništva, oboje gorje zagrinja in tepe malone vse stanove omikanih narodov. Strahotna svetovna vojna je bila nekakšna eksplozija razdevajočih sil materialistične kulture in začetek razkroja vse družbe in kulturnih pridobitev. Razkroj se vrši pred našimi očmi še nadalje, ker še vlada v našem javnem in zasebnem življenju pogubonosni materializem z nezmanjšano močjo.

V učenem svetu velja materializem v obče že kot zastarelo in premagano stališče, celo v prirodznanskih vedah, kjer je dobil svoj čas oporno izhodišče. Dolga je bila pot materializma iz učenjaških predavalnic in knjig v svet, kjer se izživlja v grozotnem uničevanju, še daljša bo doba, da se rušenje ustavi, ruševine odstranijo in na njih mestu začne srečnejše življenje.

Tudi v zdravstvu se je začelo svetlikati. Materialistično izobraženi zdravniški raziskovalci so odkrili v človeku nekaj, kar ni materialna sila, marveč nekaj čisto drugačnega in svojskega — staro- in srednjeveška »bajka« o duši se je izkazala kot znanstveno dejstvo. S tem odkritjem je materialistični nazor o svetu sploh in človeku posebej zrušen, zdravstvo je načelno oteto iz najusodnejše zablode in gleda človeka, kakršen je v resnici, namreč kot telesno duhovno bitje. To spoznanje je neizmerne važnosti ne samo za posamične zdravstvene stroke marveč tudi za vse zdravstvo sploh, saj je dognano in priznано, da je celo v rednem vršenju tudi duševno dogajanje oziroma z duševnim dogajanjem zvezano.

Na vrhovih se dani. Odlični učenjaki — vseučiliški profesorji za duševno z dravstvo v Ameriki so osnovali že v začetku tega stoletja Družbo za duševno higieno, evropski tovariši so se zganili šele po vojni. Ravnokar (v začetku oktobra 1933) se je vršil v Rimu drugi mednarodni kongres za duševno higieno. V umevni zadregi veliki zbor zdravniških veljakov molči. A ne ves.

Tako berem v rektoratnem govoru monakovskega psihiatra O. Bumkeja: »Toda naše dušeslovne naloge kažejo, kako nujno treba medicincu vezi z duhovnimi vedami. Potrebujemo jih tudi z modro-

slovjem, jezikoznanstvom, zgodovino, vzgojeslovjem, pravoznanstvom in bogoslovjem. Jaz sam sem se mnogočesa naučil iz spisov moralne teologije in jaz sem poslal marsikaterega bolnika naposled k njegovemu dušnemu pastirju.³

Drugi učenjak, profesor medicinske klinike v Tübingenu O. Müller, razpravlja v slavnostnem govoru o razmerju med vedo in verstvom. Pohvalno podčrtuje izjavo znanega psihoterapevta Junga, ki pravi: »Vsak uvideven duševni zdravnik bo z veseljem pozdravil, ako bo njegovo prizadevanje podpiral in dopolnjeval dušni pastir.« Zgolj z zdravniškega vidika motri isti učenjak življenjske vrednosti v Svetem pismu in trdi: »Nadalje se pojasni pri takšnem prebiranju Nove zaveze, da je za notranje razčiščenje in najboljše notranje pomirjenje bolj smotrno in uspešno priporočati pravilno usmerjeno molitev kakor kueizem⁴ in druge podobne duševne trike.«⁵

Nepričakovan preobrat! A od zore, ki zlati redke posamične vršace, pa do dneva v dolinah, ki jih zagrinjata tema in megla, poteče več ko ena sama človeška doba. Daleč je še tisti čas, ko bosta duhovnik in zdravnik, prežeta istega ali vsaj podobnega duha, vršila vsak svoje opravilo, če ne že soglasno in vzajemno, pa vsaj vzporedno in sporazumno, ne radi olajšanja svojega dela, ampak da bo bolje človeku, ki mu treba pomoči.

Kaj pa dotlej? Kako naj se drži materialistično usmerjen zdravnik glede verstva?

Svetovni nazor in njegovo jedro, versko-nravna svest, je čudovita reč. Veliki modrec Avguštin nam je v svojih »Izpovedih« pojasnil postanek in razvoj te bistvene svojine človeške osebnosti in sicer zase, a tako globoko in široko, kakor dotlej še nihče in kakor za vse, ki smo v primeri z njegovim duševnim bogastvom pravi siromaki. Svetovni nazor in versko prepričanje je glavna vsebina v duhovnem svetišču vsakogar, ta najbolj notranja izbica z duhovnimi zakladi je njegovo in samo njegovo kraljestvo, kamor ne pusti nikogar posegati. Svobodomiselnost in vestna svobodnost sta gesli in zahtevi novodobnih prosvetljencev in kajpada zdravnikov, ki jim je materializem življenjska modrost, dasi prav materializem že po svojem bistvu oporeka vsako svobodnost.

Bodí kakorkoli glede miselne razrvanosti, ki označuje našo dobo: tudi oni, ki odklanjajo vsakršno »bogoslovsko nравstvenost«, se morajo v družabnem življenju držati nekih nравstvenih vodil, ki urejajo notranje zadeve in nežnejše zunanje odnošaje, ki jih ne

³ O. Bumke, str. 25.

⁴ Francoski lekarnar Coué je izumil poseben način »nehotnega« samopre-
verjanja (avtosugestije).

⁵ O. Müller, str. 32 in

more zajeti in določiti noben državni zakonik. Prav posebno jasnih smernic treba zdravniku, ki ima toliko raznovrstnih in sila kočljivih stikov z ljudmi, radi njega samega je potrebna neka z d r a v n i š k a e t i k a in radi ljudi, ki se obračajo k njemu za pomoč.

V znanstvenem slovstvu nam zija glede zdravniškega pravoslovja nasproti velika — praznina. Celo na bogatem književnem trgu Nemcev, ki imajo proizvodnjo znanstvene književnosti kakor v zakupu, je v zadnjih desetletjih izšla samo ena knjiga in tudi ta je pošla brez nadaljnih izdaj. Kar pa menda ni posebna škoda. Pisec pravi sam:⁶ »Nočem se vmešavati v ta prepir (med Aristotelom in Schopenhauerjem namreč, ali ima modroslovska etika kaj praktičnega pomena); trdim samo, da dosedanji moralni sistemi niso praktični kaži-poti za zdravnikovo poslovanje.« Pisec odklanja seveda tudi teološko moralo in skuša v debeli knjigi zbrati in utemeljiti neko zdravniško moralo po praktičnih vidikih.

Navzlic slovstveni in znanstveni suši glede zdravniške pravstvenosti je ohranilo zdravništvo vobče znosne zveze z verskim življenjem. Tudi prepričani materialisti med njimi so navadno obzirno in spoštljivo ravnali in še ravnajo glede verskih čuvstev in pobožnih vaj svojih bolnikov, tudi brezbožni zdravniki so izvrševali in še vrše čuda dobrih del telesnega in duševnega usmiljenja, tudi očitni brezverci med njimi se marsikdaj žrtvujejo popolnoma nesebično v prid trpečim ljudem. Vse to dokazuje, kar opazamo v vsem našem javnem in zasebnem življenju, polnem kričečih nasprotij med teorijo in prakso, da je človeška narava po svojem bistvu krščanska, usmerjena kakor po krščanskem pravem zakonu. To misel, ki živi že od nekdanj podzavestno v zdravništvu, je po svoje izrazil znani klinični učitelj H. Nothnagel na Dunaju v nastopnem govoru: »Samo dober človek more biti velik zdravnik.«⁷

Nekaj zdravniške pravstvene svesti se ohranja tudi po ustnem izročilu od rodu do rodu že izza prvih časov poklicnega zdravništva. O visokem pravstvenem stališču grškega zdravništva nam priča tako zvana Hipokratova prisega.⁸ Iz tiste dobe se je ohr-

⁶ Moll, str. 11. — ⁷ E. Ebstein, str. 56.

⁸ Pri Apolonu, Asklepiju, Higieji in Panakeji je prisegel bodoči zdravnik, da bo spoštoval svoje učitelje kot rodne očeta in njihove sinove in naslednike kot rodne brate, učil jih, kakor je bil sam izučen, brezplačno in nesebično in jim pomagal v stiskah. Bolnike bo zdravil po svoji zmožnosti in razumnosti njim samim v prid in varoval jih vsakršne nevarnosti in škode. Nikomur ne bo dajal, tudi če bi ga kdo za to prosil, smrtonosnih sredstev, tudi ne splavilnih pripomočkov nobeni ženi. Ne bo izvrševal nevarnih operacij sam, če se ni usposobil zanje. V hišah, kamor ga pokličejo k bolniku, se bo varoval vsake krivičnosti, posebno pa ogibal spolnega občevarjanja. Vse, kar bo zvedel o bolniku med zdravljenjem samim ali drugače, bo čuval kot tajnost. Meyer-Steineg und Sudhoff str. 49.

nilo (menda Hipokratovo) reklo: »primum nil nocere« (pred vsem ne škoditi) in iz starorimskih časov: »salus aegroti suprema lex« (zdravje bolnikovo — najvišji zakon), ki se ponavljata po zdravniških učilnicah in bolnišnicah še dandanes. Nekoliko pozabljeno je geslo, ki je tvorilo napis starejših bolnišnic; »saluti et solatio aegrorum« (zdravju in tolažbi bolnikov) in dobro označuje tudi vso nalogo zdravniškemu prizadevanju. Morda se zde komu ta iz davnine poročana vodila vsakdanja in prazna, a kdor jih dokončno razmisli in v življenju dosledno izvaja, ne zastaja več dosti za najvišjim družabnim vodilom, krščansko zapovedjo ljubezni do bližnjega.

Vendar takšno zasilno razmerje zdravništva do verstva ni več zadovoljivo ne znosno na nobeno stran. Namen temu razmotrivanju ni, da bi pridobival stanovske tovariše za svoj svetovni nazor, pač pa iskreno želim kot tovariš, ki doživlja vse zgođe in nezgođe velikega prevrata na sebi, da bi bila usoda zdravništvu v bodočnosti milejša, kakor je v sedanjosti. Da si zdravništvo iznova pridobi ugled in zaupanje, se mora zdravništvo samo potruditi in usposobiti, kako odolevati dejanskim potrebam človeka, ki je telesno-duhovno bitje, ki je tolikrat telesno bolan zavoljo duševnih motenj in vsakikrat duševno trpi zaradi telesnih okvar. Poleg te dušeslovne izpopolnitve in poglobitve treba pravemu in dobremu zdravniku, ne glede na svetovni nazor, tudi temeljitega poznanja versko-nravnega življenja, ki je tudi v preprostih ljudeh mnogokdaj zelo razvito in nežno občutno. Koliko je zdravniških opravil, ki posegajo globoko v versko-nravno svest bolnika v ugodnem ali neugodnem zmislu. Kakor sem priporočal duhovniku, da neguje stike z zdravstvom in zdravniki, tako svetujem stanovskim tovarišem, da se zanimajo za versko-nravstvene zadeve in vprašanja zunanjega življenja motre tudi z notranje, duševne strani; osebne zveze z duhovniki jim bodo v tem prizadevanju v mnogotero korist. V takšnih stikih se odprejo zdravništvu novi vidiki in nepričakovane pobude.

Ob koncu tega razmišljanja me navdaja še neko upanje, ki se izpolni ob iskrenem razmerju zdravništva do verstva. Težaven in nehvaležen je zdravniški poklic, ki nalaga mnogo žrtev in prinaša nešteta razočaranja, zadoščenja pa nudi sila malo, celo gmotnega čezdalje manj. Ako se loti zdravnik svojih zdravniških nalog, da gleda in upošteva v svojem bolniku tudi človeka, ki je duhovno in verskonravno bitje, odkrije prej ali slej tudi svojega bednega življenja z misel, če ne že v luči krščanskega idealizma, pa vsaj v svetlikanju Epiktetovega stoicizma, kar mu prinese več srčne utehne, ko vsi zunanji uspehi.

VERSKI IN NRAVNI RAZVOJ KMEČKEGA OTROKA.

Dr. Josip Jeraj.

V zadnji številki »Časa« sem v članku »Psihologija kmečkega otroka« kratko orisal splošni duševni razvoj naših kmečkih otrok. Označil sem v glavnih obrisih rast njihovih duševnih sposobnosti in razvoj v ožjem krogu kmečkega družinskega doma. V naslednjem članku pa hočem sliko kmečke otroške duše izpopolniti do kraja in opisati še njihov nravni in verski razvoj. Saj sta npravna in posebno verska rast višek in krona vsakršnega duševnega razvoja, torej tudi duševnega razvoja kmečkih otrok.

Nravni razvoj kmečkega otroka.

Nravni razvoj kmečkega otroka usmerja kolektivna kmečka morala, kakor vlada v vasi. Na mestnega otroka vpliva individualistična mestna morala. V mestu si vsak samostojno ustvarja svojo moralo. Meščan je zelo ponosen, da ima svojstvene npravne nazore.

Kmečki otrok raste pod varnim okriljem kolektivne vaške morale¹. Kolektivna morala ima sončne in senčne strani, a mnogo več sončnih nego senčnih. Kolektivna morala predstavlja velike vzgojne prednosti. Vaški otrok se sam po sebi vživlja v kolektivne nazore vasi. Nad njegovim npravnim obnašanjem budno bdi vsa vas, ki vsako kršitev npravnega reda strogo obsoja. To vpliva zelo vzgojno. Otrok se instinktivno in varno vživlja v vaški etos. Mestni otrok zelo pogreša to ugodnost. Če ne raste pod močnim zatišjem verske družine, ga kaotično vzgajajo po najrazličnejših načelih. Ohlapni načelni individualizem kmalu omaja tudi njegovo npravno udejstvovanje. Tudi ga ne ščiti ustaljeno javno mnenje. V mestu živi vsak zase po svojih osebnostnih nazorih.

Kolektivna morala pa ima tudi nekatere slabosti. Kmečkemu otroku često manjka trdnega osebnostnega prepričanja o svojih npravnih načelih. Izpolnjuje jih bolj mehanično kot kolektivne postulate vaške avtoritete. Če zagazi iz vaškega miljeja v individualistični mestni milje, kaj lahko hudo zabrede na opolzka pota. Zato se mora vzgojitelj energično truditi, da kolektivni vaški etos prelije v otrokovo o s e b n o s t n o prepričanje. Če se bo otrok zavestno oklenil etičnih načel, bo mnogo lažje kljuboval npravnim viharjem mestnega življenja.

Kakšna je morala vaškega otroka?

Vaški otrok laže kakor mestni. Laži se posebno usodno množijo, ako starši in šola nesmotrno preobkladajo otroke z delom.

¹ Glej E. Spranger, *Psychologie des Jugendalters*, Leipzig 1928, str. 163 in sl. ter Bode u. Fuchs, *Psychologie des Landkindes*, Halle 1925, str. 132—164.

Otrok ne more izpolniti zahtevanih delovnih dolžnosti in zato se izgovarja z lažjo. Seveda včasih izraža laž docela izprijeni otroški značaj. Splošno se preprosti kmečki otrok manj laže in hlini nego premeteni mestni. Več razlogov pri vaškem otroku ostro zabranjuje laž! Vaško javno mnenje zelo strogo obsoja lažnivce. Tudi medsebojne razmere so v vasi tako očitne, da skoro ni skrivnosti med vaščani. Zato ima laž posebno na deželi »kratke noge«.

Tudi tatvine se redko dogajajo na vasi. Vaško javno mnenje tatvino brezobzirno obsoja. Kmečki posestnik ve, da tatvina najbolj ogroža njegovo posest. Zato jo vaški moralni kodeks tako energično odklanja. Sadje kradejo otroci pogosto na deželi. Otrok drzno spleza na visoko sosedovo črešnjo ali hruško, ne radi sadja — ugaja mu zanosno tveganje in pogum. Skrivnostno ga vleče v dejanje dejstvo, da je kaka stvar prepovedana. Iz tega splošnega psihološkega razloga izvirajo mnoge otroške tatvine v mestu in na deželi.

Splošno je morala kmečkih otrok posebno v pristnih kmečkih vaseh še zelo visoka. V vasi še gospodarijo mogočno staročastite pravne avtoritete. Avtoriteta Cerkve, domače družine in javnega mnenja terja brezpogojno upoštevanje npravnega etosa. Otroku vcepijo globoko v srce pravna načela v dobi, ko je še prožen in sprejemljiv za vrednote.

Vaška otroška morala temelji popolnoma na verskih temeljih. Vaški otrok razumeva še manj nego mestni suhoparno abstraktno kantovsko načelo: »delaj dobro le radi dobrega.« Dobro pa rad izvršuje radi Boga in božjega plačila, hudega se skrbno ogiblje radi božje kazni. Jasno je, da mora tudi vzgojitelj upoštevati to svojstvenost kmečke morale in vedno pri vzgoji apelirati tudi na višje verske nagibe. Razloži naj otrokom naravno zlo pregrehe, a sklicuje se naj vedno tudi na nadnaravne vrednote. Mnogo učinkovitejše bo vzgajal mladi vaški naraščaj.

Verski razvoj kmečkega otroka.

Nekateri odrekajo otroku verski smisel in odločno terjajo, da se verski pouk odloži do pubertetne dobe.² To ni prav! Že otrok živahno versko čustvuje in se vsaj temno zaveda odvisnosti od Najvišjega. Ko mu vzgojitelj podrobno pojasni bivanje Boga, mu razkrije dejstvo, ki ga je srce otrokovo že instinktivno občutilo. Torej mu ne vsili nič bistveno tujega. Tudi predstavlja verouk važno kulturno dobrino. Z njo je združeno mišljenje in etos, običaji in skoro celotno umetniško stvarjanje naših prednikov. Kdor namenoma ne seznanja otroka z vero, mu nasilno odteguje glavni kos ljudske kulture. Posebno

² Heywang, Das Landkind, Leipzig 1924, str. 43.

kmečki otrok, ki živi v pristni verski okolici vasi, teži po verskem doživetju. Že v predšolski dobi čustvuje izrazito versko.

Kako doživlja vero kmečki otrok? Splošno ravnotako ko mestni, samo da versko čustvovanje kmečkega otroka lepše in bogatejše procvita.

1. Splošni otroški verski pojmi so antropomorfní t. j. Boga in višji duhovni svet si otrok predstavlja na človeški način, v človeških podobah.

Avtoriteta staršev mu tolmači tudi avtoriteto Boga. Isto neomajno zaupanje, ki ga ima do njih, prenese dosledno tudi na Boga. Otroško-naivno občuje tudi z Bogom. Ker naravne vzročnosti še ne umeva, misli, da Bog uravnava ves svet na čudežen način. Bogu piše zaupno pisemca in neomajno veruje, da Bog vedno sproti vsako dejanje plačuje ali kaznuje.

2. Otrok vrašča v vero po družinski in cerkveni tradiciji. Že zgodaj ga domači naučijo družinskih molitvic, skupno z drugimi jih moli in otroško »blebeta« njihovo besedilo. Pozorno opazuje družinske verske simbole (razpela, svete podobice), redno zahaja s starši v cerkev in se udeležuje zgodaj službe božje, ki s svojo liturgično pestrostjo (maša, pogrebi, nedelja) napravlja na otroka globok vtis. Kajpak popolnoma jasno še v tej dobi vere ne pozna. Verstvo bolj sluti nego umeva. Vero kritično in osebno doživi šele pubertetnik, ko se mu razvije samonikla individualnost.

3. Kmečki otrok vero tudi globlje doživi nego mestni. Saj jo od rane mladosti neprenehoma črpa iz dveh mogočnih virov — družinske in vaške verske tradicije. Mestni otrok bridko pogreša njene močne opore. Individualistična mestna družina vero pogosto nemodro odklanja kot »staro šaro«, ali pa je do nje docela brezbrizna. Bolj redko klijejo močne družine po mestih!

4. Kmečko ozračje je tudi veri mnogo bolj prijazno nego mestno. Narava je glavni vir verskega doživetja. Podeželski otrok se razvija od svoje detinske dobe na srcu narave. Zato vaški otrok mnogo lažje veličastno naravo versko doživlja nego mestni. Iz njene silnosti ob nevihti in burji, iz njenega pokoja ob nočnem počitku, iz njene prazničnosti ob nedeljah mu glasno in jasno govori mogočni Bog.

Kmečki pisatelj Hebbel³ slika drastično svoje prvo izrazito otroško doživetje Boga v veličastnem naravnem dogodku, ki se odigrava tako silno le v preprosti naravi: »Bil je soparen poletni popoldan, eden tistih, ki zemljo izsušijo in vse njeno stvarstvo izžgejo. Otroci smo sedeli leno sklonjeni nad svojimi katekizmi in abecedniki po klopek — ko je naenkrat prvi grom zagrmel in po črvivem tramovju

³ Hebbel, Meine Kindheit. Sämtliche Werke, Hesse Leipzig IX., str. 179 in sl.

stare hiše med pokanjem in treskanjem navzdol donel. V najrazličnejši mešanici, kakor je pač pri nevihtah na severu običajno, se je med prasketanjem usula toča, ki je v manj nego eni minuti vsa okna razbila, in takoj nato, da, naravnost vmes, se je vlil curkoma dež, ki je, tako se je zdelo, naznanjal nov svetovni potop. Otroci smo prestrašeni skočili pokonci in begali kričeč in ropotajoč semtertje. — A vnovič je šinil nov modrikast goreč blisk skozi okenske odprtine, beseda nam je zastala na ustnicah, dočim je dekla, plašno kakor najmlajši otrok, tuleč kriknila: »Ljubi Bog je hud!«, in ko se je zopet stemnilo v hiši, je še pedagoško čmerikavo dostavila: »Vi vsi skupaj niste za nič!«. Ta beseda je napravila na me globok vtis, četudi je prišla iz tako odurnih ust. Prisilila me je, da sem se preko sebe in preko vsega, kar me je obdajalo, ozrl kvišku. Vžgala je v meni versko iskro.«

Kmetova izrazna sredstva, njegovo veselje nad verskimi simboli, svetinjami in podobami, navdušenimi procesijami in plapolajočimi banderi ugajajo tudi otrokovi preprosti duši. Kmečka in otroška duša enako iskreno ljubita stvarne simbole v izražanju notranje čuvstvenosti. Snovno-človeški element usmerja otroško in kmečko dušo. Mestni človek pa je na vseh poljih, posebno v doživljanju vere, abstrakten in enostransko notranji. Ni čuda, da je telesno-človeškemu bistvu otroka brezizrazna mestna abstraktnost tuja in neprijetna. Otrok je otroškonaiven tudi do Boga. Simbolično-nazorno katoliško bogoslužje je otroški duši posebno sorodno, dočim jo abstraktno in prazno protestantsko bogoslužje odbija.

Vaško versko tradicionalnost kazijo tudi senčne poteze. Če nedostaje dobre kateheze, sprejema vaški otrok vero samo kot vnanji običaj. Vera ne prešinja otrokovega notranjega osebnostnega bistva. Kaj lahko se torej dogaja, da otrok v brezverskem mestnem miljeju s kmečko suknjo sleče tudi kmečko versko prepričanje. Vera ni pognala globokih korenin v otrokovi vaški duši.

Še druge napake rušijo vaško versko vzgojo! Boga predstavljajo ponekod otroku le preveč kot kaznovalca, premalo pa kot ljubečega Očeta. Posebno radi strašijo z Bogom male otroke. To je pedagoško nepravilno! Ukoreninjena pa je ta navada na deželi in v mestu!

Navzlic tem nedostatkom kmečka verska vzgoja visoko nadkrikuje mestno! Svojstvena prednost kmečkega otroka pred mestnim se posebno jasno očituje v predšolski verski izobrazbi in vzgoji. Mestni otrok je ob vstopu v šolo često v verskih stvareh še čisto nepopisan bel papir, kmečki pa je versko že zelo poučen. Mestnega kateheta obremenjujejo velike težkoče. Elementarnih verskih pojmov in molitev mora otroka šele z velikim trudom naučiti. Težko otroka

o njih pouči in pozno je že! Nikdar mu ne bo vera tako globoka prešinila duše, kakor prešinja otroka, ki mu je mati vsadila vero v srce. Kmečki otrok ima zato veliko prednost pred mestnim. Navadno so ga o veri temeljito poučili že skrbni domači vzgojitelji. Šolski vzgojitelj nima druge naloge, nego da lepo se razvijajoče versko življenje stanovitno čisti in dviga.

K NAŠI VALUTNI IN DENARNI POLITIKI.

Drago Potočnik.

Najvažnejšo vlogo med našimi denarnimi zavodi ima gotovo Narodna banka kraljevine Jugoslavije, zlasti zato, ker mora skrbeti za denar naše države, to se pa smatra za javno službo, ki jo opravlja banka v imenu države.

Plačilni promet z inozemstvom je urejen po deviznem pravilniku od 8. oktobra 1931, po njegovih dopolnilih ter določbah o plačilnih sporazumih z raznimi državami. Kliringi datirajo iz leta 1932, samo dva sta letošnjega datuma. S temi sporazumi o plačilnem prometu je urejena velika večina naše zunanje trgovine, saj imamo skoraj z vsemi važnejšimi državami, s katerimi trgujemo, posebne plačilne pogodbe. Sedaj je nastopilo v deviznem gospodarstvu neko ravnovesje. Urejene so skoro vse važne vrste naše plačilne bilance: poleg klirinških sporazumov o blagovni izmenjavi moramo predvsem omeniti ureditev kuponске službe za državne dolgove v inozemstvu. Po tej ureditvi, ki je v veljavi od 15. oktobra letos za tri leta, nam je treba plačati le 10% kuponov, ki so zapadli v tej dobi, z devizami, ostanek pa plačamo v 5% obveznicah na 25 let. Na večje pretresljaje v deviznem gospodarstvu ni računati in so se razmere nekako ustalile.

Vprašanje kritja.

Narodna banka ima privilegij za izdajanje bankovcev, vendar mora pri emisiji bankovcev upoštevati predpise o kritju.

Višina obtoka bankovcev se mora pri skoro vseh civiliziranih državah na svetu ravnati po določenih predpisih. Višina dovoljenega obtoka je določena ali absolutno ali pa v razmerju z onim delom aktiv, ki tvorijo tako zvano kovinsko podlago.

Kot smo že omenili, je prvi način določitve višine obtoka bankovcev enostavna določitev dovoljene množine bankovcev v obtoku. Ta sistem je veljal do leta 1928 v Franciji. Drug način je v določitvi,

¹ Prim. članek v prejšnji številki »Časa«.

koliko sme znašati obtok bankovcev nad kovinskim kritjem. To je angleški način določitve višine obtoka bankovcev. Tretji najmodernejši način pa je določitev, koliko odstotkov obtoka bankovcev mora biti kritih z zlatom, odnosno ostalo podlago.

Večinoma je vpeljana tretjinsko kritje, to se pravi, da mora biti okoli tretjina obtoka bankovcev krita z zlatom itd. Predpisani odstotek kritja znaša 30—40%. Nekatero državo zahtevajo celo, da se mora kritje računati ne samo od obtoka bankovcev, ampak tudi od žiroračunov, sploh naložb pri osrednji banki, ki so plačljive »na vpogled« (a vista). To je razumljivo z ozirom na dejstvo, da žiroračuni pomenijo pravzaprav potencialno obtok bankovcev, saj se lahko takoj pretvorijo v bankovce. V zvezi z odstotnim načinom kritja omenjamo še varianto tega sistema, ki obstoji v tem, da emisijska banka lahko zniža odstotek kritja, toda pri tem stopi n. pr. avtomatično v veljavo davek na bankovce, se mora zvišati diskont itd.

Po zakonu o denarju (8. maja 1931) uporabljamo sistem odstotnega kritja. To se pravi, da morajo biti obtok bankovcev in obveznosti »po vidu« krite s 35% v zlatu in zlatih devizah, od tega pa mora biti kritja samo v zlatu 25%.

Doslej smo vedno rabili izraz kritje, ki je pa prav za prav v bistvu nekaj drugega kot bi sklepali po besedi sami. Ne moremo govoriti o kritju v zasebnogospodarskem zmislu, ker narodnogospodarski zakoni o plačilnih sredstvih ne poznajo teh pojmov in se razvija vrednost denarja neodvisno od višine kritja same na sebi, čeprav je sicer predvsem v mednarodnem prometu vrednost, kupna moč denarja v zvezi prav s tako zvano podlago. To se pravi, da določa vrednost denarja njegova kupna moč, ne pa teoretična zamenljivost za zlato ali devize.

Podlaga, odnosno kritje je imelo pomen tedaj, ko je bilo zlato še v notranjem prometu in smo dejansko lahko zamenjali papir za zlato. Tedaj so računali, da se nikdar ne predložijo vsi bankovci v zameno za zlato, ampak samo del, približno ena tretjina.

Danes ima podlaga pomen samo v mednarodnem plačilnem prometu, ker je v notranjem prometu izginilo zlato iz obtoka in poleg tega velik del notnih bank sploh ne daje zlata za bankovce, ampak porablja zlato samo za mednarodni plačilni promet. Deloma pa je treba notnim bankam zamenjati v notranjem prometu samo prav velike količine zlata za papir tako, da je krog interesentov zelo omejen.

Tako postaja zlato prav za prav plačilno sredstvo v mednarodnem prometu. Z njim se plačajo trenutni ali sezonski saldi v plačilnem prometu z inozemstvom ter se rabi sploh samo za plačila v inozemstvu.

Iz vsega tega sledi, da kritje ni v direktni zvezi z višino obtoka bankovcev. Vrh tega izvira določba o kritju še iz one dobe, ko je bil obtok bankovcev v resnici najvažnejše plačilno sredstvo, s katerega regulacijo se je lahko kontroliral ves gospodarski razvoj.

Na eni strani ima fiksiranje določnega razmerja med obtokom in podlago svoj psihološki pomen. Ljudje namreč smatrajo valuto za varno, ker je zajamčeno tako in tako kritje, ki predstavlja za lastnike bankovcev neke varnostne momente. Poleg tega pa omejuje sistem kritja možnost emisijske banke, da prekomerno razširi kreditno bazo in zaplava v nevarne, inflacionistične tokove. Na drugi strani pa ima taka določitev svoje slabe strani, ki se najbolj očitne pokažejo v prevelikem imobiliziranju zlata. Velike zaloge zlata do višine zakonitega odstotka kritja postanejo sterilne, ker jih banka ne more porabiti, ne da bi kršila zakonskih predpisov o kritju. Če pa banka ne more disponirati z zlatom, potem zanjo zlato ne predstavlja nobene vrednosti. Praktično je mogoče upoštevati le količine nad zakonskim minimom, kar pa v kritičnih momentih predstavlja premajhno mobilizacijo sredstev. Če si pa hoče banka pomagati, ker ima premalo zlata, mora znižati obtok bankovcev. A to ne gre zmerom gladko, saj se lahko s tem popolnoma zmešajo kreditni odnošaji in trpi ves plačilni promet v državi.

Že »komisija za zlato«, ki jo je sestavila Zveza narodov, je predlagala, da bi se zlato mobiliziralo, da se na ta način zniža odstotek kritja splošno za 5—10%. Tako bi postale mobilne velike količine zlata za mednarodni plačilni promet. To vsoto cenijo na 2—3 milijarde zlatih dolarjev. Seveda bi bilo treba to izvesti v mednarodnem obsegu, da bi se preprečile neugodne psihološke posledice radi fikcije o pomenu višine odstotnega kritja za dotično valuto.

V tem oziru je šla svetovna gospodarska konferenca še dalje in je predlagala (poročilo denarne in finančne komisije, str. 12), naj znaša minimalno kritje 25%. Seveda pripominja poročilo, da to znižanje odstotnega kritja ne sme privedi do povečanja obtoka bankovcev in kreditov, ampak ima samo namen zvišati svobodne rezerve zlata za mednarodni plačilni promet. Ob tej priliki omenjamo še tole priznanje zlatu: »V naši dobi denarno zlato ni potrebno za notranji promet, ampak za to, da služi kot kritje za angažmane osrednjih bank, posebej pa da omogočuje izvrševati inozemska plačila, ki nastajajo zaradi neravnovesja obračunov z inozemstvom. Zato je želeti, da se v notranji promet ne dajejo zlati novci ali pa certifikati na zlato.«

Med drugimi predlogi s svetovne gospodarske konference bi omenili še priporočilo, da naj se zamenjajo mali bankovci za srebrni denar, kolikor to dovoljujejo proračunski in lokalni pogoji.

Pri nas so razmere bile naslednje po stanju 31. decembra 1932 (v milij. Din):

A k t i v a :	P a s i v a :
podlaga: zlato . . . 1.760.8	obtok bankovcev . . . 4.772.7
valute 0.8	obveznosti po vidu: . . . 697.9
devize 206.5	drž. terjatve 13.5
skupno 1.968.1	žiroračuni 384.7
kritje 1.968.1	razni računi 299.6
	bankovci in obvezn. po
	vidu 5.470.6
	odstotek kritja 35.97
devize izven podlage . . . 2.0	samo zlato kritje 32.18
	obveznosti z rokom . . . 1.459.4

Glede podlage je omeniti, da spada vanjo zlato v blagajnah in inozemstvu. Najbrže je veliko zlata deponiranega v Parizu pri Banque de France. To sklepamo tudi iz tega, ker je Narodna banka ob stabilizaciji kupila za okoli 200 milj. frankov zlata, kasneje pa tudi še koncem septembra in koncem oktobra za 200 milj. Din. Vse te količine pa niso bile zapisane v naši uvozni statistiki za 1931, kar pomeni, da je zlato ostalo v Parizu, kjer je bilo večinoma kupljeno. Poleg tega pa izkazuje Banque de France znatno postavko: predujmi na zlato (avances sur les lingots d'or), kjer so vpisana posojila drugim emisijskim bankam na podlagi zlata.

Obveznosti po vidu pa so sestavljene takole: državne terjatve, žiroračuni in razni računi. K zadnji postavki je pripomniti, da je v začetku obsegala samo naložbe državnih gospodarskih podjetij (monopolske uprave, železnic, poštne hranilnice, Drž. hipot. banke, deloma so imeli ti zavodi tudi žirovne račune pri Narodni banki). Od srede leta 1932 pa je začela ta postavka naraščati, prej je le redkokdaj preseгла 100 milj. Din, sedaj pa so postale običajne vsote par sto milijonov Din. Mimogrede omenjamo, da je ta postavka še višja v tekočem letu, kjer znaša večkrat že nad 600 milj. Din. To postavko tvorijo sedaj predvsem vplačila na razne kliringe, dokler se ne izknjižijo zaradi izenačene višine vplačil v drugi pogodbeni državi.¹ V svrhu izboljšanja razmer so predlagali tudi, naj se za take

¹ V izkazih Narodne banke so bile sredi avgusta že izvršene neke značilne izpremembe. Od 15. do 22. avgusta 1933 so se žiroračuni povečali od 445.9 na 634.5 milj., istočasno pa so razni računi padli od 632.75 na 305.0 milj. Din. Iz tega sledi, da je Narodna banka zmanjšala razne račune za čez 300 milj. Din, od česar je bilo vknjiženih na žiroračunih okoli 200 milj., ostanek 100 milj. Din pa je porabila za odpis državnega dolga pri Narodni banki, ki se je zmanjšal tako od 1.816.3 na 1.716.5 milj. Din (ta znesek je bilansirán pod naslovom prejšnji predujmi državi). Kakšne pozicije je Narodna banka preknjižila, ni znano in bodo o tem podrobni podatki najbrže šele v letnem poročilu za 1933.

terjatve ne računa po zakonu predpisano kritje, ampak naj se take terjatve vodijo na drugih računih, med različnimi pasivi. Na eni strani sicer predstavljajo te obveznosti za Narodno banko prav za prav devizne obveznosti in bi bilo torej razumljivo, da so krite z devizami, odtodno zlatom. Na drugi strani pa ni treba za likvidacijo teh svot prav za prav nobenih deviz, ker se krijejo z vplačili v drugih državah za naš račun in tako enostavno ob enakem stanju vplačanih vsot v obeh državah izginejo. To so torej tipično tranzitorične postavke. Seveda razbremenitev banke ne bi bila znatna, da bi lahko banka odgovarjala potrebam našega gospodarstva za izhod iz naše kreditne zagate.

Kritje na koncu leta 1932 je torej skupno odgovarjalo zakonskim prepisom glede obveznosti po vidu.

V zvezi s tem pa je potrebna podrobna analiza postavke: obveznosti z rokom. Ta postavka je sestavljena iz treh postavk:

	1931	1932
1. blagajniški boni	61.7	236.3
2. devizni kredit itd.	619.4	ca. 988.1
3. plačila države za obveznosti do inozemstva		ca. 235.0
skupaj	681.1	1.459.4

Plačila države in državnih institucij za obveznosti do inozemstva smo izračunali na podlagi dejstva, da naša država dne 14. oktobra ni izvršila transfera za nekatera posojila marveč je izjavila, da je položila odgovarjajoče vsote pri Narodni banki za račun upnikov. Vzeli smo vse termine kuponov in amortizacije naših zunanjih posojil v dobi od 15. oktobra pa do 31. decembra 1932. Vendar se nam zdi vsota deviznih kreditov nekoliko previsoka; če bi jo le malo zmanjšali, pa bi najbrž dobili točno sliko (s ca. 950 milj. Din, upoštevajoč na ta način nova posojila, oziroma kredite dovoljene v letu 1932 pri Banki za mednarodne obračune v Bazlu in pri Banque de France).

Razumljivo je, da spadajo plačila države med obveznosti z rokom, prav tja štejemo tudi devizne kredite. Drugače je z blagajniškimi boni. O teh so mnenja deljena. V glavnem smatrajo blagajniške zapise za kratkoročne naložbe, ki se pa deloma morejo takoj realizirati, saj jih je mogoče vsak čas eskontirati. S tem dobivajo značaj »a vista naložb« in bi se zanje moralo določati kritje po naši praksi. Za naš kreditni trg so ti zapisi velikega pomena, ker nimamo nobenega trga za kratkoročne kapitale, saj so možnosti plasmana minimalne. Toda ker se njih juridična forma približuje obliki obveznosti z rokom, lahko to velja za kriterij pri presoji ali jih treba upoštevati pri kritju ali ne.

Najvažnije vprašanje pa tvorijo med obveznostmi z rokom devizni krediti. To so juridično obveznosti z rokom, na drugi strani pa pomenijo, da je za njih znesek naša stvarna podlaga manjša, odnosno, da ni več v celoti popolnoma naša last. Kakor tvori v drugih bilancah samo saldo med aktivni in pasivi čisto premoženje, tako velja to tudi za bilanco notne banke v isti meri. Devizni krediti so bili vendar dani na določeno kritje, ki obstoja najbrž v zlatu in devizah, oziroma se bo končno pokazalo, da se dajo odplačati samo z zlatom, odnosno devizami. Iz vsega tega sledi, da bi morali od kritja prav za prav odšteti omenjene inozemske obveznosti banke.

To je uvidela predvsem Nemčija, kjer je novi guverner Reichsbanke dr. Hjalmar Schacht natočil Nemcem čistega vina v izkazih notne banke in kljub vsem težkočam Nemčije zlasti glede obveznosti do inozemstva vrnil nazaj rediskontne kredite raznim notnim bankam in Banki za mednarodne obračune. Ta vzgled je poučen.

Dne 23. marca 1933 je znašala podlaga Reichsbanke (zlatu in devize) 849.3 milj. mark pri obtoku 3.197 milj. Devizni kredit, ki ga je Reichsbanka dobila julija 1931 v znesku 110 milj. dolarjev, pa ga je do 23. marca vrnila že 40 milj., ter kredit Golddiskontbanki, sta bila izkazana s 485 milj. mark. Po starem načinu računanja kritja je bila nemška marka krita s 26.6%. Če se pa odbijejo dolžni krediti od podlage, znaša podlaga le še 364 milijonov ali kritje 11.4%. To je izredno nizko kritje in bi pri nepoučenih lahko vzbujalo strah. Toda stvar je drugačna. Nemška marka se drži razmeroma dobro. To je v največji meri pripisovati popolni urejenosti, odnosno vezanosti plačilnega prometa z inozemstvom. Blagovni promet se razvija pod kontrolo Reichsbanke, izvoza kapitalov ni več, obresti za inozemske kredite se plačujejo v okvirju posebnih pogodb itd.

Če motrimo naše razmere, bi bilo potrebno, da izvrši Narodna banka podobno izpremembo v svojih izkazih kot je to storila Nemčija, če jih že ne vrnemo kot Nemčija. Treba je pač poguma in zapisati tako kot je. Zdi se, da je dr. Schacht pogumen mož, saj je tudi pred nedavnim na občnem zboru Reichsbanke priznal, da ima Reichsbanka v svojem portfelju za milijarde finančnih menic. Poleg tega naj bi Narodna banka izvedla tudi valorizacijo svoje podlage, da dobimo prave številke. Z valorizacijo bi dobila banka svoj zlati zaklad večji za 550 milj. Din in bi skupna podlaga znašala okoli 2.450 milj. Din, po odbitju deviznih obveznosti pa še vedno 1.400 milj. Din. Pri obtoku 4.300 milj. in obveznostih po vidu 1.000 milj. Din, skupno 5.300 milijon dinarjev bi znašal odstotek kritja malo manj kot 27%, kar bi bilo tudi v psihološkem pogledu dovolj.

Sicer pa veljajo glede presojanja izkazov emisijskih bank tele dobre misli (Narodno Blagostanje, Beograd):

»Glede psihologije in tehnike bega kapitala vladajo tudi pri nas velike zablode. Iz valute se beži samo pri velikih in naglih perturbacijah. Pri malih fluktuacijah beži iz valute samo zelo malo število vodilnih ali v intimni zvezi z devizno trgovino stoječih oseb, ki prav za prav spekulirajo tako, da kupujejo in prodajajo devize. Ti poznajo v vsakem času stanje Narodne banke bolj kot mnogi njeni uradniki. Široke mase pa beže iz domačega denarja samo tedaj, ko začne vidno padati, ne torej na podlagi stanja Narodne banke, ker o tem nič ne razumejo, ampak na podlagi golega dejstva, da vrednost denarja pada.«

Kovan denar.

Že zakon o denarju je dovolil kovanje srebrnega denarja za 450 milj. Din. Dotlej smo imeli samo drobiž po 2, 1, 0.50 in 0.25 Din v skupnem znesku 200 milj. Din. Poseben zakon o kovanju srebrnega denarja je bil uveljavljen dne 28. novembra 1931 in je dovolil kovanje srebrnikov po 20 in 10 Din v skupnem znesku 450 milj. Din.

Čisti dobiček od kovanja srebrnega denarja je bil namenjen za odplačilo državnega dolga pri Narodni banki. Narodna banka je cenila čisti dobiček na 300 milj. Din ali na dve tretjini nominalne svote. Teža kovanega denarja je prišlo v Narodno banko do konca leta 1932 419.2 milj. Din, v promet pa 331,058.000 Din, ker je dne 31. decembra 1932 bilo v blagajnah Narodne banke srebrnega denarja za 88.142.000 Din.

Zakon o kovanju srebrnikov po 50 Din pa velja šele od 15. avgusta 1932. Po tem zakonu je določeno kovanje 50 dinarskih srebrnikov za 550 milj. Din 11 milj. komadov. Ob tej priliki je bil izpremenjen tudi prejšnji zakon o kovanju srebrnega denarja iz novembra leta 1931 v tem smislu, da se ves čisti dobiček od kovanja porabi za tekoče državne potrebe, ne pa za odplačilo državnega dolga pri Narodni banki. Če vzamemo, da je čisti dobiček prav tako dve tretjini, dobimo vsoto nad 650 milj. Din, ki jo bo prineslo kovanje srebrnega denarja državi. Ta svota se je porabila za kritje proračunskega deficita v preteklem proračunskem letu. Srebrniki po 50 Din so prišli v promet 23. januarja 1933, prejšnji srebrniki (po 10 in 20 Din) pa v drugem tednu avgusta 1932.

Naslednja tabela nam kaže gibanje prometa kovanega denarja v milj. Din:

	nikel, alum.		srebrniki		skupno		zakonita viš.
	N. b.	prom.	N. b.	prom.	N. b.	prom.	
31. 12. 1931	38.8	161.2	—	—	38.8	161.2	200.—
31. 12. 1932	51.8	148.2	88.1	331.1	139.9	479.3	650.—
31. 10. 1933	—	—	—	—	190.5	1009.5	1.200.—

K zadnjim številkam izkaza 31. okt. nam je pripomniti, da smo vzeli za promet razliko med zakonito višino in stanjem blagajne Narodne banke predpostavljajoč, da je že ves srebrni denar prispel v blagajne Narodne banke in od tam odšel. Srebrni denar je gotovo prinesel nekaj razbremenitve. Vendar je treba upoštevati dejstvo, da ta denar ni neomejeno plačilno sredstvo, ampak ga lahko sprejemajo zasebniki samo v omejenih količinah, dočim ga država mora sprejemati v neomejenih svotah. Danes imamo v obtoku okoli 1 milijarde Din kovanega denarja, največ v srebru, kajti kovani denar v niklju prihaja vedno bolj v blagajne Narodne banke. Višina obtoka kovanega denarja se po mnenju nekaterih krogov da še zelo povečati. Saj je obtok kovanega denarja z ozirom na 1 prebivalca res razmeroma majhen v primeri z drugimi državami. Toda podobno velja za obtok bankovcev, kjer je tudi na 1 prebivalca odgovarjajoča kvota drugod znatno višja kot pri nas, pa je istočasno brezgotovinski promet narastel do resnično visoke stopnje, ki prihrani znatne zneske v gotovini. Kriterij za pravšno višino obtoka kovanega denarja bi bil kvečjem v primerjavi z obtokom bankovcev. Še bolj točno pa je presojati višino obtoka kovanega denarja s kriterijem potreb, oziroma višine onega prometa v gospodarstvu, za katerega služijo kovanci.

Tu opažamo dejstvo, da naš promet le polagoma požira velike množine kovanega denarja. Država sicer forsira svoja plačila postavljajoč upnike pred alternativo: ali sprejmeš kovani denar ali pa čakaj. Vendar kljub temu ni šlo lahko.

V zvezi z obtokom kovanega denarja je zanimiva tudi statistika obtoka denarja sploh, ki je znašal v milj. Din:

	kovan denar	bankovci	skupno
31. decembra 1930	172.9	5.386.5	5.569.4
31. decembra 1931	161.2	5.172.3	5.333.5
31. decembra 1932	479.3	4.772.7	5.152.0
31. oktobra 1933	1009.5	4.342.5	5.352.0

Iz vsega navedenega sledi, da je skozi do konca leta 1932 bil obtok denarja manjši kot na koncu 1930, torej v normalnih razmerah. To pomeni, da se je nadaljevala deflacijska politika, ki je z zmanjševanjem obtoka bankovcev zniževala cene. Med tem pa je nastopil preokret, ker se je v krizi septembra 1931 začelo v velikem obsegu tezavriranje bankovcev. Tezavriranje je pomenilo zmanjšanje hitrosti obtoka bankovcev in bi bilo razumljivo, da se je obtok bankovcev lahko zvišal, da se s tem izenači pomanjkanje hitrejšega obtoka. To je bil primer v drugih državah, kjer so v svrhu poživljenja plačilnega prometa tudi povečali obtok bankovcev, ko pa je promet postajal normalen, so se začele odvišne količine zopet vračati v

blagajne emisijske banke in je bila s tem odstranjena nevarnost dviganja cen in drugih pojavov, ki so v zvezi s tem. V tekočem letu smo doživeli veliko povečanje obtoka kovanega denarja, dočim je obtok bankovcev padel na minimum, kakor ga že dolgo nismo poznali. Toda kljub temu, da je danes ves obtok denarja skoro na enaki višini kot leta 1931, nima naše gospodarstvo normalnega plačilnega prometa. Kajti srebrni denar se vkljub velikim količinam glede hitrosti obtoka ne more primerjati z bankovci, ki lahko veliko hitreje krožijo. Na drugi strani pa je treba še upoštevati dejstvo, da je bankovec od nekdanj bil plačilno sredstvo v poslovnem prometu, dočim je kovani denar služil za mezdna plačila, nakup v podrobni trgovini, sploh v prometu, ki je stal v najožji zvezi s konzumom. Gotovo je tudi razlika v nominalni vsoti merodajna. Tisočaki se lahko porabijo za večja plačila kot srebrni denar, ker jih zadostuje manj kot pa srebrnikov. Ob tolikem zastoju plačilnega prometa zaradi zmanjšanja hitrosti obtoka je razumljivo, da nova sredstva ne bi povzročila one inflacijske nevarnosti, kot bi jih povzročila, če bi prišla v promet v normalnih razmerah.

V sedanjih časih smo slišali tudi še mnogo predlogov, ki zagovarjajo nadaljno povečanje obtoka kovanega denarja. Z ozirom na sedanje izkušnje pa vidimo, da v tem ni rešitve. Dobili smo sicer v poldrugem letu 1 milijardo srebrnega denarja, pa se je na drugi strani zmanjšal obtok bankovcev, poživljenja pa še ni. Poleg tega moramo upoštevati dejstvo, da srebrni denar prihaja le počasi v promet, ker ga ni nihče dolžan sprejeti več kot določa zakon, na drugi strani pa bi bile za oživljenje zaradi prepočasne kroženja v primeri s papirnatim denarjem potrebne ogromne vsote, ki bi spravile iz ravnotežja ves naš plačilni sistem. Ker so srebrniki državni denar, se pojavlja tudi misel, da bi bilo treba ukiniti ona določila o dolžnosti sprejemanja samo določenih količin. To je pa nevarna misel, ker bi potem gotovo nastopilo nezaupanje, da ne bi prevladal v plačilnem prometu in izpodrinil ostala plačilna sredstva, katera smatra publika za boljša, odnosno vnovčljiva za druga, po mnenju publike dobra sredstva.

V informacijo raznih izvajanj glede obtoka bankovcev navajamo še nekaj podatkov o sestavi v zadnjih treh letih (v milj. Din):

	1930	1931	1932
po 1.000 Din	3.089.1	2.879.9	2.842.7
100 "	1.852.6	1.873.95	1.725.4
20 "	0.74	0.6	0.5
10 "	449.9	413.8	199.9
5 "	4.24	4.1	3.9
skupno	5.396.5	5.172.2	4.772.7
izdelanih	9.644.3	8.337.0	14.194.0

Če odbijemo od celokupne svote izdelanih bankovcev one bankovce, ki so v obtoku in pa izplačane dele bankovcev, dobimo te številke za svote, ki so se nahajale v blagajnah banke: 1930 4.229.85, 1931 3163.2, 1932 pa 9.418.6 milj. Din.

Obtok bankovcev se je deloma zmanjšal tudi zaradi povečanja obtoka srebrnega denarja. V plačilnem prometu se sedaj ne potrebuje toliko bankovcev za 10 Din kot preje, ko je bil na razpolago samo kovan drobiž za 2, 1 in 0.50 Din. Zaradi tega je tudi najbolj padel obtok bankovcev po 10 Din raznih izdaj (v obtoku so tri izdaje).

UNIVERZITETNA IN NARODNA BIBLIOTEKA V LJUBLJANI.

Dr. Melitta Pivec-Stež.

Zadnji načrt Zakona o bibliotekah, ki ga je izdelalo Društvo jugoslovanskih bibliotekarjev, predvideva v naši državi 4 velike znanstvene biblioteke: Narodno biblioteko in Univerzitetno biblioteko v Beogradu, Univerzitetno in narodno biblioteko v Zagrebu ter Univerzitetno in narodno biblioteko v Ljubljani. Prvi 3 zavodi so že znani pod temi naslovi, četrti pa je namenjen sedanji Drž. študijski (bivši licejski) knjižnici. Novi naslov bi samo izražal že obstoječe faktično stanje, dosedanji nekako brezbarvni naslov pa nam postane nekoliko razumljiv iz dosedanjega življenja biblioteke.

Curriculum vitae naše biblioteke je nakratko sledeč: Ustanovljena 1774 od cesarice Marije Terezije s fondom knjig, ki se je rešil iz požara ljubljanskega jezuitskega kolegija, kot osnova javne znanstvene biblioteke, in shranjena v stari reduti, se preseli 1791 v adaptirani bivši frančiškanski samostan na Vodnikovem trgu, tzv. »licej«, odtod naslov »licejska knjižnica«, in postane 1794 dostopna javnosti. Sprejme že konec 18. stol. biblioteke od Jožefa II. razpuščenih samostanov, n. pr. Bistre, Kostanjevice, Devina, Stične, biblioteko stare Kmetijske družbe, biblioteko kranjskih protestantskih deželnih stanov. 1807 dobi pravico do dolžnostnih izvodov na Kranjskem, s tem pa značaj deželne centralne biblioteke. Tekom 19. stol. pridobiva važne zasebne biblioteke, n. pr. knjižne zbirke Žige Zoisa, M. Čopa, J. Kopitarja, Fr. Miklošiča. Poleg daril se pomnoži z rednimi nakupi in sicer iz skromnih drž. dotacij, ki jih pa sposobni upravniki dobro izrabljajo. Od 1850 dalje pa, sledeč presnovi avstrijskega šolstva, »licejska« knjižnica postane »študijska«, in prevladajoči oziri na potrebe srednješolskih profesorjev in dijakov škodujejo znanstvenemu nivoju biblioteke. Ko je potres 1895 poškodoval licej, je bila biblioteka premeščena (1897 in 1901), en del v

muzej, drugi v privatno hišo v Beethovnovi ulici. Šele 1907 se preseli v zanjo pripravljeni trakt gimnazije na Poljanski cesti.¹ Ti prostori so bili zamišljeni kot provizorij. Mesto nove stavbe pa je prineslo l. 1914. svetovno vojno, l. 1918. pa preobrat, ki je temeljito spremenil položaj biblioteke.

Kar je bilo dozdej v razvoju biblioteke latentno, postaja zdaj očitno; stara »licejka« postane centralna slovenska biblioteka: od narodne vlade dobi 1918 pravico do dolžnostnih izvodov iz vse Slovenije; z ustanovitvijo univerze v Ljubljani prevzame dejansko funkcijo univerzitetne biblioteke: od centralne vlade dobi 1919 pravico do dolžnostnih izvodov iz vse Jugoslavije. Istočasno se pomnoži število uradništva, dotacija se zviša, čeprav ne prekomerno, začetki so torej zadovoljivi. 1926 še pridobi od ljubljanske občine kupljeno Gutmansthalovo knjižnico. Potem pa nastane nekak zastoj; krediti se občutno zmanjšajo, naloge biblioteke neprestano rastejo, njen pravni položaj ostane isti in isti ostanejo tudi p r o s t o r i, s katerimi razpolaga.

Jasno je, da provizorij v II. gimnaziji že zdavnaj ne zadostuje več za biblioteko, ki sprejema — de iure — vso knjižno produkcijo Jugoslavije, in vrši — de facto — naloge univerzitetne biblioteke; prirastku knjig in prometu obiskovalcev, ki posebno v zadnjih letih skokoma narašča², more biblioteka slejkoprej nuditi: miniaturno čitalnico, natrpane magazine, omare na hodniku, police na stopnicah in skladovnice v kletih: b i b l i o t e k a p o s t a j a — s k l a d i š č e. II. real. gimnaziji bi tudi dobro došel trakt, ki ga zavzema biblioteka, za ustanovitev ženske real. gimnazije, in tako se je pokazala zidava novega bibliotečnega poslopa kot edini izhod iz nevzdržljivega položaja.

Občina Ljubljana je dala bodoči biblioteki na razpolago prostor starega »knežjega dvorca«; 1929 je postavil Fr. Kidrič svoj biblioteški problem³; 1930 je poskusila univerza uresničiti zidavo, kar pa ni uspelo; 1931 ustanovljeno Društvo jugoslovanskih bibliotekarjev je sprejelo novo stavbo ljubljanske drž. biblioteke v svoj program, vendar naša š i r š a j a v n o s t o kritičnosti položaja še ni bila poučena.

Prvo dejanje, ki je zbudilo našo javnost, je bila publikacija načrta arhitekta J. Plečnika s članki Fr. Steleta⁴; drugo, informativna razprava J. Glonarja »Univerzitetna biblioteka« v Ljubljani⁵; tretje,

¹ Za zgodovino razvoja gl. K. Stefan, Geschichte der Entstehung u. Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach, MMK, 1907, 1—116.

² Za statistiko gl. »Naše knjižnice«, GMD, XIII, 72.

³ Biblioteški problem in univerza (Zgodovina slov. univerze, 421—439).

⁴ Projekt univerzitetne biblioteke ljubljanske. Lj., 1933.

⁵ Sodobnost, 1933, št. 9, 10, 11.

ustanovitev Akademske akcije za univerzitetno knjižnico; poleg teh več notic v dnevnem časopisju, ki z besedo in s sliko povedo »la grande misère« naše drž. biblioteke.

Mesto je zagotovilo prostor bibliotečni zgradbi; J. Plečnik je napravil načrte, ki jih je rektorat univerze odobril in predložil prosvetnemu ministrstvu; javnost je informirana o nujnosti započete akcije; samo eno vprašanje ostane še nerešeno, a najtežje: kritje stroškov zidave v času obče gospodarske krize.

Rešitev te točke je možna na več načinov, o katerih se je tudi že razpravljalo⁶: zakon o fidejkomisih, izredno posojilo, obča narodna zbirka. Ker bo zadevo itak v kratkem razpravljala narodna skupščina, ne kaže tu podrobneje o njej razpravljati. Da se izvede do povoljnega konca, je nedvomno potrebno sodelovanje vseh kompetentnih faktorjev: finančno ministrstvo, prosvetno ministrstvo, univerza z akad. akcijo in biblioteka. Morebitni pomisleki na eni in drugi strani so imeli na razpolago razdobje 10 let, da se razčistijo.

Važnost akcije za novo poslopje, ki sploh šele omogoča razmah naše drž. biblioteke, hočemo končno še osvetliti z navedbo 3 momentov.

Prvi je znanstveni. Neprestani boj za prostor itd. je povzročil, da čakajo biblioteko, ko se bo mogla gibati, velike naloge; n. pr. inventarizacija starega fonda po moderni metodi (ker so bile knjige prvotno postavljene po strokah, potem mešano, šele od 1926 po tekoči številki); sestava tiskanega kataloga, vsakoletnega prirastka in starega fonda; izdaja narodne bibliografije za Jugoslavijo (ti točki skupno z Zagrebom in Beogradom)⁷; izdelava stvarnega kataloga itd.⁷

Drugi je socialni. Dijak - akademik povojnega časa živi večinoma v takih gospodarskih razmerah, da mu je resen študij zelo otežkočen, in tudi ne kaže, da bi se ta položaj kmalu izboljšal. Seminarske oz. institutske biblioteke mu po svojem značaju ne morejo nuditi vsega, kar rabi, zato je izredne važnosti, da mu čitalnica univerzitetne biblioteke da gradivo, prostor in čas za mirno delo. Univerzitetna biblioteka, ki bi preskrbela predavanja o bibliotekarstvu, ki ne samo vpeljujejo v porabo bibliotek, temveč tudi po končanem kurzu usposabljaajo za vodstvo biblioteke (strokovne, ljudske, društvene, občinske), bi s tem odprla nove možnosti za mlade intelektualce.

⁶ Akademski glas, 1933, 7.

⁷ Izčrpano o tem J. Glonar, o. c. 3. del.

Tretji je narodni. Drž. biblioteka je sicer združila najboljše biblioteke slovenskega ozemlja, vendar po svoji preteklosti kot kranjska deželna biblioteka ni kompletna, kar se tiče štajerskih, korških in goriških tiskov. Po bivši ločitvi slovenskega narodnega organizma po kronovinah je po vojni nastopilo njegovo razkosavanje po drž. mejah in močna emigracija. Narod ima torej največji interes na tem, da se vsaj v centralni biblioteki zbirajo vsi njegovi duševni proizvodi.

Kljub neugodnim prostorom in nezadostnim denarnim sredstvom je drž. biblioteka toliko dosegla, da so bili dostikrat inozemci presenečeni nad tem, kar so našli. Kaj bi še le mogla biblioteka doseči, če bi izjemoma nastopile zanjo ugodne razmere!

Danes je drž. biblioteka biser v skrajno slabem okviru. Zidati univerzitetno in narodno biblioteko v Ljubljani pa pomeni brez dvoma zidati dom naše kulture na naši severni meji, ki je stikališče slovanskega, germanskega in romanskega duha.

KATOLIŠKA AKCIJA.

Dr. Ivan Ahčin.

Zunanja zgodovina katoliške cerkve zaznamuje skoraj v vsakem stoletju kako posebno versko kulturno gibanje, ki je šlo za tem, da se obnovi versko in nravno življenje vernikov, in sicer prav na tistem področju, ki je bilo od veri in cerkvi sovražnih tokov najbolj ogroženo. Ko je v XI. stoletju islam z mečem v roki ogrožal krščansko Evropo, so papeži pozivali na križarske vojne, med tem ko je clugnyška kongregacija širila obnovo verskega življenja. XII. stoletje rodi sv. Bernarda in njegovo globoko religiozno mistiko. Proti mamonističnemu duhu in zmotam XIII. stoletja se dvigneta asiški ubožec sv. Frančišek in sv. Dominik in ustvarita ljudski misijon ter globoko prenavljajoče gibanje prostovoljnega ubožstva. V XIV. stoletju prenovi isto gibanje germanske dežele, ki ne dobi svojega izraza le v čudovitih katedralah, temveč tudi v globinah spekulativne religioznosti. Proti poganskemu humanizmu XV. veka vstaja »devotio moderna«, iz katere v XVI. stoletju vstane sv. Ignacij in po njegovem redu obnova krščanstva na vseh področjih v pravcu katoliške reformacije. Tudi XVII. in XVIII. stoletje postavita proti pietizmu in janzenizmu pravo krščansko pobožnost in mistiko. Preteklo stoletje smo videli razcvet katoliške romantike, krasen razmah pobožnosti do Srca Jezusovega in Matere božje itd.

V našem XX. stoletju pa pripravlja največjo bolešč Cerkev verska brezbriznost širokih ljudskih plasti, katere so odtujili od Cerkve materialistični nauki liberalizma, marksizma in celo popolnega brezboštva. Posledica tega razkrojevalnega dela je vedno večje razkristjanjenje javnega življenja. Te množice v svojem jedru največkrat še zdravega naroda zopet pridobiti za praktično krščanstvo je namen Katoliške akcije, ki je daljnovidno geslo in naloga katoličanov za naš XX. vek.

Kaj je Katoliška akcija?

Do sedaj so skoraj vse obnovitvene akcije v Cerkvi izvedli razni verski redovi. Skoraj po vsem krščanskem svetu pa so dandanes nastopile takšne razmere, da ne le da primanjkuje duhovščine, temveč je moderno gospodarsko življenje pričelo snovati vedno več socialnih edinic (tovarnel), kamor duhovnik praktično skoraj nima več dostopa. V takšnih razmerah se je vodstvo Cerkve odločilo, da laični, Boгу odtujeni svet znova pridobi za Kristusa s pomočjo laičnih apostolov. »Da bi se ti sloji zopet privedli h Kristusu, ki so ga zatajili, bo treba izmed njih samih izbrati in vzgojiti Cerkvi pomožne vojščake, ki dobro poznajo nje, njih mišljenje in hotenje in bi s pristržno bratsko ljubeznijo dobili dohod do njih src. Prvi in neposredni apostoli delavcev morajo biti delavci, prav tako pa apostoli industrijcev in trgovcev industriji in trgovci.« (Quadragesimo anno) Gre torej, da se tako izrazimo, za nov laičen red, ki naj prevzame med laiki apostolat.

Toda Kristus je formalno izročil skrb za duše hierarhiji: Petru, apostolskemu zboru in njegovim naslednikom, to je papežu, škofom in duhovnikom, ki so v zvezi in pod vodstvom svojih ordinarijev. Njim je bilo naročeno, naj gredo po vsem svetu in oznanjajo evangelij. Njim je zagotovljena božja pomoč do konca sveta. Edino hierarhija ima torej milost in oblast, da govori in dela v imenu Kristusovem.

Kakšen naj bo torej delež laikov pri apostolskem delu? Laiki se ločijo od hierarhije, toda tudi oni nosijo v svojih dušah neizbrisno znamenje svetega krsta in posebej še zakramenta sv. birme, ki vernika potrjuje v »vojščaka Kristusovega« in ga usposablja za apostolsko delo v širšem pomenu. Kajti božja volja je, da vsak vernik po svojih močeh pospešuje dušni blagor tudi svojega bližnjega, ker vsi udi cerkve tvorijo skupaj »corpus Christi mysticum«. V tej skrivnosti leži zapoved in obenem notranje opravičilo za laični apostolat. Ker pa v KA lajiki prevzemajo del one službe, ki je prav za prav poverjena duhovništvu, Cerkev samoumevno zahteva, da se mora laični apostolat vršiti pod vodstvom in nadzorstvom hierarhije. Katoliška akcija je torej po svoji definiciji udeležba organiziranih laikov na hierarhičnem apostolatu Cerkve, da se utrdi in razširi kraljestvo božje na zemlji.

Utegnil bi si kdo misliti, da pri Katoliški akciji prav za prav ne gre za kako novo stvar, češ, saj je sodelovanje laikov s klerom na apostolskem področju že zelo star pojav. Že sv. Pavel v pismu Efežanom in Korinčanom pozdravlja laične delavce, »ki so se mnogo trudili z njim v službi Jezusa Kristusa«. To je res! Vendar pa ne smemo prezreti, da pri moderni Katoliški akciji ne gre le za sodelovanje laikov s klerom, ampak več: gre za udeležbo pri apostolskem delu Cerkve. Za ilustracijo bi lahko rabili tudi izraz, da je Katoliška akcija zamišljena kot roka hierarhije. Iz tega pa tudi sledi, da morajo laični voditelji Katoliške akcije dobiti od hierarhije potrebno misijo, torej poslanstvo za vršitev svojega apostolskega dela. Enako so za svoje delo hierarhiji odgovorni, saj vrše del le njej lastnega in zaupanega poslanstva.

Pri Katoliški akciji gre torej za čisto svojevrstno institucijo, ki je na svojstven način v hierarhijo včlanjena, ki je tako rekoč kanonizirana, pri kateri hierarhija odloča o nalogah in daje smernice, apostolsko delo »na terenu« pa vrše laiki s posebno avtoriteto in odgovornostjo. Večja

odgovornost in samostojnost laikov Katoliško akcijo ravno razlikuje od drugih cerkvenih institucij, (kakor so n. pr. bratovščine, kongregacije, tretji red), v katerih laiki nimajo toliko neposrednega vpliva.

Velike važnosti je, da se za tako važno delo odbere primerne vernike. Važen predpogoj, ki usposablja laika za apostolsko delo, je gotovo solidna pobožnost. Katoliška akcija je namreč v svojem bistvu in po svojih ciljih izrazito nadnaravnega značaja. (Izjava Pija XI. vrhovnemu vodstvu italijanske Katoliške akcije 28. junija 1930.) Svoje moči mora vsled tega črpati predvsem iz nadnaravnih sredstev, to je molitve in drugih studencev nadnaravne milosti. Katoliška akcija išče predvsem božjega kraljestva in njegove pravice; zato bodo v njej najuspešnejše delovali tisti, ki so tudi v tem smislu nastrojeni.

Poleg solidne pobožnosti, dobrega poznanja verskih resnic in pokorščine cerkveni avtoriteti (»Ubi arcano«), zahteva socialna okrožnica Pija XI. za laični apostolat med delavstvom še več drugih lastnosti, »ki so predvsem potrebne«. In te so: »Izredno tenek čut za pravičnost, da se bodo z moškim pogumom uprli vsakemu, kdorkoli bi kaj neupravičenega zahteval ali kaj krivičnega delal, potem pa modrost in previdnost, ki se ogiblje vsake skrajnosti; posebno pa morajo biti globoko prešinjeni z ljubeznijo Kristusovo, ki edina more srca in volje ljudi z močjo in milobo obenem podvreči zakonom pravčnosti in pravičnosti.« (Quadragesimo anno.) Skratka: za takšno poslanstvo je treba ljudi, ki so po svojem duhu in srcu celi kristjani, ki ljubijo Katoliško akcijo in doumejo njen smisel in poslanstvo, s katerim jih je Cerkev priključila vzvišeni duhovniški službi.

V naših dneh se večkrat upravičeno poudarja, da je pri vzgojnem delu treba posvečati več pažnje vzgoji k osebnosti, k voditeljstvu, če nočemo, da svet utone v brezbrežnem kolektivizmu. Ravno Katoliška akcija bo mogla v tem pravcu storiti zelo veliko dobrega. Gotovo stremi njeno gibanje za tem, da zajame čim več vernikov, vendar pa bo v prvi vrsti skrbela, da izšola kar moč veliko dobrih voditeljev, ki bodo šli kot apostoli med mase. »Najprej je treba misliti na notranjo vrednost, potem na število. To bo sadove pomnožilo.« (Pij XI. rimski mladini 26. junija 1927.) Katoliška akcija, kjer bo prav zasnovana in pod dobrim vodstvom, bo najboljša šola za vzgojo močnih religioznih osebnosti v laičnem svetu.

Predmet Katoliške akcije.

Predmet Katoliške akcije je prav isti, kakor ga ima Cerkev. Katoliška akcija ima za cilj, širiti kraljestvo božje na zemlji in delati na to, da bodo verniki kot zavestni in prepričani člani katoliškega občestva delali in živeli. Laični apostolat si torej stavlja nalogo, da bo širil verska moralna načela z besedo in dejanjem v družinskem, poklicnem in javnem življenju, da bo družba, ki se često le še po imenu imenuje krščanska, postala takšna tudi dejansko po svojem življenju.

Čeprav pa se pri Katoliški akciji predvsem poudarja njena verska plat, ni s tem rečeno, da ni socialna. Nasprotno, Katoliška akcija nujno vključuje tudi socialno delo. Ako naj namreč Katoliška akcija »vse obnovi v Kristusu«, po naših katoliških pojmih tega ni mogoče drugače storiti, kakor da se vpostavi tudi krščanski red v družbo. Kakšen pa naj bo ta red, nas pouči nauk katoliške cerkve, zlasti še socialne okrožnice zadnjih papežev.

Gotovo se Katoliška akcija ne vmešava v politične stranke. Njeno zadržanje naproti oblikam vladavine je indiferentno, samo da so poštene. V tem pogledu pušča svojim pristašem proste roke. Katoliška akcija spoštuje zakonito politično oblast in se le prizadeva, da jo izboljša. To je vsa njena politika. Sicer pa je izven in nad vsemi političnimi strankami. S tem pa nikakor ni rečeno, da bi Katoliška akcija bila brezbrizna za občo družabno blaginjo, ki je poglavitni namen države. Splošno blaginjo pospešuje Katoliška akcija že s tem, da svoje člane navaja k državljanski pokorščini, k nravnosti in čistosti družinskega življenja, poštenosti v poklicih, pravičnosti in slogi med stanovi. Katoliška akcija na ta način že s svojim pojavom pospešuje vse, kar zagotavlja mir in utrjuje zdrav razvoj in sožitje v družbi. Kot izrazito religiozen pokret se Katoliška akcija, kot že omenjeno, ne vtika v politiko, ne prepoveduje pa svojim članom, da se ne bi smeli udeleževati javnega življenja. Še celo zelo je želeti, da dobri katoličani, vzgojeni in oblikovani v Katoliški akciji, posežejo aktivno kjerkoli mogoče v javnost, kjer bodo radi svojega čednostnega življenja in poštenosti v stanu storiti mnogo dobrega in dati državi najboljše državljane in najbolj resne uradnike. Pusti pa načelno svojim članom svobodno izbiro, da se vsak po svojem temperamentu ali tradiciji osebno odloči za katerikoli politični pokret, da le ni opreke s Cerkvijo. Toda kadar nastopajo člani Katoliške akcije v organizacijah, ki so direktno podrejene hierarhiji, potem se morajo tamkaj vzdržati vsake politične akcije.

Katoliška akcija potemtakem indirektno zasleduje tudi socialne in politične cilje s tem, da pospešuje splošno blaginjo, ko vzgaja dobre in poštene državljane. V izrazito politični areni pa je dolžnost članov Katoliške akcije, da branijo krščanska načela, da delajo iskreno za socialno blaginjo in da po svojih močeh prispevajo, da bo imela država pravične zakonodajalce in pravične zakone.

Kakšno je razmerje med Katoliško akcijo in drugimi katoliškimi organizacijami?

O tem vprašanju je bilo v zadnjem času mnogo polemike. Večjo jasnost in enotnost v razdvojeno mišljenje katoličanov so prinesle razne izjave sv. očeta v zadnjih letih, ki se nanašajo na organizacijo Katoliške akcije. Tako je posebno pomembno pismo breslavskemu kardinalu Bertramu (18. novembra 1928), španskemu primasu Seguri (6. novembra 1929), nagovor na marijanske kongregacije (30. marca 1930), zelo važno pismo kardinala-državnega tajnika predsedniku italijanske Katoliške akcije (30. marca 1930) in pismo kardinala-prefekta Congregationis religiosorum generalnemu asistentu ženske zveze Katoliške akcije v Italiji (19. maja 1930). Iz teh dokumentov je povzel skupno misel jezuitski pisatelj Constantin Noppel in v preglednem članku podal rezultat svojega studija. (»Stimmen der Zeit«, 11. zvezek, avgust 1933, str. 303—311). Po njegovih izvajanjih je treba razlikovati med pravo Katoliško akcijo, katere bistvena lastnost je vzgoja k apostolatu, in apostolat sam, in pa Katoliško akcijo v širnem pomenu, kamor spadajo razne že obstoječe katoliške verske in kulturne organizacije, ki so pomagala Katoliške akcije in njeni organi, katerih se poslužuje pri izvršitvi svojih nalog. V tako označeni drugi, širši obroči Katoliške akcije potemtakem spadajo Marijine družbe, tretji red, katoliška prosvetna društva, katoliške mladinske organizacije, karitativne organizacije, katoliški delavski sindikati itd. Vsaka

od navedenih organizacij dela po svoje in na svoj način za širjenje in utrditev božjega kraljestva na zemlji. Zato se tudi ne sme reči, da bi katerakoli imenovanih organizacij ne imela pomena v okviru katoliškega kulturnega življenja, ali da je manj cerkvena in da nima tolikšnega pomena za versko in duhovno življenje katoličanov. Raznolikost katoliških organizacij kaže ravno na duhovno rodovitnost cerkve, ki skuša zadostiti raznim potrebam vernikov na raznoličen in svojevrsten način.

P. Noppel navaja več razlogov — ki so glede na značaj organizacij različni — zakaj se poedine že obstoječe verske in kulturne organizacije ne morejo kratkomalo proglasiti za naloge Katoliške akcije izčrpno izpolnjujočo institucijo. Pri tem razlikuje pisatelj tri skupine katoliških organizacij:

a) Najprvo združenja, ki pospešujejo božje češčenje s posebnimi pobožnostmi in molitvami ter navajajo k temu tudi svoj naraščaj, kakor so Marijine družbe, ki pospešujejo češčenje Matere božje, ali tretji red, ki vzgaja vernike po vodilu sv. Frančiška. Semkaj je prav tako treba šteti razne bratovščine, molitvene zveze itd. Vse te skupine se z nalogo, ki jo ima Katoliška akcija (vzgoja k apostolatu in apostolsko delo samo), direktno ne bavijo, ker se omejujejo na izključno versko delo v najožjem pomenu.

b) Drugo skupino tvorijo organizacije, ki stoje na verski podlagi, imajo pa neki čisto določen, strogo odmerjen delokrog in nalogo in tudi niso dosedaj direktno podrejeni cerkveni hierarhiji. To so: Vincencijeva družba, Elizabetne konference, otroška zavetišča, protialkoholne zveze, mladinske organizacije, socialni krožki itd. Nobene od teh organizacij ne more katolicizem brez škode pogrešati. Morejo pa mnogo koristiti tudi Katoliški akciji zlasti s tem, da svoje člane navajajo in jih vzgajajo k apostolskemu delu.

c) Obstojata še tretja skupina, ki po papeževih besedah (pismo kardinalu Seguri) »razvija svoje delovanje na temelju verskega in moralnega programa Katoliške akcije, a se udejstvuje neposredno na gospodarskem in stanovsko poklicnem področju. V kolikor se tiče zgolj gospodarskih in političnih vidikov, nosijo te organizacije za svoje delo lastno odgovornost, po verski in moralni plati pa so odvisne od Katoliške akcije, ki ji služijo kot sredstvo apostolata«. Semkaj spadajo vse katoliške stanovske in gospodarske organizacije, ki po katoliških smernicah zasledujejo dobrobit svojega članstva in jih — ako so na kak način odvisne od vodstva hierarhije — moramo šteti h Katoliški akciji v širšem pomenu.

Organizacija Katoliške akcije.

Po mnenju nekaterih naj bi Katoliška akcija sploh ne tvorila lastne organizacije, posluževala naj bi se že obstoječih kot organov katoliškega gibanja, s katerimi bi zopet pokristjanila družbo. Baza za sodelovanje članov Katoliške akcije naj bi bila ideja skupnosti in skupnega dela, ki ga morajo katoličani v medsebojnem tovarištvu in ljubezni izpolniti. Preprečen bi bil s tem škodljiv antagonizem med poedinimi katoliškimi društvi in organizacijami, ki bi nasprotno od časa do časa — ob primernih prilikah — na iniciativo Katoliške akcije skupno kot tesno strnjena katoliška fronta manifestirali svoje krščansko prepričanje. (Prim.: Das Wort in der Zeit, oktober 1933, št. 4, članek Hermann Fichter: Die Intelligenz in der Katholischen Aktion, str. 9—13.)

Tudi v takem pojmovanju Katoliške akcije ni treba da iščemo zmote, kajti, čeprav se izogiblje izraza »organizacija« za Katoliško akcijo, v svojem jedru neko takšno organizacijo, ki naj bi smotreno gibalna vse obstoječe katoliške organizacije, vendarle predpostavlja. Skupne akcije je mogoče izvesti le z organiziranim delom. Vendar pa moramo mimo tega jasno poudariti, da je Katoliška akcija apostolat, in sicer laični apostolat, zato leži že v njegovem bistvu, da mora imeti tudi formalno organizacijo. Ker ima pred očmi čisto natančno določen cilj, je še celo treba, da je enotno, disciplinirano organizirana ter pod sistematičnim vodstvom. Člane Katoliške akcije, pa naj delujejo v tej ali oni organizaciji, mora prevevati duh solidarnosti in ljubezni. Kakor razni deli človeškega telesa izpolnjujejo različne naloge, delajo pa vsi za isti smoter, tako se bodo tudi člani Katoliške akcije pojavili na vseh področjih, kjer bo šlo za interese vere in cerkve, vendar pa prežeti z zavestjo, da spadajo k enotnemu organizmu in da so vsi skupaj le eno organizirano telo. Razume pa se samo po sebi, da koordinacija dela, ki ga Katoliška akcija mora zahtevati, ne pomenja absorbiranja one individualne svobode, ki jo pri relativno avtonomnih nalogah, ki naj jih razne skupine izvedejo, — morajo imeti. Katoliška akcija nikakor noče vse dejavnosti katoliškega društvenega življenja tako daleč unificirati, da bi ubila sleherno iniciativo, temveč hoče le enotnost v raznolikosti.

Katoliška akcija bo zato svoj bistven značaj vsepovsod ohranila, konkretno se bo pa skušala prilagoditi razmeram in ljudem, kakor tudi kraju, kjer bo treba zastaviti z delom. Tudi njena zunanja oblika ne bo povsod ista, različen bo način delovanja, gotovo različno tudi polje, ki si ga bo najprvo izbrala za svoje udejstvovanje. Že danes govorimo o španski, italijanski, francoski, litavski in nemški Katoliški akciji, o Katoliški akciji na Kitajskem itd.

Po dosedanjih skušnjah in primerih pa se zdi, da je najprimerneje organizirati Katoliško akcijo po spolu in po starostni dobi, torej za fante, dekleta, katoliške moške in katoliške žene. V Italiji imajo razen tega še dve dodatni panogi, in sicer za akademike in akademičarke, kar so posneli tudi nemški katoličani. Na čelu Katoliške akcije za celo državo stoji osrednji odbor s centralnim vodstvom, ki zatem organizira škofijske odbore v poedinih škofijah. Iz škofij pa se organizira Katoliška akcija po župnijah. Župnijska organizacija je torej osnovna celica Katoliške akcije.

Konferenca nemških škofov v Fuldji je izdala sledeče navodilo, po kakšnem načelu in v kakšni obliki naj bo v Nemčiji organizirana Katoliška akcija. Smernice nemškega episkopata navajamo radi tega, ker se je tudi naše društveno življenje razvijalo več desetletij precej pod vplivom društvenega življenja v Nemčiji, ozir. v Srednji Evropi sploh.

I. Organizacijsko počelo Katoliške akcije.

1. Imeti je treba pred očmi značaj KA, ki je vzgoja k apostolatu in potem apostolat sam.

2. Svoje delo mora Katoliška akcija vršiti kar moč neovirano, zato naj se po možnosti izloči vse, kar bi moglo povzročiti trenje z državo.

3. Poziv k sodelovanju pri Katoliški akciji je na vse naslovljen. Vsakemu mora biti dana možnost pristopa. Takoj tukaj pa nastane težko vprašanje, kako naj se to zgodi. V Italiji vodi pot čez organizacije, ki so formirane glede na spol in starost (mladeniči, dekleta, možje, žene), katerim sta dodani še dve organizacijski veji za akademike in akademičarke. V Nemčiji pa imamo: a) najraznovrstnejše katoliške organizacije, katerim pripada približno tretjina vseh nemških katoličanov, b) Hitlerjevo fronto za vse štiri osnovne stanove (žene, dekleta,

možje, fantje), ki še vedno narašča, c) precejšnje število zagrenjenih in takih, ki izbegavajo vsako organizacijo in ki so bili nasprotni vsaki združbi dosedanega tipa. Da bo mogoče vsaki od tu imenovanih treh skupin dati priliko za udeležbo pri Katoliški akciji, naj se upošteva naslednja direktiva: **Poedine organizacije, ki do sedaj vežejo člane istega spola in iste starosti, naj se združijo pod skupnim vodstvom enega laičnega voditelja in enega duhovnega svetovalca v en organiziran steber oziroma osnovno vejo Katoliške akcije.** (Torej skupaj možje, žene, dekleta in mladeniči, oziroma še akademiki in akademičarke.) Naj se izvede to po vzoru dekliske centrale, ki združuje v sebi kongregacije različnih društev. V kolikor obstojajo razlike med poedinimi organizacijami, naj ostane prepuščeno poznejši ureditvi.

4. Hierarhičen značaj Katoliške akcije zahteva vključitev v župnijo in škofijo. Težišče posameznih društev poslej ne bo več v njihovih centralnih zvezah, ampak v škofijah in župnijah. Samo po sebi pa mora ostati neka centralna skupna vez za poedine naravne stanovce, ki daje društvom in stanovom luč in življenje. **Biti pa morajo v svojem delovanju poslej bolj kot do sedaj, odvisni od škofa.**

5. Tudi uresničenje raznih nalog, ki jih ima Katoliška akcija, zahteva njeno najtesnejše vključenje v župnijo in škofijo. Ima pa predvsem dve nalogi: a) Povežiti zavest župnijskega občestva, pri čemer naj polaga posebno važnost na pridobitev tistih, ki v verskem in kulturnem oziru stoje ob strani. b) Izvršitev specialnih nalog, ki so: 1. verske, 2. kulturne, 3. apostolstvo v družinah, 4. karitativno delovanje, 5. skrb za katoliško šolstvo, 6. skrb za katoliški tisk, kino in gledališče, 7. mladinska vzgoja itd. Treba je k temu prišteti še posebne naloge, ki jih imajo društva, v kolikor še ostanejo.

6. Treba je organizirati Katoliško akcijo za vso Nemčijo, organizirati vseh šest vej pod poedinim specialnim vodstvom, ki bodo nato združeni v enem skupnem vodstvu.

7. Organizacije s posebnimi nameni (Zweckverbände): karitativna zveza, deklisko varstvo, otroško skrbstvo itd. obstojajo še naprej kot samostojne organizacije, njihove naloge pa bodo poslej vršili člani Katoliške akcije.

8. Tudi bratovščine in nabožne organizacije (Gebet- und Sammelvereine) ostanejo še naprej, bodo pa njihove naloge vršili člani Katoliške akcije.

II. Oblika organizacije Katoliške akcije.

Iz navedenega sledi, da je treba Katoliško akcijo organizirati na sledeči način:

1. V župniji.

a) Člani Katoliške akcije so člani že imenovanih štirih vej oziroma šestih vej (po vseučiliških mestih).

b) **Župnijski svet** tvorijo: župnik, laični predsedniki štirih vej s svojimi duhovnimi svetovalci, predsedniki raznih organizacij s posebnimi nameni in predsedniki bratovščin ter nabožnih organizacij, dalje voditelji odsekov za posebne naloge (na primer za tisk) in končno še poedini člani Katoliške akcije.

c) **Vodstvo** krajevne Katoliške akcije naj ima, kjer je to izvedljivo in priporočljivo, laik, ob njem pa je duhovni svetovalec in tajnik.

d) **Župnik** daje navodila in smernice, ima pravico veta in kot glava župnije stoji nad celokupnim delom Katoliške akcije.

e) **Naloge** so razvidne iz dvojnega cilja: vzgoja za apostolat in apostolat sam, slednji s pomočjo navedenih organizacij in sekcij (Zweckverbände, Sammelverbände, Sektionen).

f) **Pobudo za delo** Katoliške akcije bodo župnijske Katoliške akcije dobivale iz lokalnih potreb, škofijskih navodil, iz časopisja štirih vej in iz navodil centrale.

g) Škof sam imenuje laične voditelje, kakor tudi duhovne svetovalce.

2. V škofiji.

Na sedežu škofije se osnuje Katoliška akcija analogno kakor po župnijah. Lahko se pritegne k škofijskemu odboru tudi nekaj zastopnikov župnijskih odborov. Naloga škofijskega vodstva Katoliške akcije je, da izvede navodila svojega škofa kakor tudi tista, ki prihajajo iz centrale, da ustanavlja župnijske odbore, jih kontrolira in jim daje ognja in da slednjič popularizira Katoliško akcijo.

3. Centralni odbor.

Centralni odbor je analogno sestavljen, kakor župnijski in škofijski odbori. Namesto škofa je zastopnik celokupnega episkopata Nemčije, namesto župnijskega odbora so zastopniki šestih nadškofij. Centralni odbor je tisti organ, s pomočjo katerega episkopat izvaja Katoliško akcijo. **Sestavljen je:** a) iz zastopnikov vseh šestih nadškofov, b) laičnega predsednika in duhovnega svetovalca, ki je v to delegiran škof, c) iz predsednikov šestih vej in njihovih duhovnih svetovalcev, d) iz poedincev.

Tako sestavljen centralni odbor ima poleg še omenjenih dveh nalog (vzgoja k apostolatu in apostolat sam) še sledeče **posebne naloge:** a) izvesti navodila episkopata, b) ima pravico, da stavi predloge škofijskim konferencem, c) zavzeti stališče v javnem življenju k aktualnim vprašanjem v smislu smernic episkopata. Centralni odbor potrebuje za svojo delavnost pisarno in glasilo.

Pri organizaciji Katoliške akcije je namreč treba imeti pred očmi, da je to institucija, ki naj bo hierarhiji v pomoč pri njenem dušnopastirskem delu, zato se mora tudi njen značaj prilagoditi hierarhični organizaciji. Naslonjena mora torej biti na že podane organizacije škofij in župnij, enako primerno pa je tudi, da je za vsako državo posebno centralno vodstvo, ki v soglasju in po smernicah episkopata vodi Katoliško akcijo enotno po vsej državi. Priporoča se tudi, da ima centralno vodstvo svoje glasilo.

* * *

Sadovi Katoliške akcije, kjer se pravilno izvaja, so nadvse pomembni. Predvsem realizira Katoliška akcija iskreno željo božjega Odrešenika »Ut omnes unum sint«, ki je v tem primeru edinstvo in trdna sloga med laiki in duhovščino, kakor tudi med duhovščino samo. Dalje Katoliška akcija izvaja najbolj idealno delo apostolstva in s tem eno najbolj bistvenih nalog Cerkev, za katero ima od svojega božjega Ustanovitelja obljubljeno posebno pomoč in varstvo. — Največja važnost za katoliško cerkev je versko in moralno zdravje župnij, ki predstavljajo v njenem hierarhičnem organizizmu osnovno celico. Žal, da so do sedaj le malokateri, tudi katoliške organizacije upoštevale župnijo kot bazo svojega dela. Zavest pripadnosti k župniji kot verskemu in kulturnemu središču, ki naj družijo vse vernike v eno občestvo, se bolj in bolj izgublja. Zato pa bodo od dobro izvedene Katoliške akcije imele največjo korist župnije. Katoliška akcija ima namreč za cilj, napraviti iz župnije zopet živo versko enoto in vogelni kamen, na katerem bode zgrajeno tudi vse društveno življenje. Seveda bodo organizacije svoje stike nazven, odkoder dobivajo ideje in luč, še vedno ohranile, vendar bodo morale biti bolj vključene v župnijsko občestvo. Katoliška akcija bo v vse javno delovanje župljanov prinesla večjo enotnost, smotrnost in globino. Verniki takšne župnije se bodo bolj in bolj čutili kot člani ene družine, v kateri vlada mir in soglasje, na zunaj pa bodo predstavljali močno, strnjeno falango, ki je ničesar ne bo moglo prodreti. Dobro organizirana Katoliška akcija bo preprečila v župniji stara trenja med različnimi organiziranimi katoliškimi skupinami, ker bo vse naravnano na en cilj pod enim avtoritativnim hierarhičnim vodstvom. Zlasti pa bo Katoliška akcija varovala svoje člane, da pri organiziranem poseganju v javno življenje ne bodo pozabili prvobitnega namena, ki je in mora biti rešitev lastne duše in duš bratov in sester po veri. Zato ni dvoma, da je Katoliška akcija, to je organizirana udeležba katoliških laikov na hierarhičnem apostolatu, odločilnega pomena v duhovnem razvoju katoliške Cerkev našega veka.

OBZORNIK.

NEMŠKI KATOLIŠKI SHOD NA DUNAJU

7.—12. septembra 1933.

»Katoliški shod na Dunaju naj ne bo samo veličastna manifestacija katoliške misli in proslava 250 letnice osvoboditve Dunaja od Turkov, ampak naj prinese udejstvovanje krščanskih načel, katoliške morale v življenju poedinca in države in s tem boljšo bodočnost«; »znova se hočemo z radostnim srcem okleniti Cerkve, ki je v svoji blagodejni sili neizčrpna večno mlada in sveta, priseči ji hočemo nezlomljivo zvestobo in biti njeni živi udje! V naših srcih živi vera v poslanstvo, ki ga je Bog dal nemškemu narodu v okviru občestva zapadnih narodov: da smo narod sredine med vzhodom in zapadom, ki naj druží mistične globine vzhoda s prekipevajočo razgibanostjo zapada! V luči vere hočemo spoznati naloge, ki sledijo v sedanji dobi za naš rod iz teга poslanstva, iskati pa tudi vire, iz katerih naj črpamo novih moči za izpolnitev teh usodepolnih nalog.«

V takih besedah so sklicatelji in voditelji katoliškega shoda označili cilje in smernice shoda.

Sklenjeno je bilo, da letos odpade v Nemčiji vsakoletni katoliški shod in da se priredi »vsenemški katoliški shod« na Dunaju. Avstrija je hotela praznovati spomin na dva dogodka-mejnika, ki pričata o nekdanji slavi Avstrije, namreč na graditev stolpa cerkve sv. Štefana, ki se je začela pred 500 leti in na sijajno zmago združenih krščanskih vojsk nad Turki (leta 1683). Zato so vabili prireditelji shoda tudi sosedne narode, ki so sodelovali pri obrambi Dunaja in s tem branili krščanski zapad pred navalom Turkov. V luči teh zgodovinskih dejstev naj bi katoliški shod žarko osvetlil osrednji problem krščanskega zapada v sedanjosti, duhovni razkroj Evrope in dvignil znova z vso odločnostjo prapor Kristusa Kralja, okrog katerega naj se Evropa spet zbere, če hoče še obstati.

Zato je bila vodilna smernica shoda: **Kristus in zapad** (ali Evropa).

Na treh slavnostnih skupščinah so se obravnavale snovi:

1. Krščansko občestvo zapada.
2. Poslanstvo nemštva v tem občestvu.
3. Tvorne in gradilne sile.

Taka zasnova je segala preko idejnih okvirov Avstrije in Nemčije in je risala osnovne črte vsej osrednji Evropi. Umljivo in potrebno je, da se katoliški narodi, ki živijo v tem prostoru, zanimajo za idejni lik shoda. Vsaka zares katoliška prireditev izžareva na vse strani, ker poteka iz temeljev velikega krščanskega občestva. Zato so najbolj vidne osebnosti shoda kardinal Innitzer, dunajski nadškof, Miklas, predsednik avstrijske republike, dr. Dollfuss, njen sedanji kancler, izrečno poudarjali občestveni značaj shoda in reševali lokalne probleme Avstrije z vidika velikega krščanskega občestva sploh.

Poseben sijaj je dal shodu papež Pij XI. s tem, da je poslal izrednega legata v osebi kardinala La Fontainea, beneškega patriarha. Ta je v svojem programatičnem govoru ob otvoritvi shoda podčrtal, da ni zmagal leta 1683 en narod ampak krščansko občestvo zapada in da je Turk navalil na Dunaj, ki je bil najmočnejša opora vsega krščanstva. Narodi niso bili edini, a papež Inocenc XI. jih je združil. Tako tudi danes vladarji in narodi nimajo one edinosti, da bi mogli nastopiti proti ogromnim stiskam...

Sovražniki krščanstva skušajo trgati vero iz src vernikov in zavajati mladino od prave poti krščanskih resnic... S skupno molitvijo in z naporom vseh sil moramo zaježiti to povodenj nevarnosti.

Poslanstvo Avstrije.

Prvi večer, dne 8. septembra se je vršilo javno zborovanje na Karlovem trgu. Zastopniki vseh nemških provinc in plemen so po vrsti izpovedali svojo vero v Križanega in mu obljubili zvestobo. Najbolj preprosto, pa najbolj ganljivo je Svicarka v domačem narečju to storila: »Svica, dežela jezer in sneženih vrhov, dežela, ponosna na svojo svobodo, pozdravlja v vsej ponižnosti in ljubezni sv. križ in vse brate in sestre iz celega krščanskega občestva.« Nato je izvajal dr. Anton Böhm: Narod ima pravico do obstoja le, če izpolni poslanstvo, ki mu je bilo dano. Če bi Avstrija ne imela vere v svoje poslanstvo, bi bil njen obstoj brezpomemben, nezmiseln. Narode je ustvaril Bog, ki je smotno določil vsakemu narodu posebno nalogo. Če narodi spoznajo svoja zvanja, bodo videli, kako se ta zvanja strnejo v harmonično celoto krščanskega občestva. Avstriji so dale njen lik oblikovalne sile katoliške vere in nemške narodnosti. Nastala je kot vzhodna nemška pokrajina proti vpadam nomadov, menihí so jo pa s krščansko prosveto prepajali. V zahvalo za to je Avstrija širila proti jugovzhodu Evrope vpliv katoliške Cerkve, jo branila proti Turkom in služila ideji zedinjenja vzhodne in zapadne Cerkve.

Danes je katoliško poslanstvo Avstrije drugo. Posreduje naj med notranjo mistično, strogo, k subjektivizmu nagibajočo se versko miselnostjo severnih germanskih narodov in med južno, logično, ponižno, urejeno, avtoriteti se podrejšajočo vernostjo Romanov, ki pa lahko vsled pozunanjenja zapade odrevenelosti.

Avstrijski narod je ostal po vsem bistvu katoliški in je ohranil mnogo vrednot, ki so dragocene za druge narode. Obnovitveno gibanje je danes v polnem razmahu: teženje po bistvu vere, zavest otroštva božjega, katoliška samozavest, občestvena usmeritev v liturgičnem gibanju pričajo o tem. Vprav Avstrija je poklicana in sposobna korakati na čelu tega gibanja in postati vzor katoliške dežele, kot je že bila nekdaj.

Bivša Avstrija je gojila še staro idejo srednjega veka: skupni pravni red krščanskih narodov, ki bodi naddržaven in mednaroden in njeni vladarji so hoteli biti vladarji po božji milosti. Prav danes naj ima Avstrija isto poslanstvo, ki se pa naj udeležuje v drugi obliki. Danes je prav tak meddržavni mirovni in pravni organizem tem bolj potreben, čim hujši je razkroj Evrope. Ta cilj pa zahteva kot predpogoj izrazito krščansko državo, ki izvaja svojo avtoriteto iz Boga in se čuti njemu odgovorno državo, ki noče biti absolutna, ampak se drži meja naravnega prava in pravičnosti in gradi na obstoječih organičnih osnovah, kot so družina, stan, pleme, rod, katerim ne jemlje njihovih osobin, državo končno, ki bo obnovila stanovsko organizacijo. Dr. Böhm je končal svoja izvajanja s pozivom: naj pomeni katoliški shod začetek nove dobe, v kateri se naj narodi zapadi spet družijo pod zastavo Kristusa Kralja.

Krščanska obnovitev zapada.

Predaval je o tej snovi univ. prof. dr. Alfred Verdross. Narodi Evrope, ki so do zadnjih časov imeli prvenstvo v svetu, zgublajo polagoma vodilno vlogo: od zunaj, ker se narodi Azije, pa tudi Avstralije in Amerike, bolj

in bolj odtegujejo vplivu Evrope; od znotraj, ker razkrajajo demonske sile še zadnje ostanke evropske občestvene zavesti.

Ustanovila se je zveza, ki naj gospodarsko in politično druži Evropo, toda taki poizkusi se bodo razblinili ob nasprotujočih si interesih posamnih držav, ako se ne posreči, vrniti Evropi idejo, da tvorijo skupno občestvo krščanskega zapada. To občestvo je nastalo na razvalinah sredozemske rimske države in kulture in je bilo bistveno različno od nje. Antika je videla v državi najvišjo obliko človeškega združevanja in zato je imela vsaka državo svoja lastna božanstva. Krščanstvo je strlo te ozke sponse in je naslovilo svojo blagovest na vse narode ter jih družilo v božjo družino. Država se torej ni več krila z religijo in človek ni služil več izključno državi. Nova občestvena organizacija Cerkve je polagoma prekrvasila tudi države in jim dala nov zmisel.

Velepotezno je slikal vzor krščanske države sv. Avguštin. Njegova »civitas Dei«
skrbi sicer tudi za svetni blagor, vendar se loči bistveno od poganske države, ker se čuti včlenjeno v enotni božji svetovni red. Zato pa skrbi tudi za višje smotre, za pravo moralo državljanov in podredi državni red božjim zakonom. Ker ima več držav isti nalog, naj so vse krščanske države združene v krščansko občestvo; tudi to občestvo držav in narodov je torej utemeljeno v božjem svetovnem redu. Papeštvo je od nekdaj pospeševalo občo blaginjo krščanskega občestva zapada. Verski razkol 16. stoletja je omajal to občestvo, vendar pa je tlela pod pepelom in razsulom razkola in krivoverstva še stara misel skupnega občestva Evrope. Sijajen zgled za to nudi sv. alijansa, ki so jo sklenile Avstrija, Prusija in Rusija. Torej katoliška, protestantska in pravoslavna država. V pogodbi izjavljajo, da so prišli do prepričanja, da morajo obveljati krščanske zapovedi pravičnosti, miru in ljubezni, ne samo v privatnem, marveč tudi v državnem in meddržavnem življenju. Države izjavljajo, da se čutijo članice enega in istega krščanskega občestva pod suvereniteto Odrešenika. Oživila je torej spet občestvena misel srednjega veka.

Poslanstvo Nemcev.

Minister dr. Šušnik je govoril o poslanstvu nemškega naroda na krščanskem zapadu. Slikal je veliki proces ogromne sekularizacije ali laicizacije Evrope pred vojno. Vse govoričenje pesnikov o velepotezni miselnosti narodov se je razblinilo ob strašnem zlomu Evrope v svetovni vojni. Enostransko pretiravanje demokratizma je privedlo Evropo do obožavanja mas in s tem do propada duhovne kulture. O posebnem poslanstvu naroda sme samo govoriti tisti, ki živi v zavesti, da vodi Bog poti posamnikov in narodov. V preteklosti je bilo poslanstvo Nemcev v tem, da so vžgali luč krščanstva zapadnim deželam in skrbno netili ta sveti ogenj v Evropi. Tudi danes ima Avstrija že vsled svoje lege nalogo, da brani in reši Zapadno Evropo pred temnimi silami Vzhoda. Pri vršenju te naloge naj delujeta obe krščanski konfesiji: katolicizem in protestantizem vzporedno in dopolnilno. Brez katoliške Avstrije je poslanstvo nemškega naroda neizvršljivo, nemogoča je upostavitev krščanskega občestva zapada, ki krvavi iz tisoč ran.

Na velikem slavnostnem zborovanju akademikov je podal univ. prof. dr. Hollsteiner nekaj pomembnih misli o

poslanstvu akademikov in inteligence.

Egocentrična misel, ki je zavlada v zadnji dobi, postavlja človeka v središče vsega dogajanja. Individualizem prelomi vse vezi objektivne etike in proglašča lasten dobrobit za merilo udejstvovanja. Prekinjena je bila vez z pravzrokom vsega in z ljudskim občestvom, zato bi tudi kultura odrevenela v kaos civilizacije, ki končno ni mogla zakriti zverinskega značaja Bogu sovražnega človeštva, ki je prišel do izbruha v svetovni vojni. Vse fraze o kulturi, o človečanstvu so se udušile v stokanju umirajočih vojnih žrtev.

Pot, po kateri so hodile velike množice, se je izkazala kot zmotna.

Mi katoliki poudarjamo vedno, da smo mi v posesti resnice. Toda to še ne zadostuje. Posest nalaga obveznosti. Mi moramo tudi resnico zagovarjati, moramo kazati pot vsem iskateljem, posebno akademiki morajo biti zastavonoše.

Pri obnovitvi pa se ne moremo zadovoljiti s kakim polovičarstvom, ampak stavba se mora zgraditi znova na temeljih Kristusa. Nam ne gre za kak protipokret proti socializmu, ampak za zgradbo novega sveta iz krščansko teocentričnih temeljev. Nam ni treba si izposojevati idej od drugod, ampak zavedati se moramo bistva krščanske religije.

Prvi pogoj pravega katolika je, da se odpove nadutemu naslovu avtonomnega človeka. Včleniti se moramo v skrivnostno telo Kristusovo in se podrediti njegovim organskim zakonom. Nakopičenje znanstvenega materiala v naši glavi še ni pravi vzor izobrazbe, ampak oblikovati moramo v sebi človeka po večnostnih božjih idejah. To pa zahteva požrtvovalnost, samozatajo, disciplino. Zakaj imamo danes svetovno krizo? Ker so ljudje sledili zakonu težnosti svojih strasti in načelu nebrzdanega pohlepa, ne pa zakonu pravice in ljubezni. Vsak, ki hoče sodelovati pri obnovi sveta, mora s svetim ognjem izpopolnjevati samega sebe.

Sodelovati pa morajo predvsem akademiki pri izgraditvi krščanske države. Potrebujemo državo, ki priznava brezpogojno Boga kot vrhovni vir vsakršne avtoritete. Fraza o suvereniteti ljudstva, ki je baje vir vseh pravic, je samo fikcija, da se nasilje vtihotapi pod krinko pravice.

Spet pa ne moremo pričakovati rešitve od države, ki se samo sebe pobožanstvi in ki dopušča Boga samo kot poslušno orodje nacije. Odklanjamo vsako državno religijo, ki hoče ponižati Cerkev za deklo države. Krščanska država naj skrbi pred vsem za krščansko vzgojo in naj preprečuje okuženje širših slojev, ki ga povzroča propaganda svobodomiselstva. Tisk, film, gledališče, radio ne smejo biti sredstva za razkristjanjenje ljudstva.

Umetnost ne sme biti zgolj proizvod divje snujoče domišljije, ampak mora oblikovati iz duše, ki je usmerjena občestveno v Boga; potem bo umetnost spet imela dostop do src ljudstva. Niti znanost ne sme ostati v svoji osamljenosti, ne zadostuje samo specializacija, znanost se mora uvrstiti v celoto občestva. Učni zavodi vključivši univerze bi morali posvetiti posebno pažnjo vzgoji značaja in izgradbi krščanskega svetovnega nazora. Čim višji je tip šolstva tem manj dosega cilj občestvene izobrazbe. Sodelovanje pri reformi višjega šolstva, ki naj stremi za ustvarjenjem in izoblikovanjem idejne skupnosti je ena najvažnejših nalog. Svoboda znanosti ne sme služiti v to, da se izpodkopava krščanski ideal.

Vežejo pa nas tudi dolžnosti do drugih. Mi naj privedemo Bogu odtujen svet spet nazaj k bogovdanosti.

Zato nam je treba radikalizma, ljubezni, nesebičnosti in poguma. V to svrhu je treba mož katoliške akcije, ne pa katoliških akcijonarjev. Iz kaosa kriz naj privedemo svet nazaj h kozmosu reda.

Avstrija hoče biti krščanska država.

Sedanji zvezni kancler dr. Dollfuss je izjavil na zborovanju akademikov: »V svoji nemški avstrijski domovini hočemo državo, družbo in gospodarstvo izgraditi na novih organizatoričnih in duhovnih temeljih in to v katoliškem duhu. Vsakemu kdorkoli je odgovoren v tej deželi za izoblikovanje javnega življenja, jeli prepričan katolik ali ne, mora biti na tem, da obveljajo katoliška načela v vzgoji naroda. Ako se mladina vzgaja po globoko zasidranih, nadnaravnih načelih v značajne in svoje odgovornosti se zavedajoče osebnosti, je to največje v največjem interesu države. Državna modrost je torej, če država po možnosti pospešuje versko življenje.

Hočemo zgraditi krščansko nemško državo in v to svrhu se držati zadnjih okrožnic papeževih, ki so za nas kažipot za izoblikovanje naše države. Mi hočemo stanovske institucije, kakor jih papež tako lepo razvija, vzeti za temelj našega ustavnega življenja. Naš ponos bo, da bo naša država prva izvajala ideje okrožnice v državnem življenju.

Poročali smo obširno o govorih na dunajskem katoliškem shodu, ker so glavne misli, ki so bile izrečene, res splošno pomembne. Nočemo presojati, če je naziranje o poslanstvu Avstrije popolnoma točno. Vsekakor ves svet pozorno gleda, če se bo napoved in poskus v sredi med boljševisko in fašistično-nacionalistično ureditvijo držav zgraditi krščansko stanovsko državo posrečil.

NOVA SPENGLERJEVA KNJIGA.

Veliki zgodovinsko-politični dogodki zadnjega časa v Nemčiji so izzvali pisatelja svetovno znane knjige »Untergang des Abendlandes« — Oswald Spenglerja, da se je zopet oglasil. V Monakovem je nedavno izšla njegova nova knjiga: »Odločilna leta«,¹ ki ima brez dvoma pravico do enako senzacionalnega sprejema na polju svetovno politične in svetovno kulturne filozofije, kakor ga je imela knjiga »Pogin Zapada« na polju filozofije zgodovine. — Spengler je mojster že v naslovih. Znani N. Berdjajev je dejal, da je ogromni zunanji uspeh Spenglerjeve knjige »Pogin Zapada« v njenem posrečenem naslovu, v katerem je zajet problem, ki mora vsakogar pritegniti. In tak naslov nosi tudi knjiga, ki jo je Spengler dal sedaj. Tema, ki je obsežen v njenem naslovu, bo pritegnil in bo imel uspeh.

Da je Spengler ostal še pri popolnoma enakem pojmovanju metafizike zgodovine, kakor ga je iznesel v »Poginu Zapada«, je razvidno že iz samega motta, ki ga je dal novi knjigi:

Im Zwänge der Welt
Weben die Normen
Sie können nichts wenden noch wandeln
(R. Wagner, Siegfried.)

Zgodovino vodijo nujni zakoni in slepi slučaj. Logika zgodovinske usode ne pozna človeških želja. Kdor pozna to logiko, tisti gleda zgodovino v naprej.

¹ Oswald Spengler: *Jahre der Entscheidung*, Erster Teil, Deutschland und die Weltgeschichtliche Entwicklung, 23—44.000 Aufl. — München 1933. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. (XIV + 165 Seiten gr. 8°).

Spengler jo gleda, zato »on vidi dalje kot drugi«. Zgodovinski razvoj dogodkov je danes na višku. Toda usodno je, da v tej zmešnjavi nihče nič ne vidi — nihče ne ve, kam gremo. Kaj ve Amerikanec o političnem položaju v Evropi ali pa Anglež z otoka o tem, kaj mu pripravljajo na kopnem? Postavljajo se smešna skupna gesla kot: premaganje gospodarske krize, razorožitev, mirovni sporazumi itd., a vse to vodi samo v napačno razumevanje sedanjega položaja. V sredi vsega tega je danes najbolj ogrožena Nemčija. Njen položaj je nemogoč in ni druge zemlje danes na svetu, ki bi toliko trpela in toliko delala. Nemčijo smatrajo za otok, a Nemčija to ni. Tudi po zadnjem političnem preokretu v Nemčiji bi bil še neumesten vsak optimizem, ker to je šele začetek, in gorje tistemu, ki bi ga zamenjal že z zmago. V tem kaosu Spengler noče prepevati o Nemčiji, kajti kdor ponoči v gozdu poje, dela to iz strahu. Pogledati je treba resničnim razmeram v oči. — Že od časa nemško-francoske vojne leta 1870 se je do leta 1914 razprostiralo po Evropi tako čudno stanje miru in varnosti, da človek v zgodovini zastoj kaj sličnega išče. Prav zato danes človek tako rad podleže skušnjavi in proglasi tisto stanje za normalno, sodobnost pa gleda kot nasprotje preteklega in si želi povratka k starim »normalnim« razmeram. Toda to je nemogočnost: zgodovina ne pozna povračanja, ona ima svojo biološko morfologijo, v kateri gre nujno samo naprej — k starosti. Spengler je popolnoma Burchhardtovega nazora — kar je pri njem tudi sicer pogosti slučaj — da človek enako ne more prenašati dolgega miru kakor ne dolge vojne. — Danes se kaže na veliko »svetovno krizo« kot na posledico svetovne vojne in se pri tem namiguje na Nemčijo, češ vojna je bila nekaj, čemur bi se bilo dalo izogniti. A čeprav bi se Nemčija izognila neposredni vojni, ne bi s tem bilo predrugačeno nič drugega, kakor samo njena forma in tempo. Vojna je bila nujen zaključek periode, ki se vleče od Napoleona sem — demokratične periode, ki je rodila iz svojih osnov: svobode, enakosti in bratstva na višku zgodovinskega razvoja današnji anarhizem, socializem in boljše vize in s tem tudi današnja »krizo«. To vse je stoletna »bela revolucija«, ki je v našem času na višku razvoja in v zmagi. Zadnja idejna zmagava 18. stoletja je bil dunajski kongres. Evropski položaj je bil za enkrat še uravnotežen. Toda sam Metternich je spoznal, da je ta zmagava bila samo navidezna: ideja imperializma, ki jo je zasadił Napoleon, je kljub zunanjemu razkranjanju živelja naprej. Zato je dejal Metternich po dunajskem kongresu: »Na skrivaj me obdaja misel, da je stara Evropa na začetku svojega konca. Jaz bom znal izpolniti svojo dolžnost in bom odločil z njo poginil. Nova Evropa je v nastajanju, med koncem in začetkom bo pa kaos.« In res, samo da bi se začasno preprečil ta kaos, so nastali vsi možgani mednarodni sistemi svetih alijans, kongresov in zvez; a kljub vsem tem institucijam je bil že leta 1878 notranji položaj Evrope zrel za svetovno vojno. Samo Bismarck je ta trenutek odložil za naprej, a le za ceno vedno strastnejšega oboroževanja in tekmovanja s številnimi vojaki, denarja in vojnih iznajdb. Že takrat so med vsemi velesilami stale točke, na katerih so se sekale njihove interesne sfere, in so tako bile dane neposredne možnosti in povodi za vojno: Med Rusijo in Anglijo v Perziji, med Francijo in Anglijo v Faschodi, med Francijo in Nemčijo v Maroku in med vsemi temi silami na Kitajskem. Povsod je že bilo vse pripravljeno, zavlačevalo je začetek samo splošno senilno razpoloženje degenerirane demokracije in socializma, ki je bila v vsem samo za happy end — dokler ni prišel začetek s slepim slučajem leta 1914. — Svetovna vojna se je nujno končala z neuspehom. Svetovno politični problemi so danes enako nerešeni kakor pred vojno, in iluzorna je misel, da bi se dali rešiti z mirovnimi dogovori nemogoči odnosi med naravnimi sovražniki, kot so Anglija in Rusija ali Japonska in Amerika. Ne ve se, kdo je zmagal v svetovni vojni. Leta 1918 so vsi mislili, da je to Francija: ona je tudi bila prepričana, da ne sme omalovaževati svoje zmage, zato je vedno gledala, naj ji njena institucija — Društvo narodov skrbi za to priznanje. Toda povojna Francija kakor njena institucija Društvo narodov so le bežni pojavi.¹ Najbolj značilno za vso dobo, v kateri se vsi ti dogodki razvijajo, je to, da gospodarstvo povsod vodi politiko, ne pa politika gospodarstva — kar bi bilo normalno. To je sad perverzne socialne demokracije, a obenem vzrok gospodarske krize. Demokracija uveljavlja zmeraj načela, ki ubijajo življenje samostojnih državnih organizmov. Youngov in Dawisov načrt so bili poizkusi finančnih skupin, s katerimi so hoteli nagnati cele države na prisilno delo za

¹ Pisano še pred moralnim polomom DN, ki je sledil po izstopu Nemčije in po razsulu razorožitvene konference.

druge države in banke. V svoji globini je to le poizkus zvišati življenjsko možnost svoje nacije s tem, da se druga uničuje. Versailleska pogodba, ki je naložila Nemčiji odstop kolonij, mornarice, posestev in patentov v vseh državah ter odstop industrijalnih področij Saara in Gornje Šlezije, hoče uničiti življenjsko možnost Nemčije. Reparacij Anglija ni smatrala kot pravično vojno odškodnino, ampak kot trajno obremenitev, ki naj bi ubila nemško gospodarstvo. A boj se je začel — in ko bodo izčrpana vsa moderna sredstva, bodo zopet prišla do veljave tista najstarejša, t. j. militaristična. Kanoni so končno le močnejši kot pa premog. Težko je vedeti, kako se bo ta boj končal, gotovo pa je, da bo po njem zopet prišla na prvo mesto država in politika, gospodarstvo pa na svoje drugotno normalno mesto.

Posebno zanimivo je poglavje, v katerem govori Spengler o veliki »beli« revoluciji, ki traja že okrog 100 let. Horizontalne boje med državami in narodi seka vertikalni boj med višjimi in nižjimi plastmi. Demokratične ideje francoske revolucije: égalité, liberté, fraternité so preko socializma, liberalizma in komunizma speljane do boljšeizma. Ta ogromni spontani razvoj črta Spengler natančno in globoko duhovito. Vredno bi bilo, da bi to poglavje prebrali vsi — tudi naši — socialisti, marksisti i. dr. »Enake pravice«, kakor jih zahteva socializem in demokratizem, so protinaravne in so znak degeneracije ostarelih družb — početek razpada. Noben zdrav in pameten hlapec ne misli na to, da bi smatral kmeta za sebi enakega in noben preddelavec, ki je že kaj dosegel in nekaj zna, ne pusti, da bi ga smatrali za enakega neukemu delavcu. To je popolnoma naravno doživetje medsebojnih odnosov. Marksisti in socialisti pa so sploh ljudje, pri katerih so usta glavni del telesa. S tem hoče Spengler zadati brez dvoma zadnji udarec razpadajoči socialni demokraciji, s katero bo prenehala diktatura kvantitete nad kvaliteto. — Prav svojevrstna so pa izvajanja Spenglerja, v katerih dokazuje, da se je usodni socializem in demokratizem razvil iz zgodovinskega katolicizma, zlasti iz skolastike. Za dokaz citira celo sv. Tomaža Akvinskega. Cerkev in kler sta največ doprinesla pogubni demokratizaciji duha. Ideal razrednega boja je iznajdba nekega francoskega abbé-a. Dobesedno postavi trditve: »Die christliche Theologie ist die Großmutter des Bolschewismus.« Kritično zasledovati njegova izvajanja o tem tu ni mogoče in bo po možnosti to poglavje Spenglerja ostalo prihranjeno eni naslednjih številkk »časa«.

Sedanjšega horizontalnega političnega položaja pa ne seka samo boj razredov, ampak tudi boj ras. Paralelni pojav velike svetovne »bele« revolucije je rasna revolucija drugobarvnih narodov — revolucija od zunaj. Ona izvira iz večnega sovražstva, ki ga čuti drugobarvni človek do belega. Japonec kakor Indijanec in Afrikanec kakor ameriški Indijanec so dobro spoznali socialno revolucijo in krizo, ki razjeda belo raso. To jim je dalo poguma za vstajo. In v dveh stvareh je danes človek barvnih ras na boljšem kot beli: ima zdravo raso, ki jamči za število vojakov, nima pa brezposelnosti. Izraz zdrave rase je plodovitost v otrocih. Bela rasa je radi degenerirane demokratičnosti in racionalizma, ki je z njo nujno zvezan, prišla ob to plodovitost. Racionalistični Malthus je samo dokaz, kako daleč je prišla dekadenca racionalistične demokracije v beli rasi. Narodi barvnih ras se množijo, beli propadajo. Za belo raso so nastopila odločilna leta. Drugobarvni narodi niso nikakor demokratični pacifisti — tega naj bi se začela Evropa zavedati. Nemčija, v kateri tičijo skrite velike življenjske sile, se je tega zavedla in je s sentimentalnim demokratizmom in socializmom začela obračunavati. Kdo vè, če ne bo prav zato rešiteljica Evrope?

Skoz in skoz se pozna, da je Spengler Nietzsche zgodovine. V zgodovinski filozofiji je pri Spenglerju jasno viden vpliv J. Burchhardta, katerega si je brez dvoma izvolil za duhovnega očeta in učitelja. Prav lepo se to vidi iz definicije, ki jo oba enako podajata za človeka: »Der Mensch ist ein Raubtier« (Spengler o. c. str. 18; J. Burchhardt: Weltgesch. Betrachtungen, Kröner Samml. str. 25). Misli o narodu, rasi, vojni in krizah so pri obeh presenetljivo — do istosti — enake. Čeprav se postavlja Spengler proti pozivističnemu naziranju o zgodovini, vendar trpi sam prav na tem. Njegova biološka morfologija zgodovine je pozivistična, deterministična, v kolikor je vzel en zakon iz biologije človeka in ga prenesel na zgodovino. Tako misli, da je ta zakon našel v zgodovini. Toda biološka morfologija zgodovine ni drugo kot zakon človeškega življenja. In ker je človek faktor zgodovine,

je potem ta zakon »zgodovinski« na popolnoma drug način, kot to misli Spengler. Zelo težko je spraviti v soglasje tudi trditev, da zgodovino vodijo nespremenljivi nujni zakoni in slepi slučaj. Zakonitost in slučaj se v isti stvari izključujeta. — Kljub vsemu temu je Spenglerjevo delo, ako odštejemo še njegovo protikatoliško in proticerkveno tendenco, polno zdravih in svežih idej in nad vse aktualno. Če z ene strani utegne napraviti katoliški cerkvi dosti škode, ji utegne z druge strani tudi pomagati h končni zmagi nad absurdnimi izrodki socializma in demokracije. Ž. Janežič.

OCENE.

Gosar dr. Andrej, **Za nov družabni red.** Sistem krščanskega socialnega aktivizma. I. zvezek. Uvod in osnove. 1933. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. (Izdano kot peta knjiga Znanstvene knjižnice.) Str. 573.

Gosar dr. And., **Reforma društva.** Sociološki i ekonomski osnovi. Beograd, 1933. Izdavačka knjižarnica Gece Kona. Str. 372. (V cirilici.)

To je dvoje mogočnih in reči treba tudi močnih del. Nikjer še ni doslej dr. Gosar podal tako jasno svojih nazorov o socialnih problemih. Marsikaj, kar je bilo v njegovih prejšnjih spisih dvoumno in je vzbujalo odpor, je tu v celotnem sistemu jasno opredeljeno in iz celote umljivo. Marsikaj, kar se je zdelo trdo, tu v celoti nima več tiste odbijajoče trdote. S tem seveda nočemo reči, da bi se z vsem skladali, a njegov sistem je sedaj jasno pred nami in sodba o njem je mnogo lažja. Če bi smeli z eno besedo označiti Gosarjevo socialno mišljenje, bi dejali, da je to sociološki realizem. Dr. Gosar sovraži fraze, zavrača sanje in utopije, ne mara mnogo obetafočih gesel, ki so pa le gesla brez določene realne vsebine. Rad udari po tistih, ki toliko govore o socialni reformi, a to, kar bi bilo treba reformirati, namreč sedanjo družbo z vso zamotanostjo nje družabnih in gospodarskih vprašanj tako malo poznajo. Zato je prva njegova zahteva, da dodobra preučimo in spoznamo osnove sedanjega socialnega življenja, če naj kaj pametnega povemo o socialni reformi. Zlasti je nemogoče govoriti o reformi gospodarskega življenja, če ne poznamo sodobnega gospodarskega življenja. Saj nihče ne more po pameti misliti na to, da bi se vrnili v čase preprostega naturalnega gospodarstva. V sodobnem gospodarstvu niso utelešene same zmote, ampak tudi velikanski napredek. Kako bi preprosto naturalno gospodarstvo preživelo vse milijone, ki se je zanje pomnožilo prebivalstvo po velikih modernih državah?

Iz tega realnega mišljenja je jasno Gosarjevo prvo načelo za vso socialno reformo, da skušajmo današnji gospodarski red preosnovati na njegovih dosedanjih temeljih. Ti temelji (svoboda v izbiri dela in konsuma ter zasebna lastnina) so tako »nujen in bistven temelj človeškega, hočem reči človeka dostojnega življenja, da si tega na splošno ne da nihče vzeti«. Še le tedaj, če bi izkušnja pokazala, da na ta način ne bi mogli doseči pričakovanega uspeha, bi se smeli odločiti za kolektivistični gospodarski red (512). Vprašanje je torej le to, kako in v koliko meri omejiti svobodo in življenje ter ravnanje ljudi podrediti družabnim potrebam in koristim (558). Drugo vprašanje je: ali revolucija ali evolucija. Zopet je jasno, da mora biti dr. Gosar kot realist za evolucijo. Nevarnost in neizogibna škoda socialnih revolucij je prevelika (prim. neizmerne žrtve ruske revolucije) in dobre posledice prav tako preveč dvomljive, da bi se mogli in smeli lehkomiselnost in brez skrajnje potrebe odločiti za revolucijo (116). Seveda

pa uspešna evolucija ne bo možna brez jasnega spoznanja, resne, odločne volje in odločnih dejanj (559). To velja za obe stranki, za delavce, ki bodo morali potrebne reforme izvojevati, in za delodajalce, ki bodo morali pomagati samoljubje in se vdati v te reforme. Od te volje in te moči je odvisno tudi to, kaj bo s komunizmom ozir. boljševizmom v Evropi. Misel, da sta komunizem in boljševizem neizbežna, pravi Gosar, »je v resnici samo dokaz onemoglosti in nesposobnosti tistih, ki tako mislijo«. »Zdrav in življenja sposoben rod pa misli ali bi vsaj moral misliti, da Evropi komunizma in boljševizma ni niti najmanj treba, ker se da vse, kar imata dobrega na sebi, izvesti brez žrtev, ki jih zahtevata« (560). Toda to bo pokazal dr. Gosar še le v drugem delu. V prvem delu se bavi le z osnovami potrebne družabne reforme.

Te osnove so: modroslovno etične, sociološke in gospodarske. Dr. Gosar je osnoval vse delo na krščanska načela. Zdi se mu, da bi svojo zasnovo najbolje imenoval »krščanski socializem«, ne v zmislu marksizma in kolektivizma, temveč ker hoče vse gospodarsko življenje, ki je sedaj skrajno individualistično, podrediti zahtevam skupnosti, skupne, socialne blaginje in ga v tem zmislu »socializirati«. Ker se pa ta beseda rabi pogosto v kolektivističnem zmislu in jo je tudi okrožnica »Quadragesimo anno« v tem ekstremnem pomenu zavrгла, zato se je odločil za vsebinsko manj izrazito, a vendar še dosti značilno besedo: krščanski socialni aktivizem (158).

Modroslovno-etična načela krščanskega socialnega aktivizma je res izvorno in duhovito razvil ob »Očenašu«. To poglavje (161—223) naj bi prešlo v vsako Socialno čitanko! Pri socioloških in gospodarskih osnovah podaja najprej kritiko osnov marksizma in dosedanjega krščansko-socialnega pokreta, potem pa utemeljuje svoje nazore. Zelo jasno je med drugim poglavje o razrednem boju, ki ga kot načelo zameta (iz načela razrednega boja bi sledila le diktatura enega stanu nad drugim, z njo pa neznosno samosilje), a priznava v dejanskih krivičnih razmerah kot eno izmed sredstev, da se doseže pravična družabna uredba (275 sl.). Brez borbe itak nikdar ne bo, ker se snuje vse družabno življenje na dinamiki vedno se porajajočih nasprotij, ki jih je treba vedno aktivno in torej borbeno izravnati in z medsebojnimi kompromisi reševati (285 sl.).

V poglavju o gospodarskih osnovah govori največ o današnjem menjalnem gospodarstvu in menjalnem mehanizmu (342—459). Že v »Socialni ekonomiji« je razlagal te stvari, a ni bilo tako jasno, kam meri. Kaže, kako je, in zakaj je po gospodarskih zakonih »nujno« tako, vse to pa, da bi pozneje pokazal, kaj se da izpremeniti in kaj ne, da bi torej dobil podlago za možno in smotrno socialno reformo. Tisti »nujno« je pri dr. Gosarju nekoliko dvoumen. Časih pomeni, da sploh ne more biti drugače. Tako pravi, da ni možno menjalno gospodarstvo brez ozira na pridobitek, na profit, češ brez tega ne bi nihče proizvajal za na trg in bi moralo vse gospodarsko življenje »nujno zamreti« (363). Časih pa pomeni, da je le nujno, če kdo ne poseže vmes in ne naravna teženja v drugo smer. Tako mu je načelo »čim več denarja«, naravno in »nujno« načelo vsega zasebnega gospodarskega mišljenja in ravnanja (361), a to mu ne znači, da je prav, če je vse gospodarstvo naravnano k brezobzirnemu pridobivanju, temveč tiči vprav v tem »jedro« modernega družabnega in socialnega vprašanja, kako najti primerna sredstva in pota, da bo zasebno gospodarstvo služilo sicer neposredno pridobivanju posameznikov, a prav s tem posredno čim najpopolnejšemu zadovoljevanju človeških potreb celokup-

nosti (363). Tista nujnost je torej — če smem navesti primero iz narave — takšna kakršna je nujnost, da teče potok, tod, koder teče, ker teče tako po fizičnih zakonih, a bo tekel drugod in ne bo več škode delal, če mu izkopljemo vodotoč, ki mu bodo isti fizični zakoni vodo naravnali vanj. Beseda »mehanizem« je mene v »Socialni ekonomiji« zelo motila in sem sumjal v Gosarju zagovornika kapitalistične teorije o nepremeljivih zakonih, ki bi bil po njih kapitalizem nujno dejstvo, tu se nasprotno vse sprošča v vprašanje, kako rešiti probleme, ki jih v socialnem pogledu zastavljajo očitno usodne hibe modernega menjalnega gospodarstva, kakor so problem pravičnega porazdeljevanja dohodkov (mezde in plače, dohodki brez dela), problem dela, problem socialnih dolžnosti lastnine itd. (prim. 460—557). Toda, kakor smo dejali, te probleme bo reševal dr. Gosar podrobneje v drugem zvezku tega mogočnega dela, kjer bo govoril o ciljnih in potih krščanskega socialnega aktivizma.

Ako vse povzamemo, moramo reči, da je to delo zares tehtno in pomembno. Nihče ga ne bo preučeval brez velikega prida. Pohvalno moramo omeniti tudi to, da je dr. Gosar skrbno vpošteval okrožnico »Quadragesimo anno«, kar mu je bilo tem lažje, ker je našel mnogo svojih misli v tej okrožnici potrjenih. Častitati moramo tudi Mohorjevi družbi, da se ni ustrašila velikih stroškov, ki jih zahteva takšno delo.

Srbska izdaja se loči od slovenske predvsem po tem, da govori v njej le o socioloških in ekonomskih osnovah družabne reforme, da je torej izločil modroslovno-etične osnove in tudi posebno omembo katoliškega socialnega aktivizma. Sicer je pa delo zasnovano na istih načelih in je tudi besedilo po večini isto.

Rad bi sedaj dodal še svoje kritične pripombe, a kakor vidimi, izvečine niso takšne, da bi zadevale v dr. Gosarjev sistem. Ena je morda taka. Ali res ni možno gospodarstvo, ki bi ne bilo naravnano naravnost na »profit«, ampak na to, da bi družba dobivala potrebnih dobrin? Dr. Gosar pravi, »da bi vse gospodarsko življenje moralo nujno zamreti, če bi v njem postavili ozir na pridobivanje šele na drugo mesto«. Ali je to resnično? ali res ljudje niso zmožni zastaviti svoje osebnosti in svojega dela v službo celote? Razume se, da kdor dela, mora od dela tudi živeti, toda ali je res nujno, da se ne zadovolji s poštenim zaslužkom, temveč mu je služba le nekaj sekundarnega, a prvo »profit«, čim večji pridobitek? Jaz zase ne vidim te nujnosti in se mi zdi, da se bo vprav korporativno gospodarstvo dvignilo do te stopnje, da mu bo prvo in najvišje merilo skupna blaginja. Zdi se mi, kakor da umeva dr. Gosar bistvo menjalnega gospodarstva preveč kapitalistično. Resnica je, da je sedaj naravnano vse na čim največji profit, a tako se je le izprevrгло, njegovo bistvo to ni. V njegovem bistvu je le to, da se dobrine zamenjavajo (kajpada v razvitem gospodarstvu s posredovanjem »denarja« kot menjalnega sredstva), eni pridelujejo in izdelujejo to, drugi ono, zamenjavajo pa, da se tako po izmeni eni in drugi preskrbe z vsem, kar potrebujejo. Tudi se zdi, da po Gosarju stopa človek nujno kot »homo oeconomicus« na trg, človek z edinim načelom brezobzirnega pridobivanja, ko je vendar človek vedno ves človek, tudi človek z nekimi načeli poštenja, razen če se je iznerodil in je tako le še »homo capitalisticus«. Glede drugih stvari je precej naravno, da se n. pr. ne skladam z Gosarjevo kritiko načel dosedanjega krščansko-socialnega pokreta. To bi priznal, da se je preveč bavil z načeli in v primeri s tem premalo s konkretnimi predlogi za socialno reformo, dasi tudi tu n. pr. njegova misel o korporacijah postaja vedno bolj aktualna. Ugovarjati bi pa moral njegovi kritiki o krščansko-socialnem pojmovanju družbe — zdi se mi, da je tu dr. Gosar pod nezavestnim vplivom univerzalista Spanna, ki ga sicer odklanja —, prav tako kritiki o pojmovanju pravične in družinske plače, problema obresti, vrednosti in cene. A ni tu prilika za to, ker bi bilo treba za pravo razjasnitve posebnih razprav. Sicer je pa vse to manjšega pomena. Jaz vsaj ne čutim nobenega nasprotja s svojimi nazori, če se vprašujem, ali bi mogel sprejeti dr. Gosarjeve socialne zahteve, kakor tudi ne vidim, da ne bi mogel teh zahtev iz svojih nazorov razviti.

A. U.

Krog. Zbornik umetnosti in razprav. Ljubljana, 1933. Založili sodru-
niki. Uredil Rajko Ložar. 154 strani.

Ne morem in tudi ne bi hotel soditi o vzrokih, radi katerih je ta zbornik razprav, leposlovnih spisov in umetniških slik nastal. Zbornik je pač izšel in poročati hočem o njegovih razpravah, kakor so napisane. Le to misel in željo izrečem: Sotrudniki Kroga so večinoma bivši že znani sodelavci v krogu Doma in Sveta. Iz spisov v »Krogu« in smeri Doma in Sveta ne morem razbrati kakšne globlje idejne ali kulturne razlike. Zato upam, da se bodo nesoglasja sčasoma odstranila in sile zopet strnile.

Najdaljša razprava v »Krogu« je dr. Ložarjev »**Človek in čas**«. A ostala bo marsikomu, ki ne prenese abstraktnega sloga, nerazumljiva, dasi vsebuje prav zanimiva dognanja in globoke poglede v problematiko kulture in časa. Po kratkem razglabljanju in utemeljevanju svoje filozofske terminologije preide k prikazu sodobnih kulturnih razmer. Te so po njegovem prepričanju »posledica počasnega in doslednega razvoja evropske kulture v smislu formalizacije« (str. 11), ki je postala »nekak izvir in cilj duhovnega življenja, nekaka prava vsebina, ki je dozdevno popolnoma, z večjo upravičenostjo ter bolje nadomestila prvotno notranje življenje« (str. 12.). Sledi kritika sodobne tehnične oblike kulture, ki »je v svoji izvornosti gotovo tudi vzrok racionalizirajočega se stvarstva...« (str. 13). Namesto hierarhije »vnanjih socialnih oblik« je »modernej red« uveljavil na svetu kraljestvo mase«. — »Načelo mase učinkuje danes v vseh modernih oblikah. Med prvimi mu podlega država,« ki po današnjem nacionalizmu »prehaja v goli etatizem« (str. 16). »Razbitje starih, antropomorfno utemeljenih skupnosti« (str. 18) in »poglavje o aktivnosti in reaktivnosti modernega življenja kot pogojev nadaljnjega razvoja« (str. 19) mu kažejo »nevzdržnost situacije«. — Citirajoč Blocha (na str. 26) izvaja: »Na lastni koži nismo le doživeli razpada inventarja humanistične kulture, nego tudi razpadanje pojmovne resničnosti najneposrednejše preteklosti. Za pojmi, kakor so marksizem, kolektivizem, nacionalizem, idealizem itd. že zdavnaj ne tiči več nobena realnost, vsaj ne v onem dogmatičnem smislu, v katerem si jih pripadniki dotičnih ideologij navadno predstavljajo. Tak pojem, ki ga bo treba popolnoma na novo fundirati, je tudi tako zvani krščanski ali katoliški človek, kolikor hoče pomeniti rešitev med skrajnostmi.« Na str. 27 govori tudi o pojavu mladinstva kot važnem poizkusu »premostiti prepade med izobrazbo in življenjem, posredno pa tudi nove utemeljitve predstave o duhovnosti«, in zaključí: »Dočim je v tujini večina mladinskih gibanj prestopila počasi v tabor radikalnih struj, o slovenskem mladinskem gibanju tega ne moremo trditi, jasno pa je to, da bi se njegova prava naloga morala pričienjati baš v taki situaciji, kakršna je danes, to se pravi v kaosu. Iz objektivnih, kulturno razumskih in romantičnih področij bi se seveda odločitev morala premakniti v sfero človeškega osebnostno-duhovnega prostora, poglobitveni smisel te odločitve pa je, da se vse te ideologije in programi odpravijo in se iz resničnega življenja ustvarijo nove vzorne oblike.« Nato prehaja k drugi sili, »ki je hotela dualizem kulture in življenja odpraviti« — ideologiji »različnih revolucijskih pokretov, ki označujejo vso povojno dobo« (str. 28). V zaključnem (4.) poglavju ugotavlja: »Živimo v časih, ko ideologije in utrjeni sistemi, ki so njihova transportna sredstva, postavljajo sami sebe na laž kar je prav in razumljivo, ker so bili skozi stoletja napačno izhodišče reševanja situacij.« — »Tedaj je edino priporočljiv in umesten povratek k pravi človeški bistvenosti,

k njenim psihološkim osnovam, odkoder se mora utemeljevati novi razvoj.« — »Ta psihološko-antropološki pogled je zadnji čas doživel svoje vstajenje tudi v filozofiji (W. Stern, N. Hartmann, F. Veber itd.), ki je kot iz neke časovne potrebe jela poudarjati potrebo nove organizacije človeške osebnosti kot obrambo sodobnega človeštva pred abstraktnim životarjenjem in kolektivno zavestjo« (str. 29). — »V neobhodni zvezi s tem je obnova moraličnega čuvstvovanja, ki mora iz današnjega kaosa slediti in postati podlaga vseh bodočih svetovnih nazorov« (str. 30). — Razprava, ki je mestoma težko pisana, je po vsebini bistra kritika današnjega splošnega evropsko-človeškega kulturnega stanja. Prepletena je s citati modernih del.

Slede: »Legenda o prevzetnem zidarju« in črtica »Sedem dni« (B. Magajna). Druga se mi zdi najmočnejša po svoji duhovitosti in življenjsko-nazorni vsebini, zajeti iz lastnih pisateljevih doživetij in našega domačega okolja, naslonjena je ob svetopisemski okvir ustvarjanja. — Članek »Na robu slovenske legende« (Boris Orel), je gotovo lep prispevek k naši literaturi te vrste. — Kocbekove: »Dnevne in nočne pesmi« pa so bolj realistične pesmi v prozi. — Pino Mlaker podaja »Misli o plesu« s sliko, s katerimi nas seznanja z duhovno plesno umetnostjo. — Božo Vodušek je objavil razpravo: »Za preureditev nazora o jeziku«, kjer postavlja nekatere drzne trditve. Tako odločno graja, kot nepravilne, »puristične struje«, ki so očistile naš jezik tujk in naziva tako početje »nepotrebno zapravljanje energije« (str. 68), uvajanje slovanskih tujk pa »prekršitev edino pravilnega načela stilске enotnosti jezika«. Podaja razliko med ljudsko govorico in književnim jezikom in poudarja prvotnost govornega jezika. Dalje zavrača mnenje »naših tradicionalnih jezikoslovcev« (str. 71), da je bistven znak slovenščine verbalizem, češ, da ta nastopa pri vsakem jeziku v prvem stadiju razvoja in je to zanj torej le arhaizacijska in rustikalistična težnja, ki skuša »naravni razvoj zaustaviti« (str. 73). Pravilno ugotavlja: »Zaradi abstraktnosti predmeta je na primer stil vsake filozofije izrazito nominalen, dočim je stil literature v primeri z njim pretežno bolj verbalen« (str. 72). Razen teh dveh napak navaja še splošno racionalistično pojmovanje jezika ter pomanjkanje »stilistike, ki bi vsa ta vprašanja primerno rešila« (str. 74). Dalje očita tudi novodoben nagon za »baročno barvitost in preobloženost« v jeziku, kar smatra za škodljivo ter končno tudi epigonsko teženje po melodioznosti in vokalizaciji slovenščine, ki je v bistvu konzonantska. Pravilno podčrta ob koncu svoje razprave glavna načela bodoče slovenske stilistike: »čim večja skladnost književnega jezika z dejansko govorno ljudsko slovenščino, načelo diferenciacije jezika po določenih socioloških skupinah in čim večje individualne svobode posameznika, kolikor ta očitno ne krši harmonije ugotovljenih razvojno zgodovinskih zakonov slovenskega jezika in ne presega mej vsakega normiranega jezikovnega izražanja.«

Javornikova »Stvar brez obraza« je realistična črtica o neki nočni dogodivščini, s katero razkriva notranjost prekodnevnih »pobeljenih grobov«. — Vilko Ukmar je prispeval razpravo: »Pota sodobne glasbe«, Bogo Pregelj pa o »romantični znanosti«. — Slede pesmi Boža Voduška (Pesem pomladnemu vetru, Pesem o ločitvi in Zdravica v ranem jutru). — L. Klakočar razpravlja o temi: »D. H. Lawrence in eros«. — Potem sledi zgoščen sestavek Mirka Javornika: »Beg v umetnost«, ki ga završi: »Umetnost je primarno obliko-

vanje človekove strasti za večnostjo. In beg za tem klicem ni beg iz življenja, ne beg pred resnico, marveč ustvarjalni, blagoslovljeni mir za obojima« (str. 145). O novem stavbarstvu razpravlja še R. Ložar, B. Orel piše »Prve pripombe k slovenskemu filmu«. Zbornik je prepleten z umetniškimi slikami. Za zaključek mu je pridejana Ukmarjeva kompozicija: Ta strašni čas (besedilo Srečka Kosovela). E. B.

Spominska knjiga za sedemstoletnico prihoda očetov frančiškanov v Ljubljano. 1233—1933. Ljubljana 1933. 53 strani + XXIV.

Sedem sto let je preteklo, odkar so se naselili v Ljubljani oo. frančiškani. To je pomemben jubilej, posebno za red, ki je tako priljubljen, kakor so frančiškani med Slovenci. Zato je prav, da so izdali spominsko knjigo, v kateri so dali majhen »obračun pred javnostjo«.

Knjiga obsega uvodne besede, čestitke ljubljanskega škofa in mestnega župana, tri razprave in 24 slik na koncu. P. Gvido Rant skuša v razpravi o Frančiškovem poslanstvu kratko zgoščeno zajeti in podati vso globino velikega svetnika. Dobro utemeljuje misel, da Frančiškova pobožnost ni rasla iz subjektivnega doživetja, ampak zavestno temeljila na objektivizmu zakramentalne Cerkve (str. 13. Quia nihil video corporaliter in hoc saeculo de ipso altissimo filio Dei, nisi sanctissimum corpus et sanctissimum sanguinem suum.) Duhovito omenja pisatelj, da sv. Frančišek ni bil viden steber svetne zgodovine, pač pa notranje. Nesporno je dejstvo, da je sveti Frančišek kot zgodovinsko filozofska osebnost (notranje zgodovinsko) na isti višini ko sv. Avguštin. Kakor je sv. Avguštin nekako kompendij starokrščanstva, tako Frančišek vsota srednjega veka in ni čuda, da sta danes ta velika svetnika češčena od vseh konfesij, od Judov in poganov, ker v njih gledajo vsoto svoje lastne človečnosti. Dobro označuje pisatelj tudi socialno pomembnost sv. Frančiška v njegovi dobi. Frančišek je bil radikalno-socialni pacifist in v nasprotju s tedanjo socialistično in današnjo komunistično tezo. Umbrijsko mladinsko gibanje ni bilo socialno-revolucionarno, temveč v prvi vrsti in bistveno religiozno, le ubožstvo, čistost, pokorščina so mogli preobrniti etos tedanjega časa.

Želel bi le, da bi pisatelj bolj poudaril dobo, v kateri je svetnik živel, in pa razgrnil pred nami tudi drugo osnovo Frančiškove svojske pobožnosti: Nihče mi ni pokazal, kaj naj storim, toda Najvišji mi je pokazal, naj živim po sv. Evangeliju.

P. Angelik Tominec obravnava »Očetov naših imenitna dela«. Opira se v prvi vrsti na Valvazorja. Želel bi nekoliko več, manj letnic, bolj sliko takratne dobe pri nas.

Pri pojmu janzenizma je treba v vsakem primeru večje pazljivosti. Ne more se trditi, da se je janzenizem razvil iz teoretičnega belgijskega v adoptivno francosko narodno herezijo, ker izgleda tako, kot bi izhajala časovno eden iz drugega, kar pa ni res, ker janzenizem je nastal ves, kakršen je bil, i s t o č a s n o : Jansen se je seznanil pred izdajo svoje knjige Augustinus v Parizu z Du Vergierjem de Hauranne (poznejši St. Cyran), ki je postal njegov prijatelj in na razvoj janzenizma imel isti vpliv kot Jansen. O janzenizmu moremo le tako reči: Jansen je oče teoretičnega, St. Cyran pa praktičnega janzenizma. Istotako je treba strožje kritičnosti pri tezi, da je janzenizem v prvi vrsti skušal izpodkopavati ugled in kršiti pravice papeštva (str. 25.). Ne v prvi vrsti, temveč šele daleč nekje v deseti vrsti. Od Cerkve in papeža se janzenisti niso hoteli nikdar ločiti, vkljub temu, da sta bila njihov **nauk in praksa** v bistvenem nasprotju s katoliškim naukom in katoliško disciplino. Hoteli so pač katoliško Cerkev po svojih nazorih reformirati, ne pa ustanoviti nove sekte proti Cerkvi. Janzenizem je bil v prvi vrsti dogmatična herezija. Spoštovanje in pokorščino do sv. stolice so izražali v najbolj ganljivih in blestečih se besedah, seveda se ji pa niso pokoravali, a

iz tega ne moremo takoj sklepati, da je bil janzenizem v prvi vrsti proti papežu, zlasti še ne, če upoštevamo dejstvo, da je bil prvi janzenizem predvsem herezija salonov, izobraženih in inteligentnih krogov, ki pa so bili v svoji ošabnosti že itak proti vsaki cerkveni avtoriteti, pa naj bi janzenizem prišel ali ne.

Dr. P. Roman Tominec, Njih cerkve, domovi in obrazi. Kot umetnostno zgodovinska razprava, pisana z vso ljubeznijo, nam podaja podrobnejši opis samostanskega poslopja od početkov do danes, omenja dragoceno frančiškansko knjižnico, znano frančiškansko kiparsko delavnico in opisuje slike, ki so v dodatku. Razpravo bo vsak gotovo bral z zanimanjem in moral reči: frančiškani so res veliko dodejali k slovanski likovni umetnosti.

Zunanost knjižice je okusna in lična in sliči Avguštinovim Izpovedim. Slike so vzorno reproducirane, posebna zahvala še za zgodovinsko sliko starega samostana na Vodnikovem trgu, ki se bo v tej knjigi gotovo rešila pozabe. M.

Ivan Vrhovnik, Trnovska župnija v Ljubljani. Ljubljana 1933. Str. 448 in 63 slik z zemljevidom.

Današnja zmaterializirana doba ni prijazna zgodovini in prav farne zgodovine že dolgo nismo nobene dobili. Razumljivo je, da so uspevale v polpretekli dobi rodoljubnega amaterstva, ko je bilo treba zbirati lokalno zgodovinsko gradivo in širiti zanimanje za domači kraj in njegovo preteklost. Slovenska duhovščina si je tudi pri tem delu pridobila zaslug za našo narodno kulturo, dasi so nekdanje farne zgodovine deloma le diletantske kronike, ki znanstveniku ne morejo dosti nuditi. Največ se je v tem pogledu storilo v lavantinski škofiji, ki je dala za Orožnom še Slekovca, Stegenška in zlasti Fr. Kovačiča (prim. obširno monografijo Središča) in kjer je mariborsko Zgodovinsko društvo pred dobrimi 30 leti izdalo kot I. snopič svoje Zgodovinske knjižnice navodilo za spisovanje krajevnih kronik s primernimi vzorci.

Najnovejše in v mnogih ozirih najpopolnejše delo te vrste smo pa dobili v ljubljanski škofiji, to je krajepis in zgodovina trnovske župnije v Ljubljani, ki jo je z vso skrbjo in ljubeznijo napisal njen dolgoletni župnik-zlatomašnik in priznani zgodovinar stare Ljubljane, Ivan Vrhovnik. Pisati lokalno zgodovino ni lahko delo. Veliki svet in njega dogajanje le medlo odsevata na majhnem prostoru in v majhnih razmerah; obilica drobnega gradiva in sicer hvalevredni lokalni patriotizem otežujeta kritični pogled in zavajata v preobširnost; sistematika je težavna stvar, zato sta nepreglednost in ponavljanje včasih neizogibni. Z vsemi temi težavami se je moral boriti tudi zgodovinar Trnovskega in šteti mu moramo v zaslug, da jim ni podlegel. Obširna tvarina je razporejena po tradicionalni shemi in bi jo bilo tudi težko zgrabiti od druge strani; težišče knjige leži pa v kritični obdelavi posameznih poglavij. Že temeljiti geografski uvod J. Rusa se bistveno loči od naštevanja mej, gor, in vod, na čelu starih farnih zgodovin; temeljito seznanjeni s tlemi trnovske župnije beremo nato o začetkih Krakovega in Trnovskega in njunih gosposkah. Zanimivo je obširno poglavje o gospodarskem življenju, zlasti o čolnarjih in ribičih ter raznih obrtih (tu bi bilo morda še omeniti orglarsko delavnico Ivana Milavca, učenca Goršičevega. Prim. SBL V. 123). Slede poglavja o značaju in običajih ljudstva, o nezgodah in vojnih stiskah in zlasti tehtno poglavje o šolstvu in prosveti. Skoro četrtino knjige zavzema sledeča »Topografija«, kjer je s čebelično marljivostjo znesena zgodovina vseh starih hiš, krakovskih in trnovskih. Poglavju o svetiščih sledi nato prava zgodovina župnije, duhovščine (Anton Lavrič na p. 400 je popraviti v Vinko), verskega življenja, dobrodelnosti

in še zanimivi izpiski iz župnih matic. Poleg točnega zemljevida obširne trnovske župnije krasi knjigo še 63 deloma prvič objavljenih slik, le škoda, da je zanje papir nekoliko preslab.

Zgodovina trnovske župnije je važen prispevek k zgodovini ljubljanskega mesta. Posebno kulturni in gospodarski zgodovinar, etnolog in folklorist bodo našli v knjigi bogato zakladnico; saj je trnovsko-krakovsko predmestje tisti del Ljubljane, ki je še najbolj ohranil svoje starinsko lice in izročilo. Danes se seveda tudi njemu stekajo ure in vse izenačujoči pohod tvarne civilizacije bo prej ali slej pomandral tudi idilo krakovskih in trnovskih hišic in vrtov z njih zanimivo tradicijo vred. Da je — morda ob dvanajsti uri — rešil mnogo tega bogastva, ki bi sicer zapadlo pozabljenju, je velika zasluga I. Vrhovnika, za kar mu ostane domača zgodovina vselej hvaležna. S. K.

Ern. Lilek: **Slovenski v tujini službujoči šolniki**, Celje 1933. Samozaložba. V treh razpravah (I. del: Slovenski šolniki v Bosni in Hercegovini, 62 strani; II. del: Slovenski šolniki v današnji Jugoslaviji izven Bosne in Hercegovine, na Bolgarskem in v Rusiji, 72 strani; III. del: Slovenski šolniki v Avstro-Ogrski monarhiji razen sedanjih jugoslovanskih pokrajin, 39 strani + III. strani vsebine), združenih v eno knjižico, je podal mož, ki je večji del svojega šoli in znanstvenemu delu posvečenega življenja prebil v Bosni, ne sicer popolno, vendar pa zelo lepo in zanimivo sliko dela slovenskih šolnikov v tujini. Opravičena je trditev na koncu (III. del str. 36) »da nobeden drugi narod v primeri z našim številom (pred vojno c. 1.200.000) ni storil toliko za šolsko izobrazbo drugih narodov kakor mi Slovenci«. Posebna zanimivost tega dela so tudi mnogi osebni spomini pisatelja, ki se včasih sicer malo oddaljujejo od predmeta. Gotovo pa mu moramo biti zlasti hvaležni za to, kar je napisal v rešitev časti onih mož, ki so v dobi Bachovega režima morali v tujino (Jarc, Premru i. dr.). L. zaključuje svoje delo s srbskim pregovorom: Svačija je sila od vremena, a Božija do vijeka. C.

Jo van Ammers-Küller, **Upornice**, roman. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. Lepslovna knjižica 13. Z dovoljenjem pisateljice prevedel Ferdo Kozak. 373 strani in rodovnik Cornvaeltovih.

Pisateljica je zagrabila v tej knjigi, ki obsega tri časovna obdobja (1840, 1872, 1924), aktualni problem ženske emancipacije in družinskega življenja. Slika razvoj tega gibanja v treh Cornvaeltovih rodovih. Prva knjiga prikazuje staro dobo očetovega družinskega absolutizma med hčera mi. To dobro označuje izrek: »Žena ve čisto dovolj, če se zna izogniti senenemu vozu.« Popolna premoč moškega, slepa pokorščina hčera, razne zastarele vzgojne metode so v tej dobi pritiskale in zagrenjevale žensko. V drugi dobi pa se uveljavlja nasprotno, reakcija skrajnega individualizma z bojem za žensko enakopravnost v vseh panogah življenjskega udejstvovanja. Pisateljica slika razvoj v tej dobi po vsej njegovi razsežnosti, sestavljenosti, zapletenosti, razkriva razloge, posledice, odmeve tega boja v družinskem in javnem življenju. V zgodovini tretjega rodu pa razgrinja kaos nazorov in iskanj skozi dnevne izkušnje in zablode. Saj se zdi, da se je začetno načelno upravičeno teženje žene po enakopravnosti zadnja desetletja začelo nekam maličiti in da žena preveč izpostavlja nevarnosti propada družino in njeno nravstveno življenje ter se podi za svobodo od notranje etične vezanosti, za svobodo strasti in sebičnosti (prim. str 320). Žensko gibanje prehaja v nevarne,

celo blodne skrajnosti. Zato se v tretji knjigi pokaže tudi nujnost s i n t e z e med obema skrajnostima. Meščanska deklica vpraša svojo teto-doktorico, ki je med prvimi »upornicami«: »Ali ima še kaj smisla, da me dekleta študiramo, ko ni skoraj za moške več prostora in morajo mladi inženjerji in juristi dve do tri leta čakati, preden dobe službo, od katere ne morejo živeti ne umreti?« Nato pa ugotavlja: »Ljubi Bog, koliko deklet študira danes še iz ljubezni do znanosti, ali iz želje po znanju? Večina študira, ker se pač tako spodobi in ker jim omogoča neko mero svobode in neodvisnosti; seveda je to bolje, kakor pa pomagati doma materi...« (str. 289). Današnje vzgojno bedo razkrivajo tudi besede nekega ameriškega pisatelja, ki jih na str. 303 navaja pisateljica. Socialno mišljenje sodobne mladine pa razodevajo besede tovarnarjevega sina (str. 312): »... Nobene pravice nimamo, živeti v razkošju in izobilju, dočim žive oni v majhnih, bornih hišah, dočim poginjajo njih otroci rahitični in jetični, dočim njih žene na smrt garajo doma in je moškim gostilna največji užitek...«

Pisateljica se dotakne v knjigi tudi drugih težkih vprašanj sodobnih razrvanih družabnih razmer (n. pr. zakonskih ločitev) in v obliki razgovorov išče rešitve. Konča s prepričanjem »da ni tako hudo z našimi življenjskimi vprašanji, kakor se je bala, in da niso žene v dnu svojih src nič preveč drugačne od onih poprej...«

Prevod je gladek. Seveda se ni mogel izogniti težjemu, »meščanskemu« slogu pisateljice v dolgih stavčnih sestavah, kar bo storilo knjigo neinteligentu morda težje užitno in nevšečno. Roka ženske umetnice se pozna tudi v rahlejši povezanosti dejanj v močno enoto. A to je le značilnost, ki delu njegove vrednosti — ki tiči predvsem v vsebinski aktualnosti — ne krati.

E. B.

»Blätter aus der slowenischen Lyrik.« V zadnji števec »Časa« smo javili, da je marljivi slovenski PEN-klub o priliki svetovnega kongresa vseh PEN-klubov letošnjega maja v Dubrovniku dal inozemskim gostom v roke izbor slovenske pripovedne proze v nemškem prevodu dr. J. Glonarja; naknadno z veseljem sporoča »Čas«, da je isti agilni slovenski PEN-klub ob isti priliki dal ljubim gostom tudi majhen izbor slovenske lirike in sicer zaenkrat samo naše »moderne«: nekaj Iv. Cankarja (3 pesmi), Ketteja (3), O. Župančiča (9), J. Murina (3), Al. Gradnika (7). Inozemski literati so razvajeni, treba jim dati v roke vendarle nekaj nevsakdanjega, nekaj, kar bi jih vendarle prijelo. To je naš klub vedel. Ali je bila izbira srečna? Ker je vsaka dobra lirična pesem prigodna, jo popolnoma razumemo šele tedaj, če poznamo povod, čas itd. njenega nastanka. A ker je naš klub o predstavljenih pesnikih sklenil zapisati samo eno vrstico osebnih podatkov (dan rojstva in ozir. smrti), je moral pač izbrati pesmi, ki bi že same, četudi brez razlage govorile. In tako so gostje o Cankarju izvedeli, kako je kot siromak sam moral hoditi življenjsko pot (»Iz moje samotne, grenke mladosti...«, »Na mojo pot ne trósi rož dišečih...«, »Noč prihaja v mojo tiho sobo...«), o Ketteju, da je bil tudi trpin, a vedno — mož! (V samotah, Roži, Moj Bog I), o Župančiču, kako razglablja najtežje probleme življenja (Vi, oblaki, kam? — Naša telesa, Belokranjska deklica, Jezero, Nočni psalm, Prebujenje, Joži Bercetu), o Murnu, kako je ves srečen doživljal poletje (Šentjanževó, Ko dobrave...), iz Gradnikovih zbirk so prevedene tri pesmi iz Padajočih zvezd (V mraku, Pisma IV, Besede iz groba), iz Poti bolesti je vzeta »Eros — Tanatos«, »Spoved« pa »V zoreči jeseni«.

Prevedla je klasično lepo vse te pesmi gospa Lili Novy; občudujemo njeno virtuoznost zlasti ob tako težkih, kakor sta Nočni psalm in Prebujenje. Prevedla je vse v istih ritmih in stihih!

Zvezde hité čez visoko polnoč	Sterne in Höhen der Mitternacht ziehn
tihe, zlate;	stille Pfade;
škoda zate,	Geist, wie schade,
duh, kam blodiš obupujoč?	dass du verzweifelt irrst dahin!

Nikjer nobenega mašila, nobena misel zastrta! Po pravici ji je urednik zbirke (Josip Vidmar) v uvodu hvaležen.

Ali ne bi spadal v ta krog »moderne« tudi Silvin Sardenko, vsaj z zbirko »V mladem jutru«?

J. D.

I v š i ć dr. Milan, **Socijalni duh i lijepa knjiga**. Zagreb 1933. Str. 47.

Dr. Ivšić brani v tej studiji misel, da imajo umetniki — pisatelji ne samo umetniške, temveč tudi sociološko misijo. A tudi kritiki imajo nalogo presojati dela ne samo umetniško, temveč tudi sociološko. Seveda mora biti tak kritik tudi sam globok sociolog. Umetnik je največji vzgojitelj narodov, zato je pa treba vzgojiti i umetnike — literate, da prav umevajo narod, i čitatelje, da prav umevajo umetnika. Izmed hrvatskih pisateljev starejše generacije prvujeta kot umetnika — sociologa Venceslav Novak in Josip Kozarac. Toda Kozarac riše samo nemoralnost (Slavoncev), a ne raziskuje vzrokov, niti ne išče ozdravljenja. Venceslav Novak riše življenje hrvatskega Primorja, a povsem drugače: slika vse raznovrstne tipe, poleg zlih najplemenitejše duše, življenje patricijev in malega človeka, problem malih mest in vasi, njih kulture in gospodarskega napredka, predvsem je pa »pripovednik bede«. A slika in riše vse kot umetnik in sociolog, tako da bi mu po mnenju dr. Ivšića šel pridevek: največji hrvatski umetnik — sociolog in socialni politik. Zato bi bilo treba njegova dela presoditi ne samo z literarno-umetniškega, temveč tudi z umetniško-socialnega gledišča.

Naj bi dal ta spis pobudo za enak studij morda tudi pri nas! A. U.

Josef Kreitmaier S. J.: **Von Kunst und Künstlern**. Gedanken zu alten und neuen künstlerischen Fragen. Herder & Comp, Freiburg i. Br. 1926.

V tej knjigi je zbral znani katoliški estet svoje članke o umetnosti, ki jih je priobčeval skozi več ko desetletje v Stimmen der Zeit. Kakor sam v uvodu poudarja, so ti njegovi članki nastali v času propagandističnega ekspresionizma, kar jim je posebno ob njih prvi priobčitvi dajalo aktualnost. Ob času, ko so izšli v knjigi, se je revolucionarno gibanje prvih povojnih let že začelo umirjati, umetnost se je začela ponovno obračati za pobudo neposredno k naravi in se je med tem marsikaj izpremenilo, kar tudi izpodmika tem spisom vtis žive sodobnosti. Tudi to je pisatelj sam občutil. Kljub temu pa je treba priznati, da je njegova knjiga še danes aktualna, posebno ker problemi sodobne verske in cerkvene umetnosti, ki jih večkrat načenja, tudi danes še niso rešeni. Posebno za razvoj nemške katoliške umetnosti in za spoznanje njene ideologije pa bodo ostali trajen dokument. Čeprav so članki nastali ob različnih slučajnih prilikah, je vsebinsko ta knjiga vseeno precej zaokrožena.

Pisatelj opiše najprej nekoliko akademično pojem umetniškega človeka. Nato razpravlja o modernem slikarstvu od včeraj — danes, o impresionizmu in ekspresionizmu. Obe struji sta izčrpno označeni. V poglavju Duhovne podlage ekspresionizma opiše to smer kot umetnost sodobnosti.

V zvezi s tem se peča z navdušenjem sodobnega človeka za pojave primitivne umetnosti pri praljudih in primitivnih narodih ter otrocih in duševnih bolnikih. Kot enega virov tega zanimanja smatra psihološko radovednost, ki bo gotovo enkrat nasičena in se bo potem umetniško iskanje vrnilo na mirnejša pota. V članku O umetnosti, ki prihaja, išče v sodobnosti pojavov, ki obetajo, da se bližamo novi monumentalni umetnosti, kateri skuša opredeliti prvine. Na osnovi raznih razstav leta 1922 se peča s krizo krščanske umetnosti, kar je tu povedanega o propadu umetniškega okusa v cerkveni umetnosti (n. pr. str. 126: »Neokusnost spremlja kristjane prav do groba«), je posebno pri nas še danes resnica. Pri Nemcih se je pod vplivom splošnega napredka umetne obrti med tem marsikaj odločno izboljšalo. Čeprav se pisatelju zdi, da umetnost za cerkev in globino verskega življenja ni neobhodna potreba (str. 135: »Cerkev lahko čaka«), se vendar iz vseh njegovih izvajanj čuti resnična ljubezen do umetnosti in skrb za to, da bi se kmalu izboljšal njen položaj. V članku Konfesionalna umetnost stoji pred nami zopet teoretik beuronske umetnosti, ki mu gori globoko v srcu njen ideal in bi ga rad videl uresničenega. Ta članek, pa naslednji o ekspresionistični cerkveni umetnosti in še Misli ob Werkbundu (Zveza, ki se trudi v Nemčiji za izboljšanje umetne obrti), so v celi knjigi najvažnejša poglavja, ki nas resnično približajo sodobni borbi za novo cerkveno umetnost. Naslednji članki o Leonu Sambergerju, Albinu Egger-Lienzu, Feliksu Baumhauerju in Otonu Graßlu nas seznanjajo podrobneje s pisatelji umetniškimi simpatijami in antipatijami. Knjigo zaključuje članek O svobodi umetnosti, ki ugotavlja nesporno resnico, da je umetnost prosta kakor je prost človek, ki jo ustvarja. Kakor dobro prav tako tudi lahko povzroči zlo. In kakor človek ne sme vsega, tako tudi umetnost ne sme. Skupno s človekom razpolaga s fizično svobodo volje pa nič manj tudi z moralčno vezanostjo na zakone resnice in npravnosti. Pripomniti moramo, da Kreitmeier v svojih nazorih nikakor ni ozkosrčen moralist, zato more njegova knjiga, čeprav se že odmika sodobnosti, vseeno mnogo pripomoči k treznejšemu presojanju umetniških vprašanj, ki jih pri nas tako v svetni kakor cerkveni umetnosti tolikokrat pogrešamo. Frst.

Conrad Gröber, *Kirche und Künstler*. Herder & Comp, Freiburg i. Br. 1932.

Nadžkof v Freiburgu i. Br. je napisal to toplo pisano knjigo o razmerju cerkve do umetnika. Namen spisa je načelno premotriti razmerje cerkve do umetnika z namenom, da se pokaže Cerkev kot materinska prijateljica umetništva, na drugi pa poudarijo njene neprodušljive zahteve do umetnikov. Knjiga razpravlja o pojmih Cerkev in umetnik, o splošnem razmerju Cerkve do umetnosti in njeni navidezni neobhodnosti, o cerkvi in umetniškem nagnjenju, o njenem razmerju do umetniškega etosa, do umetniške duše in umetnostne snovi ter do umetniškega gona. Nato razmotriva o razmerju Cerkve do umetnostnega naročila in konča z najobširnejšim, najzanimivejšim in najvažnejšim poglavjem knjige o razmerju Cerkve do omejevanja umetniškega ustvarjanja. Tu opredeljuje značaj cerkvene umetnosti v duhu sodobnih tozadevnih stremljenj, kakor so izražene posebno v spisih J. Kreitmaierja in pravilno poudarja, da četudi Bog ne veže potov svoje milosti ravno na večje ali manjše umetnine, Cerkev upravičeno pričakuje od človeka, da bo dal tudi v umetnosti najboljše, kar premore. Posebno radi tega poglavja je knjiga vredna čitanja. Frst.

ZAPISKI.

KORPORATIVIZEM.

Zaton več ko 100 let idejno prevladujočega liberalizma se polagoma kaže tudi na socialnem in gospodarskem polju. Liberalizem je človeško družbo atomiziral v neskončno število poedincev in jih s svojim gospodarskim evangelijem o odrešilni ideji egoizma v gospodarstvu postavil drugega proti drugemu v ostro življenjsko fronto, v kateri odločujejo le še moč, brezobzirna spretnost in denar. S tem postaja družba vedno bolj medsebojno odtujena in notranje razklana; vse javno življenje se meri izključno pod ekonomskimi in materialističnimi vidiki.

Povrnitev iz takega stanja nazaj je zelo težka. Gotovo je bolj kot vse drugo potreben predpogoj: reforma nravi. Treba pa je mimo tega pokazati tudi smer drugačnega načina družabnega in gospodarskega sožitja. Ta namen je mimo drugih imela posebno papeževa okrožnica »Quadragesimo anno«, ki nasvetuje preureditev sedanje družbe v stanovsko korporativno državo, s čimer bi se družba povrnila k svoji prvotni in naravni razčlenitvi, obenem pa bi se položili temelji za nov gospodarski red, v katerem ne prevladuje osebni gospodarski interes, temveč ima prvenstveno mesto socialna dobrobit, kjer bo proizvodnja pod primerno javno kontrolo in disciplino. S tem bi odpadel razredni boj, ki dandanes razjeda mozelg obstoječega družabnega reda.

Okrožnica Pija XI. je radi svoje aktualne vsebine po vsem svetu vzbudila veliko zanimanje. Že po nekaj letih imamo več držav, ki skušajo v nakazanem pravcu preurediti svoj socialni in gospodarski sestav. Na korporativno ureditev države so do danes pristale v Evropi Portugalska, Nemčija, Avstrija, Italija, vrše pa se jako zanimivi poskusi na Holandskem in v Švici. Verjetno je, da bodo sledile še druge države. Vendar pa je treba biti pri tem oprezen in ne kratkomalo misliti, da je vse, kar se v tej smeri vrši in skriva pod mnogo obetajočo firmo korporacij tudi v resnici tisti ideal, za katerim stremi katolicizem. Nasprotno. Domala vse, kar se je dosedaj na tem polju storilo, se ne sklada s katoliškim idealom, ki hoče reorganizacijo družbe na podlagi samoupravnih stanov, nad katerimi izvaja država le kontrolo in okvirno zakonodajo.

Odkod ta usodni pojav? Ne smemo izgubiti izpred oči, da je po vseh državah, kjer se je dosedaj pričelo s korporacijami — diktatura, in sicer prav značilna diktatura, ki jo vodijo ljudje, ki so nasprotni demokraciji in narodovim svoboščinam, pač pa so veliki etatisti, ki

obožujejo vsemogočno državo in le gledajo, kako bi mogli kar moč na vseh področjih utrditi njeno absolutno suverenost. Stanovska država je pa diametralno nasprotstvo tega, kar je etatistom ideal. Stanovska država hoče decentralizacijo, hoče samoupravo nižjih družabnih edinic, hoče, da se državna roka umakne iz tistih področij, ki se neposredno nje ne tikajo in jih zato samo duši ter jim ovira zdrav razvoj. Stanovska država mora skrbeti, da se sestavni, naravni udi socialnega organizma kar moč neovirano in svobodno razvijajo in naj jih državna oblast v njihovi rasti ne ovira, dokler ni v socialno škodo, pač pa vedno nadzira in jim s primerno zakonodajo daje spodbudo in varstvo. Centralistične, omnipotentne države pa ne trpe na svojem teritoriju nikakih samouprav, in zato tudi ne avtonomnih stanov. Njihove korporacije so le — kakor se sami izražajo — instrument centralne vlade, brez sence dejanske samouprave. Svobodne niso niti ne na znotraj, ker je vladajoča stranka tista, ki po svojih eksponentih vse vodi in odločuje.

Predpogoj za ustvaritev stanovske države se nam zdi politična decentralizacija. Kajti le malo kje bo mogoče dobiti državo zlasti, če je večjege obsega, v kateri bi socialne in gospodarske prilike enega stanu bile po vseh delih države na tako enaki višini, da po svojih življenjskih pogojih tudi v resnici spadajo v eno stanovsko kategorijo. Za primer v naši državi vzemimo slovenskega, banaškega in črnogorskega kmeta. Vsi trije so kmetje, toda kake gospodarske in socialne razlike! Isto veliko razliko dobimo med delavstvom. Če bi torej pri nas hoteli izvesti stanovsko ureditev države, bi morali stanove organizirati najprej po pokrajinah, upoštevajoč svojstvene socialne in gospodarske razmere, kakor jih je ustvarila narava, kultura, zgodovina, značaj naroda i. t. d. Toda prav isti problem je v Italiji, Nemčiji in skoraj povsod po svetu. Ko bi ga snovateli korporacij bolj upoštevali — nakazan je z določnimi besedami v papeževi okrožnici — in ne usmerjali stanov čez mero po enem centralističnem kopitu, bi imeli neprimerno več uspeha.

Mnogo govorjenja o korporacijah smo v zadnjem času slišali iz Italije, kjer je Mussolini napovedal ustanovitev korporativne zbornice za celo državo. V njej bi naj sedeli zastopniki delodajalcev in delavcev, zastopniki fašistične stranke in strokovnjaki. Ustanova pa je mišljena le

kot posvetovalen organ, ker politična zbornica in senat ostaneta. Načrt se pa najbrže ne bo še kar izvedel, saj smo navajeni že več let vsakoletnih »senzacij« o italijanskem korporativizmu, ki pa so bolj propagandne kakor stvarne vrednosti. Fašistični korporativizem ima več notranjih napak, ki mu onemogočajo zdrav razvoj. Tako fašizem dejansko ni odstranil razrednosti, marveč je le navidez in zasilno pomiril oba razreda, s tem da ju je prisilil v skupne korporacije. Poleg tega manjka tem korporacijam avtonomija, nimajo samouprave, kar bi za stanovsko družbo bilo predvsem potrebno. Fašistične korporacije so le orodje absolutistične, totalitarne države. Potrebna bi pa bila tudi gospodarska reforma, zlasti v pogledu lastnine in plač, da bi bil tako tudi notranje in ne le na zunaj premosten prepad med delom in kapitalom. Na nedostatke v italijanskem korporativizmu je opozorila že papeževa socialna okrožnica »Quadragesimo anno«: »Nekateri se boje, da se ne bi država, ki bi se morala omejiti na potrebno in zadostno pomoč, postavila na mesto svobodne dejavnosti, potem, da ne bi bilo v novem sindikatnem in korporativnem redu preveč birokratičnega in političnega duha in da ne bi služil bolj političnim namenom kakor pa obnovi in ustanovi boljšega socialnega reda.« Vse te pomanjkljivosti se pri zgradbi italijanskega korporacijskega sistema vedno bolj kažejo: popoln etatizem, zato pomanjkanje iniciative, birokratizem in služba drugovrstnim namenom. Tudi k nedavni razpravi v Narodnem korporativnem svetu o preosnovi korporacij, kjer je govoril tudi Mussolini je »Osservatore Romano« (17. nov. 1933) prinesel k poedinim izvajanjem svoje karakteristične opombe. Nazadnje z odobravanjem ponatisne glavne misli iz govora dr. Pirellija pri istem posvetovanju o korporacijah v Narodnem korporativnem svetu: Pri korporacijah, kakor se sedaj formirajo, je preveč direktno zaposlena država, kar škoduje interesom skupnosti; sporazum med produkcijskimi faktorji je mišljen predvsem s kompromisom, kar bo ubilo iniciativnost in s tem znižalo splošni življenjski standard; za zaključenimi gospodarskimi krogi, ki se ustvarjajo, se ustvarja podlaga najbolj nesocialne oblike kartelizma; prevelika birokracija zavira osebno iniciativnost, kaže pomanjkanje osebne odgovornosti in rodi lahkomišljeno eksperimentiranje na škodo skupnosti. Članek končava: »Vsaka državna gospodarska organizacija, pa naj bila kakršnakoli, ne more mimo spoštovanja naravnega prava in naravnih zakonov, ki med po-

edincem in državo kakor med privatno lastnino in socialnimi zahtevami ustvarjajo zdravo ravnovesje v vseh gospodarskih in nravnih odnosih.«

Bolj simpatičen je načrt, ki ga je za korporacijsko organizacijo izdelal državni svet kantona Freiburg v Švici. Sklada se tudi bolj s katoliško zamislijo o korporacijah, ker stanovom prepušča res samoupravo. Po tem načrtu je formiranje stanovskih (poklicnih, profesionalnih) skupin prostovoljno (neobvezno); država da samo pobudo in pomoč. Stanovske skupine prve stopnje tvorijo organizme višje stopnje, ki so obsirnejše — korporacije, v katerih so zastopani delavci in delodajalci po enakem številu delegatov.

Državni svet je organ, ki sodeluje s korporacijskimi ustanovami. Te so popolnoma svobodne (avtonomne) glede vseh sklepov, ki se nanašajo na koristi skupin, pod pogojem seveda, da ne prekoračijo območja svojih pravil.

Pravila korporacij bodo morala vsebovati norme glede obveznega razsodišča za obravnavanje stanovskih sporov, bodisi v odnosih delodajalcev do delavcev, bodisi glede razlage delovnih pogojev in pravil samih. Zajamčena je svoboda združevanja, nadalje svoboda izvajanja poklica v območju posameznih skupin; torej tudi svoboda prehoda iz ene skupine v drugo. Država izvaja nadzorstvo javno, to je na javni obravnavi, in se omejuje na to; nadzorstvo se izvaja v mejah posebnega korporacijskega zakona.

Korporacijam je prepuščeno, da določajo delovne pogoje, izdelujejo normativne ali kolektivne delovne pogodbe, določujejo plače, urejajo poklicni (starovski) pouk, organizirajo ustanove za socialno skrbstvo, za zavarovanje, za higieno in za zaščito.

Sklepi korporacij zadobijo pravno moč ukrepov javnega prava in so obvezni za vse fizične in moralne osebe, ki se gospodarsko udeležujejo v kantonu ali zaposleni pri delu zadevne kategorije; imajo tudi eksekutivno moč v sodnijskih obravnava.

Državni svet ima v določenih primerih pravico, da uniformira nasprotujoče se sklepe raznih korporacij; ta pravica nekoliko omejuje svobodo združevanja in široko avtonomijo stanovskih skupin in korporacij.

Katoličani so z zadovoljstvom pozdravili ta načrt (»Vaterland«, 4. nov. 1933 v Luzernu); želijo pa, da se v zakon vnese obvezna določba za vse delovne pogodbe, ki naj zagotovi delojemalcem zadostno plačo, da bodo mogli spodobno vzdrževati sebe in osebe, ki živijo zakonito na njihovih ramah. Ahčin.

DVA VELIKA ZNANSTVENIKA — DOBROTNIKA ČLOVEŠTVA — ISKRENA KATOLIČANA.

29. oktobra t. l. so prinesli vsi francoski listi vest o smrti v medicinskih krogih zelo dobro znanega znanstvenika dr. A. Calmettea. Pa še ni preteklo od tega niti teden in zopet so listi prinesli črno obrobjene članke o drugi znani medicinski kapaciteti dr. Rouxa. — Drug za drugim sta umrla dva človeka Pasteurjevega stila.

Albert Calmette je bil eden najboljših neposrednih Pasteurjevih učencev. S svojim znanstvenim delom je obrnil nase pozornost L. Pasteurja in ta mu je poveril v upravo svoj prvi institut v Indokini. Tam je intenzivno pričel studirati kačje strupe in kmalu je iznašel način varnega zdravljenja od ujedov strupenih kač s pomočjo seroterapije. S tem je rešil ogromne tisoče človeških življenj. Skupaj z A. Borelom je odkril serum proti tropični kugi l. 1893. Dve leti potem je bil postavljen za upravitelja Pasteurjevega zavoda v Lilleu. Tu se je vdal zlasti studiju t. zv. Ankylostomastije, boleznii, na kateri trpijo pogostoma rudarji, ki morajo piti biološko okuženo kanalsko vodo. V Lilleu je pričel tudi proučevati tuberkulozo z bakteriološkega stališča. Tu je ustanovil sploh prvi antituberkulozni dispanzer. L. 1917 je postal podvodja Pasteurjevega instituta v Parizu, kjer je prišel v stik z známim zdravnikom Guérinom. Rezultati njihovega skupnega dela so kmalu postali slavni po celem svetu. Bakcíl B. C. G. (bacille bilié Calmette-Guérin) je postal svetovno znan kot preventivno cepivo proti tuberkulozi. V sredi teh plodovitih studij je znanstvenika prehitela smrt. Medicinska znanost je brez dvoma z njim izgubila eno svojih največjih stvariteljskih sil zadnjega stoletja. Calmette je kakor življenje enako iskren katoličan kakor velik delavec. Umrl je vzorno katoliško — tako kakor zahteva cerkev od vsakega svojega sina.

Ime dr. Rouxa je znano enako kakor Calmetteovo. Bil je drugi naslednik Pasteurja kot upravitelj velikega Institut Pasteur v Parizu. Tisoči in tisoči mater se morajo temu možu zahvaliti za rešitev svojih otrok, katere jim je grozna difterija hotela iztrgati iz njihovih naročij. Z iznajdbo antidifteričnega seruma je Roux postal največji dobitnik otrok. Svoje ime pa je ovekovečil Roux v medicini tudi s svetovno známimi studijami in odkritji v toksinih in antitoksinih. — Roux je bil človek, ki je ljubil samoto, v kateri je edino možno ustvarjanje velikih stvari. Dali so mu ime puščavnika znanosti, ker je največji del svojega stro-

gega življenja preživel med zidovi sobice v Institut Pasteur. Vsi francoski listi so pisali o njem kot mogočnem pojavu modernega krščanskega asketa, ki je na svoje okolje napravljval globok in svet vtis. Velik katoličan kakor Pasteur je tudi ta zapustil svojemu institutu lepo tradicijo: krščansko umreti.

Oba — Calmette in Roux — sta bila velika moža, globoka kristjana-katoličana in ustvarjalca na polju moderne medicine. Človeštvo in znanost sta lahko veseli njihovega življenja, katoliška Cerkev pa tudi njihove — smrti. J.

Z NAŠE UNIVERZE.

1. »Akademski glas«, informativno strokovni list je začel izhajati z letošnjim akademskim letom. Obravnavati hoče vsa vprašanja, ki tičejo univerzo in stanovsko-strokovne zadeve njenih slušateljev. Toda list hoče doprinesiti tudi k povoljnemu razčiščenju vseh perečih problemov s tem, da vabi k sodelovanju vse, čeprav si glede na svoj svetovni, socialno- in državno-politični nazor nasprotujejo: Ljudje naj se med seboj do temelja spoznajo, razumejo in spoštujejo, skušajo naj pronikniti v miselnost drugega ter izločevati ali sprejeti, kar je neosnovano, oziroma pravilno: rezultante najrazličnejših gledanj in nazorov bi podale potem pozitivne zaključke! Zanimiv poizkus vsekako: Akademski glas naj bi bila tudi arena, na kateri naj križajo duhovne meče razne svetovnonazorne in kulturne smeri.

Doslej se zdi, da so stopili v to areno predvsem oni, ki se imajo za prvobornike »akademske svobode«, »neodvisnega progresivnega študentovstva« in ki gledajo v raznih pokretilih posebno zadnjega leta velikansko izpremembo v ideološki orientaciji akademske omladine: iz dosedanjih dveh taborov, liberalno-centralističnega in klerikalno-separatističnega, ki sta nekako izrodek meščanstva (kapitala) sta nastali dve novi grupaciji: progresivna skupina, ki gre skupaj s proletariatom in konservativna, kot ostanek meščanskih, kapitalističnih slojev! Očividno je torej to posledica slojnegaj boja med dvema razredoma: posedujočim meščanskim in neposedujočim proletarskim. Saj se »mora proces diferenciacije nadaljevati do končne popolne razdelitve dijaštva v dva tabora: progresivna fronta z odprtimi pogledi v boljšo bodočnost in konservativna fronta, težeča za ohranitvijo stanja kakor je danes!

Torej Marxova teorija o historičnem materializmu v vsej goloti!

Izvleček iz predavanja dr. Tume v društvu »Triglav« (števil. 6) to teorijo načelno obravnava in očitno priporoča. Sledeči stavki to potrjujejo: »Zgodovinski razvoj je v celoti potrdil Marxova dognanja«, ali »prva človeška družba misli kolektivistično in je skoraj popolnoma pod oblastjo prirodnih sil. Iz strahu pred orjaško naravo nastane — verstvo«, ali predpostavka (da je samotvorni duh, ki obstoja od vekomaj, gonilna sila družbe) je konstrukcija človeškega duha, zaprtega vase, ne izhaja iz dognanj študija razvoja družbe in je s temi tudi v nasprotju.« Na tak diletantski način se pač taki osnovni problemi ne smejo reševati pred akademiki. V kratkih stavkih so napokičene zmote materializma, monizma, empirizma, magizma, naturalne mitologije, etnološkega evolucionizma, zmote, ki so jih odlični strokovnjaki že dolgo obsodili.

Vsekako se nam zdi zelo dvomljivo, če bo na tak način »Akademski glas« mogel ostati strokovni list vseh akademikov in če se bodo iz takega diletantizma izkristalizirali pozitivni zaključki, kot rezultante najrazličnejših gledanj in nazorov.

2. Obletnica rapalske pogodbe. Kot vsako leto so tudi letos 11. novembra akademiki v lepem soglasju dali izraza svojim narodnim čuvstvom ter na univerzi na dostojen način ožigosali krivice, ki jih naš narod trpi onstran meje.

Žalibog je to tako lepo in potrebno soglasje motil nekvalificiran nastop zastopnika »Borbe«, ki je čutil potrebo, mešati v naše skupno narodno vprašanje svoje stereotipne teorije socializma in napadati Vatikan, ki se je baje zvezal s fašističnim kapitalizmom proti naši narodni manjšini. Trdil je, da Cerkev 2000 let ni zmogla ničesar proti kapitalizmu, govoril o spletkah za zidovi Vatikana in Kvirinala i. t. d.

Ena opazka naj zadostuje: Govoriti o rapalski pogodbi in napadati Cerkev, ki pač te pogodbe ni sklepala, ki je pa v svoji pogodbi vsaj načeloma zavarovala

narodne manjšine in jih dejansko vsled tega edina more štiti in jih tudi štiti iz verskega vidika, je stvarno popolnoma zgrešena, narodnim interesom Slovencev škodljiva in zato neakademski kritika. m.

BELEŽKE.

Za studij okrožnice »Quadragesimo anno« bi bilo priporočiti zlasti tri dela. Najpopolnejši je komentar jezuita O. Nell-Breuninga, Die soziale Enzyklika, 1932. (Vse kaže na to, da je pisatelj pri okrožnici tudi sodeloval.) Osnovna vprašanja iz okrožnice obravnava A. Retzbach, Die Erneuerung der gesellschaftlichen Ordnung nach der Enzyklika Qu. a. 1932. Prav tako obravnava najvažnejša vprašanja: dr. Jos. Pieper, Die Neuordnung der menschlichen Gesellschaft. Befreiung des Proletariats. Berufsständische Gliederung. Systematische Einführung in die Enzyklika Qu. a. 3. Aufl. 1932. Za podlago naj bi bil slovenski prevod s komentarjem, ki ga je objavil »Čas; dobi se tudi posebej v ponatisku.

Kratochvil dr. Jos., **Problém politické moci** ve filosofii scholastika XVI. st. Fr. Suareza. V Brně 1933. (Knihovna Lidové Akademie Moravskoslezské, sv. I.) Str. 48.

Po kratkem uvodu o novejši sholastiki in Fr. Suarezu (1548—1617) podaja K. Suarezovo državno filozofijo, ki jo posebno označuje ideja demokracije. Delce je jako pregledno in po svoje zelo aktualno. A. U.

POPRAVEK.

V zadnjem zvezku »Časa« str. 60 v 2. stolpcu v. 11 od spodaj je čitati: »Pamet in pokorščina velevata, da priznavamo take (papeške) odloke« (ne: ta svet in pokorščina). Prav tako na str. 61 v 1. stolpcu v 2. od zgoraj: »ako bi imel v izjemnem slučaju kak učen katoličan resne razloge proti pravilnosti take odločbe, sme predložiti svoje razloge papežu (ne: razne razloge).

Ali ste že poravnali naročnino?

V oceno smo prejeli:

Od Družbe sv. Mohorja v Celju:

Redne knjige za leto 1933:

Koledar za leto 1934.

Večernice, socialna povest »Izobčenci«, spisal M. Malešič.

Jetika. Spisal primarij dr. Fr. Debevec.

Naše morje, bogato ilustrirana knjiga o našem morju.

Življenje svetnikov. 9. snopič.

Mutasti greh, povest P. Dörflerja (prevedel I. Pucelj).

Knjige proti doplačilu:

Dr. Andrej Gosar: **Za nov družabni red**. I.

Krekovi Izbrani spisi IV. zvezek.

Deželič V. — L. Golobič: **Kragulj**, roman iz IX. stoletja.

Mara Hus: **Njene službe**, povest služkinje.

Od Jugoslovanske knjižarne v Ljubljani:

Ivan S. Turgenjev, **Plemiško gnezdo**. Roman. Iz ruščine prevedel Jože Arko. (Leposlovna knjižnica.)

Zofia Kossak Szczycka, **Legniško bojišče**. Roman. Iz poljščine prevedel France Vodnik. (Ljudska knjižnica.)

Od različnih založb in pisateljev:

Dr. Jakob Aleksič, **Stanovska država**, po načelih okrožnice Quadragesimo anno. Maribor 1933. Tiskarna sv. Cirila.

Spominska knjiga za sedemstoletnico prihoda očetov frančiškanov v Ljubljano 1233—1933. Ljubljana 1933.

Naši onstran meje. Uredil in izdal Peter Pavlovič. Tiskarna Merkur v Ljubljani. 1933.

Dr. Henrik Tuma, **Avtonomna uprava Beneške Slovenije**. (Posebni odtisek iz Slovenskega Pravnika št. 9—10.) Ljubljana 1933.

Ern. Lilek, **Slovenski v tujini službujoči šolniki**. Celje 1933. Samozaložba.

Le Desarmement Moral et La Pensée Chrétienne. Conférences de la quatrième Semaine catholique internationale de Genève 3—9 Octobre 1932. Editions Spes. Paris 1933.

La Slovénie, aperçu de son histoire — sa culture — sa littérature. Par France Stelé, secrétaire du PEN-Club 1933. Edition du PEN-Club, centre slovène de Ljubljana.

Blätter aus der slowenischen Lyrik. Prev. Lily Novy. Izdal Pen-klub, Ljubljana, 1933.

Klaverjev misijonski koledar za leto 1934. Izdala Klaverjeva družba v Ljubljani.

Misijonski koledarček za mladino za leto 1934. Izdala Klaverjeva družba v Ljubljani.

Publikacije Leonove družbe:

V založbi in prodaji imamo te-le knjige in brošure:

- Slovinci v desetletju 1918—1928.** Zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine. Uredil dr. Josip Mal. Str. 776. Cena broš. 225 Din, vez. 250 Din.
- Dr. Fr. Kos,** Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, II. knj. broš. 140 Din, vez. 160 Din; III. knj. broš. 120 Din, vez. 140 Din; IV. knj. broš. 200 Din, vez. 220 Din; V. knj. broš. 250 Din, vez. 270 Din.
Knjige I. Gradiva imamo le še par izvodov à 100 Din, oziroma 120 Din.
- Dr. Jos. Gruden:** Slovenski župani, broš. à 8 Din.
- Dr. Jos. Gruden:** Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljublj. škofije, à 25 Din.
- Dr. M. Opeka:** Rimski verzi, broš. à 10 Din.
- Paul Bourget-Kopitar:** Zmisel smrti, roman, broš. à 20 Din.
- Baar-Hybášek:** Zadnja pravda, povest, broš. à 20 Din.
- Bazin-Iz. Cankar:** Gruda umira, roman, broš. à 30 Din.
- P. St. Škrabca Jezikovni spisi.** Zv. I. snopiči 1—4 à 10 Din, zv. II. snop. 1. tudi à 10 Din.
- Dr. P. Blaznik:** Kolonizacija selške doline, broš. à 30 Din.
- Dr. A. Gosar:** Kriza moderne demokracije à 5 Din.
- Dr. A. Gosar:** Poljedelska statistika à 5 Din.
- Dr. A. Brečelj:** Seksualni problem à 5 Din.
- Dr. Kolarič:** Miklošič à 5 Din.
- Fr. Zwitter:** Starejša kranjska mesta in meščanstvo à 30 Din.
- E. Bojc, Slomšek,** naš duhovni vrtnar, à 12 Din. V komisiji Nove založbe v Ljubljani.
- »Čas«, znanstvena revija Leonove družbe: dobe se vse številke vseh letnikov (1907—1931) razen št. 1. letnika 1907 ter št. 1 in 2 letnika 1910. Okrožnici »Casti connubii« in »Quadragesimo anno« à 10 Din (broš.). Oddajamo tudi posamezne številke à 8 Din.
Naročila naj se pošiljajo na upravo »Časa«, Ljubljana, Miklošičeva c. 5.

Prihodnja številka »Časa« izide 15. januarja!